Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

С.М. Перепьолкін, Є.Г. Паршутін

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Навчальний посібник

Дніпро
2017

УДК 351.74
П 27

Схвалено науково-методичною радою Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (протокол № 10 від 19.06.2017)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Сироїд Т.Л. – завідувач кафедри міжнародного і європейського права Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор;

Паніотов Є.К. – заступник начальника Робочого апарату Укрбюро Інтерполу, начальник управління міжнародного розшуку та супроводження розслідувань, підполковник поліції.

Перепьолкін С.М.

П 27 Міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності: навч. посіб. / С.М. Перепьолкін, Є.Г. Паршутін. – Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. – 112 с.

ISBN 978-617-7665-21-1

У посібнику відповідно до програми навчальної дисципліни «Міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності» висвітлено основні принципи, норми та стандарти міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності, розглянуто основні напрями та форми його здійснення, проаналізовано національне законодавство, договірні зобов'язання та міжнародно-правова діяльність України на предмет відповідності загальновизнаним принципам та нормам міжнародного права.

Для курсантів, студентів, слухачів, аспірантів (ад'юнктів), працівників правоохоронних органів і викладачів вищих юридичних навчальних закладів.

ISBN 978-617-7665-21-1 УДК 351.74

© Перепьолкін С.М., 2017
© Паршутін Є.Г., 2017
© ДДУВС, 2018

ЗМІСТ

Передмова……..5

Розділ 1. УКРАЇНА – УЧАСНИК МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ …….. 7

1.1. Міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності: поняття, ознаки, класифікація та форми здійснення …… 7

1.2. Міжнародне співробітництво та міжнародна правова допомога у сфері правоохоронної діяльності: порівняльно-правова характеристика ……..……13

1.3. Україна як учасник міжнародного співробітництва з питань правоохоронної діяльності ……..… 20

Питання для самостійного контролю ……..… 28

Розділ 2. МІЖНАРОДНІ ДОГОВОРИ У СФЕРІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 30

2.1. Поняття та класифікація міжнародних договорів у сфері правоохоронної діяльності ……..30

2.2. Укладення міжнародних договорів у сфері правоохоронної діяльності і набрання ними чинності ……. 35

2.3. Конвенція Організації Об’єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 року …… 48

Питання для самостійного контролю …….. 57

Розділ 3. МІЖНАРОДНІ ІНСТИТУЦІЇ У СФЕРІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ……58

3.1. Міжнародні інституції у сфері правоохоронної діяльності: поняття та види ……. 58

3.2. Міжнародна організація кримінальної поліції ІНТЕРПОЛ …...67

3.3. Європейський поліцейський офіс (ЄВРОПОЛ)……..77

Питання для самостійного контролю …….. 84

Розділ 4. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ БОРОТЬБИ
ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ ……..85

4.1. Поняття міжнародного стандарту правоохоронної діяльності ….85
4.2. Міжнародні стандарти діяльності поліції …….. 88
4.3. Римський статут Міжнародного кримінального суду
від 17 липня 1998 року …….92

Питання для самостійного контролю …….. 98

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ…….……...……. 99

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ …….…….. 108

ПЕРЕДМОВА

Відвернення, розслідування та припинення міжнародних і багатьох внутрішньодержавних злочинів, як і притягнення до відповідальності винних в їх скоєнні осіб, не є можливим в одноособовому порядку, без допомоги інших держав та міжнародних організацій. Досягнення цієї мети вимагає від держав не лише проголошення односторонніх декларацій про наміри, участі у підписанні міжнародних договорів та діяльності міжнародних інституцій, а й реального здійснення спільної й узгодженої діяльності, спрямованої на протидію транснаціональній та внутрішньодержавній організованій злочинності. У зв'язку з цим створення власної внутрішньодержавної системи правоохоронних органів та налагодження ефективної взаємодії як між ними, так і з відповідними правоохоронними органами інших держав та міжнародними інституціями стає першочерговим завданням для будь-якої держави, яка узяла на себе обов'язок співпрацювати з членами міжнародного співтовариства відповідно до загальновизнаних принципів і норм міжнародного права.

Події міжнародного життя другої половини XX – початку XXI ст., пов'язані з розробкою та прийняттям десятків універсальних і регіональних міжнародних договорів з регулювання відносин співробітництва між різними видами правоохоронних органів держав, заснуванням Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол, Міжнародного кримінального суду, Європейського поліцейського офісу (Європол) та інших міжнародних інституцій, свідчать (поряд з іншими важливими подіями) про кардинальні зміни у системі міжнародно-правового регулювання відносин міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності. Однак і міжнародна злочинність постійно розширює сфери протиправної діяльності та змінює способи вчинення злочинів, що вимагає докладання більших зусиль з боку представників міжнародного співтовариства у протидії міжнародній злочинності.

Не лишається осторонь відносин міжнародного співробітництва і наша держава, яка в особі компетентних органів приєднується до чинних багатосторонніх міжнародних договорів, бере участь у підготовці та укладенні нових багатосторонніх міжнародних договорів та двосторонніх угод, що поглиблюють відносини співробітництва у

сфері правоохоронної діяльності на міжурядовому та міжвідомчому рівнях, співпрацює з іншими державами в рамках діяльності спеціалізованих міжнародних інституцій та під час роботи міжнародних конференцій.

Об'єктивні потреби здійснення міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності потребують обізнаності з його теоретичними засадами та практичними формами реалізації, розуміння місця та ролі міжнародних договорів та актів міжнародних організацій у законодавстві України, вміння вчасно виявляти проблеми, що ускладнюють або заважають його здійсненню, та знаходити шляхи їх подолання. Тому будь-якого працівника правоохоронних органів України неможливо уявити без знання основних принципів, норм та стандартів міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності та вміння його застосовувати під час виконання покладених на нього завдань.

У навчальному посібнику розкрито сутність міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності, розглянуто основні напрямки та форми його здійснення. Значну увагу приділено висвітленню участі України у відносинах міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності. Враховуючи специфіку навчальних закладів системи Міністерства внутрішніх справ України, авторським колективом приділено значну увагу питанням співробітництва держав в особі їх органів поліції у протидії злочинності, а також характеристиці змісту їх професійних стандартів.

Розділ 1
УКРАЇНА – УЧАСНИК МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності: поняття, ознаки, класифікація та форми здійснення

Спільна протидія різним проявам злочинності з боку правоохоронних органів держав, користь від якої може бути як взаємною, так і для блага всього світового співтовариства, є одним з найбільш актуальних напрямів міжнародного співробітництва в усьому світі. Тому питанням міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності надається особлива увага як у навчальній, так і в науковій літературі. В опублікованих працях дослідники найчастіше характеризують основні напрямки та конкретні форми спільної діяльності певних правоохоронних органів різних держав, не приділяючи належної уваги розкриттю безпосереднього змісту терміна «міжнародне співробітництво». Отже, спробуємо розібратися, що слід розуміти під терміном «міжнародне співробітництво» та, відповідно, визначимо поняття, ознаки, класифікацію та форми міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності.

У словнику сучасних понять і термінів за загальною редакцією В.А. Макаренка термін «міжнародний» тлумачиться як «пов'язаний з відносинами між державами, належний до зовнішньої політики»[1].

Що ж до терміна «співробітництво», то у словнику за редакцією А. П. Євгеньєвої він тлумачиться як спільна діяльність, а під здійсненням співробітництва, у свою чергу, розуміється здійснення якої-небудь діяльності спільно з ким-небудь[2].

---

[1] Словарь современных понятий и терминов / Бунимович Н.Т., Жаркова Г.Г., Корнилова Т.М. и др.; авт.-сост., общ. ред. В.А. Макаренко. 4-е изд., дораб. и доп. М. : Республика, 2002. С. 246.

[2] Словарь русского языка: в 4-х т. / Бархударов С.Г., Блок Г.П., Евгеньева А.П. и др.; под ред. А.П. Евгеньевой. 4-е изд., стер. М.: Рус. яз., Полиграфресурсы, 1999. Т. 4: С-Я, 1999. С. 211.

Характеризуючи міжнародне співробітництво, А.С. Проскурін запропонував визначати його як «спрямованість і рівень розвитку системи міжнародних відносин, що характеризуються регулярним цілеспрямованим і координованим самими учасниками розвитком міжнародних зв'язків у різних сферах і галузях міжнародного життя».

За його твердженням, з яким не можна не погодитися, «міжнародне співробітництво є єдиною розумною альтернативою міжнародній конфронтації, що випливає з «політики сили» і «балансу сил» у міжнародних відносинах та виникає як наслідок зміцнення взаєморозуміння й взаємної довіри між державами на основі формування й цілеспрямованого проведення ними зовнішньої політики, виходячи із концепції спільності інтересів»[1].

Аналізуючи дану точку зору, можна дійти висновку, що основою регулярного цілеспрямованого і координованого міжнародного співробітництва має бути саме спільність державних інтересів як основний фактор його появи й розвитку.

Слід підкреслити, що в науці міжнародного права висловлювання щодо цього погляду мали місце й раніше. Так, В. Моравецький, досліджуючи питання боротьби і співробітництва типів міжнародних відносин, які відображають протилежність або відповідність державних інтересів, наголошував, що відносини співробітництва повинні мати за основу відповідність інтересів держав. Межі та ступінь відповідності інтересів держав визначають межі та ступінь можливого співробітництва між ними. Можливими є різні межі й різний ступінь такої відповідності інтересів. У зв'язку з цим поняття відповідності інтересів у широкому розумінні охоплює більш вузькі поняття спільності та збігу інтересів.

Поняття спільності інтересів стосується відносин між державами з високим ступенем однорідності суспільно-економічного ладу, ідеології, політичних цілей тощо. У такому разі у справах, де їхні інтереси будуть єдиними, держави проявлятимуть солідарність і спільність інтересів.

Різнорідні й суверенні держави частіше за все прагнуть максимального досягнення власного політичного й економічного зиску, лише за потреби враховуючи інтереси інших держав, побоюючись спричинення з боку останніх шкоди у відповідь. Відповідність інтересів за

[1] Политологическая энциклопедия: в 2-х т. / под ред. Г.Ю. Семигина. М.: Мысль, 2000. Т. 2: Н-Я. С. 441.

таких умов може бути явищем, скоріше, кон'юнктурним, тому що головна мета – досягнення максимальних вигод окремими державами – вводить їх у стан конфлікту. Тому найбільш придатним для визначення такої кон'юнктурної відповідності інтересів є поняття збігу інтересів, яке особливо підходить до відносин між державами з різним суспільно-економічним ладом[1].

Розглядаючи поняття державних інтересів у міжнародному праві, А.А. Маєвська зауважує, що інтерес можна визначити як усвідомлену потребу. Потреби ж визначаються конкретними для кожної держави внутрішніми та зовнішніми умовами їх існування, такими, наприклад, як особливості географічного розташування, розмір території, забезпеченість сировиною, рівень індустріалізації, продуктивність сільського господарства, національний склад населення, історичні традиції, місце в системі міжнародних відносин тощо. Усі ці чинники об'єктивно детермінують потреби держави та визначають її інтереси. Інтереси держав неминуче збігаються і зіштовхуються. У світі немає двох держав, чиї інтереси були б абсолютно ідентичними[2].

Отже, з урахуванням вищезазначеного, термін «міжнародне співробітництво» пропонується розуміти як регулярну цілеспрямовану й координовану спільну діяльність учасників міжнародних публічних відносин, що здійснюється на основі загальновизнаних принципів і норм міжнародного права та спрямована на узгодження їх інтересів для досягнення спільних цілей.

З урахуванням того, що міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності є одним з різновидів міжнародного співробітництва, можна запропонувати таке його визначення: **міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності** – *один із видів спільної діяльності держав, спрямований на узгодження їх інтересів та досягнення спільних цілей у вирішенні питань правоохоронної діяльності на основі загальновизнаних принципів і норм міжнародного права.*

Сучасному міжнародному співробітництву у сфері правоохоронної діяльності властиві такі основні ознаки:

1) воно є різновидом міжнародного співробітництва, елементом системи міжнародних відносин, від сутності яких залежить його хара-

[1] Моравецкий В. Функции международной организации: пер. с пол. Г.Б. Борина, Н.Г. Прудковой; под ред. и со вступ. ст. Г.И. Морозова. М.: Прогресс, 1976. С. 29, 30.

[2] Міжнародне право: навч. посіб. / Буроменський М.В., Кудас І.Б., Маєвська А.А. та ін.; за ред. М.В. Буроменського. К.: Юрінком Інтер, 2005. С. 12-13.

ктер та зміст. Міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності зводиться до впорядкування та розвитку різноманітних видів міжнародних відносин, зазвичай з питань, від вирішення яких залежить забезпечення безпеки як у межах певного географічного регіону, так і усього світу (наприклад, розробка єдиних стандартів міжнародного правоохоронного співробітництва, організація та проведення семінарів і навчальних циклів), а також, і це головне, забезпечення власних внутрішньодержавних інтересів та безпеки;

2) міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності – це один із видів спільної діяльності держав в особі уповноважених на те органів, яка виникає на основі формування й цілеспрямованого проведення ними зовнішньої політики, що ґрунтується на спільності або збігові державних інтересів. Міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності має погоджувальний, координаційний характер і виникає та розвивається між рівноправними суб'єктами міжнародного права (переважно між державами);

3) міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності ґрунтується на нормах права. Цілі міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності можуть бути досягнуті лише у разі, якщо воно підкріплено реальною силою. Тому невід'ємна умова його існування – наявність норм міжнародного та внутрішньодержавного права, що встановлюють загальні засади співробітництва, правила поведінки і повноваження органів, які їх реалізують, відповідальність за порушення зобов'язань, узятих на основі такого співробітництва. За допомогою правових норм розкривається зміст міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності;

4) міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності здійснюється з дотриманням певних принципів, які являють собою виражені в нормах права інформативно-керівні ідеї, положення, що визначають зміст галузі права, надають їй цілісності, єдності сукупності правових норм, об'єднаних предметом правового регулювання. Насамперед, це єдині для всього міжнародного права основні принципи: поваги державного суверенітету, суверенної рівності та співробітництва держав, сумлінного виконання міжнародних зобов'язань та ін. Існують і спеціальні принципи: взаємності; добровільності; законності; невидачі громадян та політичних емігрантів; невідворотності покарання та пов'язаний з ним принцип гуманності; захисту прав своїх громадян за кордоном; дотримання прав та інтересів третіх сторін державами-учасниками договірних відносин тощо.

Міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності має і внутрішню диференціацію за видами, зумовлену різними чинниками. В основу класифікації видів такого співробітництва можуть бути покладені різноманітні фактори, які випливають зі змісту міжнародно-правових актів, залежать від території, на якій воно здійснюється, від кількості його учасників, від об'єкта співробітництва тощо.

Найбільш дослідженою в міжнародному праві є класифікація міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності залежно від виду суб'єктів та їх кількісного складу.

Залежно від виду суб'єктів міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності можна поділити таким чином:

1) співробітництво між державами (як між державами, що мають спільні кордони, наприклад Україна – Молдова, так і між державами, що не мають спільних кордонів, наприклад Україна – Фінляндія);

2) співробітництво між міжнародними організаціями та державами (наприклад, Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол) – Україна);

3) співробітництво між міжнародними організаціями (так, ч. 1 ст. 41 Статуту Міжнародної організації кримінальної поліції передбачає право Організації встановлювати відносини та співпрацювати з іншими міжурядовими або неурядовими організаціями; у п. 8 ст. III Конвенції про створення Ради митного співробітництва зазначено, що функцією Ради є співробітництво з іншими міжурядовими організаціями з питань, що входять до її компетенції. Можливість співробітництва з міжнародними міжурядовими та міжнародними неурядовими організаціями також передбачено ст. IX Конвенції).

За кількісним складом суб'єктів, що беруть участь у міжнародному співробітництві у сфері правоохоронної діяльності, його можна поділити на двостороннє співробітництво (у формі підписання міжнародного договору та здійснення на його основі безпосередніх зв'язків) та багатостороннє співробітництво (через підписання багатостороннього міжнародного договору або в рамках діяльності міжнародної конференції чи роботи міжнародної організації).

У свою чергу, двостороннє і багатостороннє співробітництво залежно від території (просторової сфери), на якій воно здійснюється, можна поділити на таке:

1) універсальне (в рамках діяльності Міжнародної організації кримінальної поліції (Інтерпол) або Всесвітньої митної організації);

2) регіональне (співробітництво європейських держав у рамках

Ради Європи);

3) локальне, або субрегіональне (виникає між державами певного географічного регіону, здебільшого між суміжними державами, стосовно об'єктів, розташованих у цьому регіоні. Наприклад, у рамках Європейського поліцейського відомства Європол);

4) партикулярне (найпоширеніший вид міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності, оскільки може виникати між будь-якими державами, з приводу будь-яких об'єктів, незалежно від географічного розташування держав і географічних особливостей об'єктів співробітництва).

Залежно від виду правоохоронного органу, що бере участь у відносинах міжнародного співробітництва, воно може бути таких видів:

1) міжнародне співробітництво між Службами безпеки;

2) міжнародне співробітництво між міністерствами внутрішніх справ;

3) міжнародне співробітництво між органами прокуратури;

4) міжнародне співробітництво між міністерствами юстиції;

5) міжнародне співробітництво між органами доходів і зборів держав тощо.

Види міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності *залежно від об'єкта співробітництва* можна також поділити на такі:

1) співробітництво з питань запобігання торгівлі людьми;

2) співробітництво з питань боротьби з тероризмом;

3) співробітництво з питань надання міжнародної правової допомоги;

4) співробітництво з питань отримання технічної допомоги;

5) співробітництво з питань надання привілеїв та імунітетів від юрисдикції держави перебування тощо.

Щодо інших видів міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності, то їх можна класифікувати на підставі таких критеріїв:

– *за ступенем відкритості:* відкрите (у ньому може брати участь будь-яка держава) і закрите (коло учасників такого співробітництва заздалегідь визначено);

– *стосовно майбутнього розвитку:* перспективне, яке відкриває нові можливості для спільної діяльності (співпраці); безперспективне – безвихідне;

– *за ступенем ефективності:* конструктивне й деструктивне;

– *за часовими характеристиками:* співробітництво, здійснення якого чітко регламентовано часовими рамками (короткострокове, середньострокове, довгострокове); безстрокове тощо.

Зазначений перелік видів міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності не є вичерпним і може бути розширеним за рахунок інших чинників.

Безпосереднє здійснення міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності відбувається у договірній (шляхом укладення та виконання міжнародних договорів) та інституційній (спільної участі у діяльності різних міжнародних організацій та роботі спеціально скликаних міжнародних конференцій чи створених міжнародних комісій та комітетів) формах.

Отже, міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності – це один із видів спільної діяльності держав, спрямованої на узгодження їх інтересів та досягнення спільних цілей у вирішенні питань правоохоронної діяльності на основі загальновизнаних принципів і норм міжнародного права.

Міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності виступає єдиною розумною альтернативою міжнародній конфронтації в галузі міжнародного права та має бути рівноправним, без втручання у внутрішні справи, без загрози силою або її застосування. Певна річ, конкретні форми співробітництва, його напрямки й обсяги залежать від самих держав, їх потреб та матеріальних ресурсів, внутрішнього законодавства і прийнятих міжнародних зобов'язань.

Користь від міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності має бути не лише взаємною, а й для блага всього світового співтовариства.

1.2. Міжнародне співробітництво та міжнародна правова допомога у сфері правоохоронної діяльності: порівняльно-правова характеристика

Міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності слід відрізняти від *правової допомоги (або міжнародно-правової допомоги)*, під якою можна розуміти «сформовану у міжнародних відносинах систему нормативних і організаційно-правових засобів, за допомогою яких здійснюється співробітництво між державами у сфері взаємного надання допомоги з метою регулювання правовідносин

цивільного, сімейного, трудового, соціального або кримінально-правового характеру, що зачіпають інтереси фізичних або юридичних осіб однієї із держав-контрагентів на території іншої»[1].

У свою чергу, відповідно до ст. 541 Кримінального процесуального кодексу України, *міжнародна правова допомога* включає в себе проведення компетентними органами однієї держави процесуальних дій, виконання яких є необхідним для досудового розслідування, судового розгляду або для виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою[2].

З метою отримання міжнародної правової допомоги у кримінальних справах суд, прокурор або слідчий за погодженням з прокурором надсилає відповідний запит до уповноваженого (центрального) органу України. Останній, після перевірки запиту на предмет обґрунтованості і відповідності вимогам законів та міжнародних договорів України, може прийняти рішення про направлення запиту уповноваженому (центральному) органу запитуваної сторони та надіслати його безпосередньо або дипломатичним шляхом чи відмовити у направленні запиту, повернувши всі матеріали відповідному органу України з викладом недоліків, які потрібно усунути, або з поясненням причин неможливості направлення запиту.

Центральними органами України є Генеральна прокуратура, Національне антикорупційне бюро та Міністерство юстиції.

Так, Генеральна прокуратура України звертається із запитами про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні під час досудового розслідування та розглядає відповідні запити іноземних компетентних органів, крім досудового розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України, яке у таких випадках здійснює функції центрального органу України. Щодо Міністерства юстиції України, воно може звертатися із запитами судів про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні під час судового провадження та розглядати відповідні запити судів іноземних держав.

У випадку отримання (надання) у рамках міжнародної правової допомоги Генеральною прокуратурою України та Міністерством юстиції України матеріалів, які стосуються фінансових та корупційних кри-

[1] Российская юридическая энциклопедия / гл. ред. А.Я. Сухарев. М.: Инфра-М, 1999. С. 756.

[2] Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квіт. 2012 р. // Офіційний вісник України. 2012. № 37. Ст. 1370.

мінальних правопорушень, означені органи у триденний строк зобов'язані надіслати відповідні матеріали до Національного антикорупційного бюро України у вигляді довідки[1].

Правову основу надання правової допомоги у кримінальних справах складають відповідні акти національного законодавства, багатосторонні та двосторонні міжнародні угоди. Добре знаними прикладами багатосторонніх міжнародних угод є Європейська конвенція про взаємну правову допомогу у кримінальних справах 1959 р., Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 р., Міжамериканська конвенція про правову допомогу у кримінальних справах 1992 р., Конвенція про взаємну правову допомогу у кримінальних справах Економічного Співтовариства Західноафриканських держав 1992 р., Конвенція про правову допомогу і правові зносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах 1993 р., Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. Щодо двосторонніх міжнародних угод про взаємну правову допомогу у кримінальних справах, стороною яких є Україна, можна навести такі їх приклади: Договір між Україною та Об'єднаними Арабськими Еміратами про взаємну правову допомогу у кримінальних справах від 26 листопада 2012 р.; Договір між Україною і Республікою Сенегал про правову допомогу у цивільних та кримінальних справах від 17 червня 2013 р.; Договір між Україною та Демократичною Соціалістичною Республікою Шрі-Ланка про взаємну правову допомогу у кримінальних справах від 25 червня 2016 р. тощо.

Значну увагу питанням надання взаємної правової допомоги приділено також в актах міжнародних організацій. Одним із найбільш відомих таких актів є Резолюція 45/117 Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 р., якою було затверджено Типовий договір про взаємну допомогу у галузі кримінального правосуддя[2]. Відповідно до його положень Сторони зобов'язуються надавати одна одній за можливості найширшу взаємну допомогу в проведенні розслідувань або судових розглядів щодо правопорушень, покарання за які під час отримання запиту (прохання) про допомогу підпадало під юрисдикцію судових ор-

[1] Кримінальний процесуальний кодекс Українивід 13 квіт. 2012 р. // Офіційний вісник України. 2012. № 37. Ст. 1370.

[2] Сборник стандартов и норм Организации Объединенных Наций в области предупреждения преступности и уголовного правосудия. Вена: Управление по наркотикам и преступности ООН, 2007. С. 178-189.

ганів запитуючої держави.

Разом з тим зазначені у Типовому договорі положення не забороняють державам домовитися про надання допомоги, навіть якщо діяння, яке є предметом розслідування, переслідування чи розгляду у запитуючій державі, не становить злочину згідно із законодавством запитуваної держави, як це передбачено, наприклад, у ч. 3. ст. 4 «Обсяг правової допомоги» Договору між Україною та Об'єднаними Арабськими Еміратами про взаємну правову допомогу у кримінальних справах від 26 листопада 2012 р.

З метою встановлення найширшого співробітництва між державами з питань протидії злочинності у Типовому договорі визначено такі форми здійснення взаємної допомоги: отримання свідчень і заяв від окремих осіб; сприяння у наданні затриманих або інших осіб для дачі показань свідків або надання допомоги у проведенні розслідувань; надання судових документів; проведення розшуків і арештів майна; огляд (дослідження) об'єктів і ділянок місцевості; надання інформації і речових доказів; надання оригіналів або завірених копій відповідних документів і матеріалів, у тому числі банківських, фінансових, юридичних і ділових документів.

У той же час положення Типового договору визначають, що укладений між державами договір не може застосовуватися до: арешту або затримання будь-якої особи з метою її видачі; забезпечення виконання на території запитуваної держави судових рішень, винесених у запитуючій державі, за винятком випадків, коли це допускається законодавством запитуваної держави і Факультативним протоколом до даного Договору; передачі ув'язнених для відбування покарання; передачі проваджень у кримінальних справах[1].

Важливо наголосити, що, оскільки Резолюція 45/117 Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 р. є рекомендаційним актом, а положення Типового договору про взаємну допомогу у галузі кримінального правосуддя не є юридично обов'язковими, у кожному конкретному випадку договірні сторони мають право самостійно визначати форми взаємної допомоги у відносинах між собою. Так, наприклад, згідно з Договором між Україною та Демократичною Соціалістичною Республікою Шрі-Ланка про взаємну правову допомогу у кримінальних справах від 25 червня 2016 р., взаємна правова допомога, що надається

[1] Типовий договір про взаємну допомогу у галузі кримінального правосуддя. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_833.

сторонами щодо розслідування, переслідування та судового розгляду, що стосуються кримінальних справ, охоплює таке: вручення судових документів; отримання свідчень і заяв осіб; розшук та встановлення осіб; розшук та встановлення предметів, а також доходів від злочинів та знарядь вчинення злочинів, у тому числі тих, що стосуються терористичної діяльності; повідомлення свідків, потерпілих та експертів щодо запиту про їх добровільну явку до компетентних органів запитуючої Сторони; тимчасова передача осіб, які перебувають під вартою, у тому числі відбувають покарання у виді ув'язнення, для надання свідчень або допомоги у розслідуваннях; здійснення заходів, пов'язаних з активами, включаючи арешт і конфіскацію; передача документів, предметів та інших доказів; надання дозволу на присутність представників компетентних органів запитуючої Сторони під час виконання запиту; обшук та вилучення; надання будь-яких інших видів правової допомоги, сумісних з цілями цього Договору, за умови, що це не суперечить законодавству запитуваної Сторони.

У цілому держави домовляються надавати одна одній найширші заходи взаємної правової допомоги у кримінальних справах з урахуванням національного законодавства, однак на умовах, що додатково визначаються у двосторонніх договорах, вони можуть також окреслити підстави для відмови у наданні такої допомоги. Наприклад, запитувана держава може відмовити у наданні допомоги, якщо вважатиме, що: виконання запиту може зашкодити її суверенітету, безпеці, публічному порядку або іншим подібним інтересам; запит сприятиме переслідуванню або покаранню будь-якої особи чи завдасть шкоди будь-якій особі у зв'язку з її расою, релігією, мовою, кастовою приналежністю, статтю, політичними переконаннями, місцем народження або з інших дискримінаційних підстав; запит стосується злочину, який має політичний характер; запит стосується військового злочину, що не є злочином згідно зі звичайним кримінальним правом; запит стосується злочину, який є предметом розслідування чи розгляду, або остаточне рішення стосовно такого злочину було винесено у запитуваній державі згідно з її юрисдикцією; діяння, яке є предметом розслідування, переслідування чи розгляду у запитуючій державі, не становить злочин згідно із законодавством запитуваної держави; запит зроблено без дотримання положень двостороннього Договору.

Перед тим як відмовити у наданні допомоги Центральний орган запитуваної держави повинен узгодити з Центральним органом запитуючої держави умови, за яких надання необхідної допомоги може

бути ним виконано. У разі, якщо запитуюча держава погоджується приймати допомогу відповідно до таких умов, то вона повинна дотримуватися цих умов.

Якщо Центральний орган запитуваної держави остаточно відмовляє у наданні допомоги, то він інформує Центральний орган запитуючої держави про причини такої відмови.

У науковій та навчальній літературі існують різні підходи до визначення поняття «міжнародно-правова допомога у кримінальних справах». Зокрема, на думку І. І. Когутич, під *міжнародно-правовою допомогою у кримінальних справах* слід розуміти регламентовану внутрішнім законодавством України та законодавством відповідних іноземних держав діяльність органів, які здійснюють провадження у кримінальних справах щодо одностороннього виконання чи взаємного виконання, відповідно до умов міжнародних домовленостей, слідчих та судових доручень про провадження на територіях відповідних держав процесуальних дій, оперативно-розшукових заходів для одержання доказів чи досягнення інших завдань судочинства у цих справах[1].

Поряд із здійсненням взаємної правової допомоги у кримінальних справах міжнародне співробітництво держав у сфері правоохоронної діяльності може передбачати також можливість надання взаємної адміністративної допомоги в митних та податкових справах. Так, наприклад, відповідно до положень Конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур від 18 травня 1973 р., під *взаємною адміністративною допомогою в митних справах* прийнято розуміти заходи, що здійснюються однією митною службою за дорученням іншої митної служби або спільно з нею з метою належного застосування митного законодавства, а також для відвернення, розслідування або припинення порушень митного законодавства[2].

Правову основу надання взаємної допомоги в митних та податкових справах, як і у випадку надання правової допомоги у кримінальних справах, також складають відповідні акти національного законодавства, багатосторонні та двосторонні міжнародні угоди, зокрема: Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства від 9

[1] Когутич І.І. Міжнародно-правова допомога та співробітництво у кримінальному судочинстві України: посібник. Львів: Тріада Плюс, 2005. С. 40-41.

[2] Про приєднання України до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур: Закон України від 5 жовт. 2006 р. № 227-V // Офіційний вісник України. 2006. № 43. Ст. 2865.

червня 1977 р.; Конвенція про взаємну адміністративну допомогу в податкових справах від 25 січня 1988 р.; Угода між Естонською Національною Податковою радою та Державною податковою адміністрацією України про взаємну адміністративну допомогу від 15 травня 2001 р.; Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про співробітництво та взаємну адміністративну допомогу в митних справах від 22 березня 2010 р.; Угода між Україною та Аргентинською Республікою про взаємну адміністративну допомогу з питань запобігання, розслідування та припинення митних правопорушень від 24 квітня 2012 р. тощо.

Отже, підсумовуючи, можна стверджувати, що міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності є ширшим поняттям, ніж міжнародна правова допомога (взаємодопомога). Щоб довести це, проведемо їх порівняльний аналіз за різними критеріями.

Так, *за видами суб'єктів* міжнародне співробітництво може здійснюватися за участю як держав, так і міжнародних організацій; міжнародна правова допомога – виключно між державами. *За кількісним складом учасників* міжнародне співробітництво може здійснюватися як на двосторонній, так і на багатосторонній основі; міжнародна правова допомога завжди має двосторонній характер. *За просторовою сферою*: міжнародне співробітництво може здійснюватися на універсальній, регіональній, локальній та партикулярній основі; міжнародна правова допомога – виключно на локальній і партикулярній основі. *Залежно від способу здійснення* міжнародне співробітництво може мати місце за наявності, як мінімум, двох учасників міжнародних відносин у сфері правоохоронної діяльності шляхом узгодження їх інтересів, діяльності; міжнародна правова допомога може здійснюватися як однією державою за власною ініціативою чи дорученням іншої, так і спільно з нею. З*алежно від мети діяльності* міжнародне співробітництво спрямовується на досягнення цілей як загального міжнародного права, так і права внутрішньодержавного; мета міжнародної правової допомоги чітко визначається державами на двосторонній основі та спрямовується на досягнення цілей внутрішньодержавного права, а саме: для належного застосування відповідного законодавства, а також відвернення, розслідування або припинення правопорушень у відповідній галузі законодавства. *Залежно від того, які органи представляють державу в міжнародних відносинах:* у міжнародному співробітництві це можуть бути глави держав і керівники урядів, представники відповідних міністерств та відомств (наприклад, Міністерство закордонних справ

України, Міністерство внутрішніх справ України, Генеральна прокуратура України) тощо; відносини міжнародної правової допомоги завжди здійснюються виключно між певними центральними органами держав (Генеральною прокуратурою України, Державною фіскальною службою України, Міністерством юстиції України, Національним антикорупційним бюро України).

Таким чином, міжнародна правова допомога (взаємодопомога) має похідний від міжнародного співробітництва характер і прямо залежить від діючих між державами міжнародних домовленостей, зокрема багатосторонніх та двосторонніх міжнародних угод.

1.3. Україна як учасник міжнародного співробітництва з питань правоохоронної діяльності

Відповідно до Конституції України зовнішньополітична діяльність нашої держави спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства на основі загальновизнаних принципів і норм міжнародного права.

Невід'ємною складовою такого співробітництва є міжнародне співробітництво України з питань правоохоронної діяльності, становлення й розвиток якого відбувалися одночасно зі становленням та розвитком її державності й прямо залежали від появи її власної системи правоохоронних органів.

Першим документом, згідно з яким було встановлено компетенцію одного з правоохоронних органів України здійснювати співробітництво з відповідними органами інших держав і міжнародними організаціями, став Закон України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 р., у ст. 8 якого зазначалося: «Співробітництво у сфері діяльності міліції між Міністерством внутрішніх справ України та відповідними органами інших держав і міжнародними організаціями поліції здійснюється відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України, а також установчих актів та правил міжнародних організацій поліції, членом яких є Україна». Також Закон відносив до основних обов'язків міліції зобов'язання виконувати в межах своєї компетенції запити правоохоронних органів інших держав або міжнародних організацій поліції відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України, а також установчих актів та правил міжнародних організацій

поліції, членом яких є Україна. У свою чергу, до переліку прав міліції було віднесено, зокрема, право затримувати і тримати у спеціально відведених для цього приміщеннях іноземців та осіб без громадянства, які розшукуються правоохоронними органами інших держав як підозрювані, обвинувачені у вчиненні злочину або як засуджені, які ухиляються від виконання кримінального покарання, в порядку та на строки, передбачені законодавством України, міжнародними договорами України, а також звертатися у межах своєї компетенції із запитами до правоохоронних органів інших держав або міжнародних організацій поліції відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України, а також установчих актів та правил міжнародних організацій поліції, членом яких є Україна[1].

Нині існує розгорнута нормативно-правова база, яка надає право правоохоронним органам України встановлювати та підтримувати міжнародні зв'язки з правоохоронними органами зарубіжних країн та міжнародними організаціями, нормативно-правові підстави діяльності яких передбачають можливість здійснення співробітництва з питань правоохоронної діяльності. Правові засади міжнародного співробітництва правоохоронних органів нашої держави відображені в Конституції України, Законі України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 р., Кримінальному процесуальному кодексі України від 13 квітня 2012 р., Митному кодексі України від 13 березня 2012 р., законах України «Про Службу безпеки України» від 25 березня 1992 р., «Про Національне антикорупційне бюро України» від 5 січня 2017 р. тощо.

Так, наприклад, у ст. 4 Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 р. щодо міжнародного співробітництва поліції зазначено: «Взаємовідносини у сферах діяльності поліції з відповідними органами інших держав та міжнародними організаціями базуються на міжнародних договорах, а також на установчих актах та правилах міжнародних організацій, членом яких є Україна. Поліцейські можуть направлятися до міжнародних організацій, іноземних держав як представники поліції з метою забезпечення координації співробітництва з питань, що належать до повноважень поліції. Поліцейські можуть залучатися до участі в міжнародних операціях з підт-

[1] Про міліцію: Закон України від 20 груд. 1990 р. № 565-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. № 4. Ст. 20.

римання миру і безпеки»[1].

Відповідно до ст. 26 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 р., Україна відповідно до укладених нею міжнародних договорів співпрацює в галузі боротьби з тероризмом з іноземними державами, їх правоохоронними органами і спеціальними службами, а також з міжнародними організаціями, які здійснюють боротьбу з міжнародним тероризмом[2].

Про можливість Служби безпеки України для вирішення покладених на неї завдань встановлювати контакти з органами безпеки іноземних держав і взаємодіяти з ними на підставі норм міжнародного права, відповідних договорів та угод зазначено у ст. 16 Закону України «Про Службу безпеки України» від 25 березня 1992 року[3].

Слід зазначити, що участь України у міжнародному співробітництві з питань правоохоронної діяльності забезпечується різними органами державної влади. За обсягом прав і обов'язків такі органи можна поділити на дві групи:

– державні органи загальної компетенції;

– державні органи спеціальної компетенції.

До переліку державних органів загальної компетенції належать: Верховна Рада України; Президент України; Кабінет Міністрів України; Міністерство закордонних справ України (зокрема, дипломатичні представництва за кордоном).

Наприклад, відповідно до Угоди про допомогу у галузі правоохоронної діяльності та кримінальної юстиції від 13 березня 2015 р., Уряд України та Уряд Сполучених Штатів Америки погодилися започаткувати програму, спрямовану на підтримку реформ у галузі правоохоронної діяльності і кримінальної юстиції в Україні, та сприяти її реалізації.

За цією Угодою Уряд США виділить кошти у розмірі 26 358 000 доларів США. У подальшому додаткове фінансування надаватиметься Урядом США за умови досягнення задовільного прогресу в реалізації цілей цієї програми та наявності коштів, що визначаються та асигнуються на щорічній основі Конгресом США та за-

[1] Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Ст. 379.

[2] Про боротьбу з тероризмом: Закон Українивід 20 березня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 25. Ст. 180.

[3] Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 27. Ст. 382.

тверджуються Державним департаментом США.

Якщо протягом 12 місяців виділені кошти не будуть вчасно витрачені, американська сторона може їх відкликати. Строк, на який виділено кошти, може бути продовжений відділом з правоохоронних питань Посольства США в Україні.

Виділені кошти в рамках Програми планується розподіляти за такими напрямами:

1) реформування правоохоронних органів та підвищення ефективності службової діяльності (16 722 000 доларів США). Проекти у галузі правоохоронної діяльності, зокрема, включатимуть такі напрями:

- підтримка структурних реформ правоохоронних органів в Україні;
- боротьба з транснаціональною та організованою злочинністю, тероризмом, торгівлею людьми, наркотиками, відмиванням грошей і кіберзлочинністю;
- сприяння професійній підготовці та кар'єрному розвитку працівників;
- запобігання внутрішній корупції та зміцнення внутрішньої дисципліни;
- розвиток кримінального аналізу і криміналістичних експертиз;

2) реформування галузі кримінальної юстиції та боротьба з корупцією (9 636 000 доларів США). Проекти у галузі кримінального правосуддя та боротьби з корупцією, зокрема, включатимуть такі напрями:

- приведення системи кримінального правосуддя України у відповідність до європейських стандартів;
- зміцнення верховенства закону і захисту прав людини;
- підтримка структурних реформ та зміцнення потенціалу органів кримінальної юстиції та боротьби з корупцією;
- підвищення професіоналізму, прозорості діяльності й незалежності працівників системи кримінальної юстиції та їх здатності забезпечувати провадження у складних кримінальних справах;
- покращення доступу до правосуддя.

Водночас, незважаючи на вагому роль державних органів загальної компетенції у започаткуванні, розвитку та підтриманні міжнародного співробітництва з питань правоохоронної діяльності, безпосереднє здійснення міжнародного співробітництва покладається саме на державні органи, що наділені спеціальною компетенцією.

До їх переліку належать: Міністерство внутрішніх справ України; Генеральна прокуратура України; Служба безпеки України; Національне антикорупційне бюро України; Міністерство юстиції України (протидія та запобігання корупції) тощо.

Так, наприклад, *до компетентних органів України*, визначених для виконання Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Мальта про співробітництво у сфері правоохоронної діяльності від 9 липня 2008 р. (далі – Угода), належать:

– Міністерство внутрішніх справ;

– Служба безпеки;

– Адміністрація Державної прикордонної служби;

– Державна митна служба (нині – Державна фіскальна служба України);

– Державна податкова адміністрація (нині – Державна фіскальна служба України).

До компетентних органів Республіки Мальта належать:

– Міністерство юстиції та внутрішніх справ;

– Служба безпеки Мальти;

– поліцейські підрозділи Мальти;

– Служба митного контролю;

– Департамент податкових зборів;

– Офіс генерального прокурора;

– Підрозділ з питань здійснення фінансової розвідки;

– Збройні сили Мальти.

Відповідно до вказаної Угоди співробітництво між компетентними органами України та Республіки Мальта у сфері боротьби зі злочинністю, особливо з її організованими формами, здійснюється за такими напрямками:

a) боротьба зі злочинами проти життя, здоров'я, свободи, гідності особи та власності;

b) боротьба з тероризмом і міжнародною злочинністю;

c) боротьба з торгівлею людьми та незаконною міграцією;

d) боротьба з розповсюдженням порнографічної продукції у всесвітній електронній мережі Інтернет;

e) боротьба з незаконними діями, пов'язаними з працевлаштуванням громадян за кордоном;

f) боротьба з незаконними діями, пов'язаними зі зброєю, боєприпасами, вибуховими, отруйними речовинами і радіоактивними матеріалами;

g) боротьба з незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин;

h) боротьба зі злочинами у сфері економіки, у тому числі у сфері оподаткування, легалізації (відмивання) доходів отриманих від злочинної діяльності, підроблення грошей, документів та цінних паперів;

i) боротьба з контрабандою товарів та/або інших предметів;

j) боротьба зі злочинами, об'єктом яких є культурні та історичні цінності;

k) боротьба зі злочинами у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку;

l) боротьба зі злочинами проти власності, зокрема з незаконним трафіком дорогоцінного каміння і пов'язаними з цим незаконними операціями.

Основними формами співробітництва між компетентними органами держав було визначено:

a) обмін інформацією;

b) узгодження дій;

c) формування спільних експертних груп;

d) стажування та навчання працівників правоохоронних органів, діяльність яких пов'язана зі сферою застосування даної Угоди.

Важливо звернути увагу на те, що згідно зі ст. 3 Угоди співробітництво повинно відбуватися відповідно до національного законодавства України та Республіки Мальта з дотриманням норм міжнародного права, а згідно зі ст. 14 Угоди з метою здійснення і розвитку співробітництва за умовами даної Угоди компетентні органи України та Республіки Мальта можуть укладати інші додаткові угоди на базі і в рамках даної Угоди.

Щодо участі у відносинах міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності конкретного компетентного органу України, то, наприклад, Національна гвардія України продовжує започаткований внутрішніми військами та перевірене часом конструктивне міжнародне співробітництво на взаємовигідній основі зі спорідненими правоохоронними структурами з військовим статусом іноземних країн, зокрема з Національною жандармерією Французької Республіки (у сферах тренування підрозділів громадської безпеки, підготовки за програмою «Монітор професійного втручання», вивчення французької мови); Жандармерією Румунії; Військами Народної озброєної міліції КНР (обмін досвідом підготовки та проведення спеціальних

операцій, спрямованих на ліквідацію терористичних угруповань, попередження терористичних актів; створення програми обміну досвідом підготовки підрозділів спеціального призначення; взаємний обмін викладацьким складом вищих навчальних закладів та спеціалістами в галузі бойової та спеціальної підготовки двох структур; удосконалення вивчення китайської мови військовослужбовцями внутрішніх військ у навчальних закладах Військ народної озброєної міліції Китаю); Жандармерією Туреччини (обмін досвідом службово-бойової діяльності, вдосконалення системи підготовки підрозділів для виконання завдань з охорони громадського порядку під час проведення масових заходів, вдосконалення системи підготовки підрозділів спеціального призначення, розширення співробітництва з питань участі представників внутрішніх військ у навчаннях на курсах вивчення турецької мови); Військами карабінерів Італійської Республіки (з питань охорони та підтримання громадського порядку та підготовки миротворчих підрозділів); Поліцією готовності Федеративної Республіки Німеччина (методи збору, аналізу та узагальнення інформації щодо вчинених правопорушень; тактика ведення «вуличної розвідки»; документування фактів хуліганства з використанням пристроїв відеоспостереження тощо) та інших країн.

Для Національної гвардії України залишаються чинними всі міжнародні угоди про співробітництво з аналогічними іноземними формуваннями та міжнародними установами, які були підписані внутрішніми військами МВС України. На початок 2017 р. міжнародних договорів міжвідомчого характеру з правоохоронними структурами іноземних держав було 13.

Національна гвардія України планує й далі розширювати міжнародне співробітництво, зокрема відновити двосторонні зв'язки з Національною гвардією штату Каліфорнія (США), а також активізувати роботу щодо співробітництва з міжнародними правоохоронними організаціями Європейського Союзу (Асоціацією сил поліції та жандармерії країн Європи та Середземного моря – FIEP, Європейськими силами жандармерії – European Gendarmerie Force) та долучитися до міжнародних програм і проектів Організації північноатлантичного договору (НАТО) у сфері правоохоронної та військової діяльності[1].

[1] Міжнародне співробітництво / Офіційний сайт Національної гвардії України. URL: http://ngu.gov.ua/ua/mizhnarodne-spivrobitnyctvo.

Крім Національної гвардії України, інтереси нашої держави у діяльності міжнародних інституцій та у відносинах з ними представляють також й інші органи влади. Так, відповідно до Порядку участі центральних органів виконавчої влади у діяльності міжнародних організацій, членом яких є Україна: Міністерство закордонних справ України та Міністерство юстиції України відповідають за виконання зобов'язань нашої держави перед Міжнародним Судом ООН; Міністерство внутрішніх справ, Служба безпеки України, Міністерство юстиції України та Міністерство закордонних справ України представляють інтереси нашої держави в Комісії із запобігання злочинності та карного правосуддя; Міністерство внутрішніх справ, Державна служба України з контролю за наркотиками, Адміністрація Держприкордонслужби – в Міжнародній організації кримінальної поліції (Інтерпол); Державна фіскальна служба України та Міністерство закордонних справ України – у Всесвітній митній організації тощо[1].

Таким чином, Україна бере активну участь у відносинах міжнародного співробітництва з питань правоохоронної діяльності. З цією метою уповноважені від імені нашої держави представники різних органів державної влади, діяльність яких пов'язана зі здійсненням функцій держави у сфері правоохоронної діяльності, забезпечують представництво інтересів України у договірній та інституційній формах міжнародного співробітництва з питань правоохоронної діяльності як на двосторонньому, так і на багатосторонньому рівнях, зокрема й з питань міжнародної правової допомоги.

Міжнародне співробітництво України з іншими державами та міжнародними організаціями у сфері правоохоронної діяльності здійснюється на основі *загальновизнаних та спеціальних принципів*.

До загальновизнаних належать: принцип незастосування сили або погрози силою; принцип мирного вирішення міжнародних спорів; принцип невтручання у внутрішні справи держав; принцип міжнародного співробітництва; принцип рівноправності та самовизначення народів; принцип суверенної рівності держав; принцип сумлінного виконання зобов'язань; принцип поваги прав людини; принцип недоторканності кордонів; принцип територіальної цілісності.

До спеціальних належать: принцип невидачі громадян та політичних емігрантів; принцип невідворотності покарання та пов'язаний

[1] Про порядок участі центральних органів виконавчої влади у діяльності міжнародних організацій, членом яких є Україна: постанова Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2002 р. № 1371 // Офіційний Вісник України. 2002. № 38. Ст. 1776.

з ним принцип гуманності; принцип захисту прав своїх громадян за кордоном; принцип взаємодії правоохоронних органів держав у виявленні, розкритті та розслідуванні певних видів злочинів тощо.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО КОНТРОЛЮ

1. Дайте визначення міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності та назвіть його види.

2. Охарактеризуйте ознаки та форми міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності.

3. Дайте визначення міжнародної правової допомоги та назвіть її види.

4. Назвіть форми міжнародної правової допомоги у кримінальних справах.

5. Здійсніть порівняльну характеристику міжнародного співробітництва та міжнародної правової допомоги у сфері правоохоронної діяльності.

6. Назвіть органи України, що забезпечують здійснення міжнародного співробітництва та міжнародної правової допомоги у сфері правоохоронної діяльності.

7. Охарактеризуйте правові підстави та форми здійснення міжнародного співробітництва Національної поліції України.

Ключові поняття: *міжнародне співробітництво; суб'єкти міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності; форми міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності; напрями міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності; міжнародна правова допомога; форми міжнародної правової допомоги; уповноважені (центральні) органи України з питань надання/отримання міжнародної правової допомоги; органи України, що забезпечують здійснення міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності.*

Розділ 2
МІЖНАРОДНІ ДОГОВОРИ У СФЕРІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Поняття та класифікація міжнародних договорів у сфері правоохоронної діяльності

Для гарантування високого рівня забезпечення національних інтересів і безпеки Україна підтримує мирне і взаємовигідне співробітництво з членами міжнародного співтовариства у боротьбі з різними проявами міжнародної злочинності. З цією метою наша держава в особі уповноважених органів приєднується до вже чинних багатосторонніх міжнародних договорів та укладає нові угоди, що поглиблюють відносини співробітництва у сфері правоохоронної діяльності на багатосторонньому та двосторонньому (міжвідомчому) рівнях.

Після набуття чинності міжнародні договори розглядаються як частина національного законодавства України. Так, відповідно до ч. 1 ст. 9 Конституції України, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.

Як частина національного законодавства України, зокрема про кримінальну відповідальність, та Кримінального процесуального законодавства України міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є невід'ємною складовою правової основи діяльності Національної поліції України[1]. Положенням відповідних міжнародних договорів повинні відповідати закони України про кримінальну відповідальність (ч. 5 ст. 3 Кримінального кодексу), їх вимог зобов'язані неухильно додержуватися під час кримінального провадження суд, слідчий суддя, прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий, інші службові особи органів державної влади (ч. 1 ст. 9 Кримінального процесуального кодексу).

[1] Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Ст. 379.

Крім того, якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, передбачено інші правила, ніж визначені у відповідному акті законодавства України, то згідно із ч. 2 ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 р.[1] та ст. 3 Закону України «Про міжнародне приватне право» від 23 червня 2005 р.[2] застосовуються правила міжнародного договору.

Вирішення (подолання) колізії між нормою міжнародного договору України і нормою іншого законодавчого акта України належить до компетенції суду.

У зв'язку з цим важливо зазначити, що відповідно до постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя» від 19 грудня 2014 р. № 13, частиною національного законодавства України, поряд із чинними міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких була надана ВРУ у формі ратифікації, є також міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано в інших формах, погоджених сторонами, наприклад шляхом «підписання», «прийняття», «затвердження» і «приєднання», за допомогою яких держава виражає в міжнародному праві свою згоду на обов'язковість для неї договору. До їх переліку, зокрема, можна віднести міжнародні договори, які не потребують ратифікації й затверджені у формі Указу Президента України або постанови Кабінету Міністрів України.

Частиною правової системи України є також міжнародні договори, укладені Українською РСР до проголошення незалежності України, згідно з якими Україна як держава – правонаступниця Української РСР продовжує здійснювати міжнародні права і обов'язки (ст. 6 Закону України «Про правонаступництво України» від 12 вересня 1991 р.) та міжнародні договори Союзу РСР, які не суперечать Конституції України та інтересам республіки (ст. 7 Закону України «Про правонаступництво України» від 12 вересня 1991 р.)[3].

[1] Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 50. Ст. 540.

[2] Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. 2005. № 32. Ст. 422.

[3] Про правонаступництво України: Закон України від 12 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. 1991. № 46. Ст. 617.

Міністерство закордонних справ України на письмовий запит суду може надати роз'яснення про те, чи мало місце правонаступництво України щодо кожного конкретного міжнародного договору СРСР.

Отже, якщо українські суди при застосуванні міжнародних договорів України під час здійснення правосуддя мають враховувати приписи постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України від 19 грудня 2014 р. № 13, її положення є актуальними і для українських правоохоронних органів.

Правову основу укладення, виконання, денонсації та застосування міжнародних договорів України утворюють: Конституція України; рішення Конституційного Суду України у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин 1992 р.» від 12 липня 2000 р.; Закон України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 р.; постанова КМУ «Про затвердження Порядку здійснення офіційного перекладу багатосторонніх міжнародних договорів України на українську мову» від 17 березня 2006 р.; постанова КМУ«Про затвердження Положення про порядок укладення, виконання та денонсації міжнародних договорів України міжвідомчого характеру» від 17 червня 1994 р.; розпорядження КМУ «Про виконання міжнародних договорів, укладених від імені Уряду України, на тимчасово окупованій території України» від 14 травня 2015 р. та багато інших нормативно-правових актів законодавства України.

У міжнародному праві відносини його суб'єктів з приводу укладення, дії, дійсності, тлумачення, зміни, скасування та використання міжнародних договорів регулюються на основі положень Віденської конвенції про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р., Віденської конвенції про правонаступництво держав стосовно договорів від 23 серпня 1978 р.; Віденської конвенції про право договорів між державами і міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями від 21 березня 1986 р. (Конвенція ще не набула чинності, але її норми мають силу звичаєвих), а також багатьох інших міжнародних договорів та міжнародних звичаїв.

Відповідно до положень ст. 2 Закону України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 р. та ст. 2 Віденської конвенції про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р., під *міжнародним договором України* слід розуміти міжнародну угоду з іноземною

державою або іншим суб'єктом міжнародного права, укладену в письмовій формі й регульовану міжнародним правом, незалежно від того, викладена така угода в одному документі, двох або декількох пов'язаних між собою документах, а також незалежно від її конкретного найменування (договір, угода, конвенція, пакт, протокол тощо).

На основі різних критеріїв можна виділити такі види міжнародних договорів у сфері правоохоронної діяльності.

За просторовою сферою дії міжнародні договори можуть бути *універсальними* (загальними) (Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 20 грудня 1988 р.); *регіональними* (Міжамериканська Конвенція про екстрадицію від 25 лютого 1981 р.); *локальними* (Конвенція ЄС про правову допомогу у кримінальних справах від 29 травня 2000 р. або Угода про співробітництво держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав у боротьбі зі злочинами у сфері комп'ютерної інформації від 1 червня 2001 р.); *партикулярними* (Угода про співробітництво у сфері попередження злочинів і в правоохоронній діяльності між Урядом України та Урядом Держави Ізраїль від 16 червня 1994 р.).

За кількістю учасників міжнародні договори у сфері правоохоронної діяльності поділяються на двосторонні та багатосторонні.

Залежно від органу, який виражає остаточну згоду на обов'язковість міжнародного договору для держави, розрізняють: міждержавні, міжурядові та міжвідомчі договори.

Від імені України міжнародні договори укладаються Президентом України або за його дорученням (Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р.)[1].

Від імені Уряду України міжнародні договори укладаються КМУ або за його дорученням (Угода між Україною та Королівством Іспанія про співробітництво у галузі боротьби зі злочинністю від 7 листопада 2001 р.; Угода між КМУ та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про співробітництво у сфері боротьби з організованою злочинністю, тероризмом та іншими злочинами середньої тяжкості, тяжкими та особливо тяжкими злочинами від 30 серпня 2010 р.).

Від імені міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, державних органів міжнародні договори укладаються мініс-

[1] Конвенцію ратифіковано із застереженнями і заявами Законом № 1433-IV від 04.02.2004.

терствами та іншими центральними органами виконавчої влади, державними органами. Так, наприклад, Міністерством внутрішніх справ України було виражено згоду на обов'язковість таких міжнародних міжвідомчих договорів: Угода про співробітництво між Міністерством внутрішніх справ України і Міністерством внутрішніх справ Республіки Казахстан від 24 листопада 2011 р.; Угода між Міністерством внутрішніх справ України та Міністерством внутрішніх справ Латвійської Республіки про порядок передачі й транзитного перевезення осіб, які взяті під варту, від 21 листопада 1995 р.

Залежно від найменування міжнародні договори у сфері правоохоронної діяльності бувають такі: *конвенції* (Конвенція про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів, від 14 грудня 1973 р.); *договори* (Договір про співробітництво між Міністерством внутрішніх справ України та Міністерством внутрішніх справ Італійської Республіки в боротьбі із незаконною торгівлею наркотичними засобами та психотропними речовинами та з організованою злочинністю від 28 травня 1993 р.); *угоди* (Угода між Міністерством внутрішніх справ України і Міністерством внутрішніх справ Республіки Білорусь про співробітництво органів внутрішніх справ прикордонних регіонів від 12 травня 1997 р.); *протоколи* (Протокол між Міністерством внутрішніх справ України і Міністерством внутрішніх справ Республіки Хорватія про співробітництво протягом туристичного сезону від 30 липня 2014 р.); *статути* (Статут Міжнародної організації кримінальної поліції Інтерпол від 13 червня 1956 р.; Конвенція про створення Ради митного співробітництва від 15 грудня 1950 р.); *меморандуми* (Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством внутрішніх справ України та Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ (БДІПЛ) від 5 липня 2012 р.; Меморандум між Міністерством внутрішніх справ України і Міністерством внутрішніх справ Чорногорії про співробітництво у сфері боротьби зі злочинністю від 13 червня 2013 р.; Меморандум про взаєморозуміння між Україною та Європейським поліцейським офісом щодо встановлення захищеної лінії зв'язку від 19 березня 2015 р.).

Міжнародні договори з вищезазначеними найменуваннями частіше за все використовуються державами для письмового оформлення відносин міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності на багатосторонній та двосторонній основах. Питання про вибір найменування для міжнародного договору міжнародним правом

безпосередньо не врегульовано, тому його вирішення у кожному конкретному випадку залежить від волевиявлення розробників проекту міжнародного договору.

За терміном дії міжнародні договори у сфері правоохоронної діяльності можна поділити на строкові та безстрокові.

У контексті досліджуваного питання важливо наголосити також на тому, що в міжнародному праві усі чинні міжнародні договори мають однакову юридичну силу.

У свою чергу, в національному праві України юридична сила чинних міжнародних договорів України залежить від юридичної сили акта законодавства, за допомогою якого було надано згоду на обов'язковість відповідного міжнародного договору. Вказаний взаємозв'язок визначено у постанові Пленуму Вищого спеціалізованого суду України від 19 грудня 2014 р. № 13 таким чином: «Під час розгляду справ, вирішуючи (долаючи) колізію між нормою міжнародного договору, який набрав чинності для України не шляхом надання згоди Верховною Радою України на його обов'язковість у формі ратифікації, і нормою іншого акта законодавства України, слід враховувати юридичну силу акта законодавства, яким було надано згоду на обов'язковість міжнародного договору України (наприклад, постанова Кабінету Міністрів України від 5 грудня 2007 р. «Про затвердження Договору між Кабінетом Міністрів України та Урядом Латвійської Республіки про співробітництво в боротьбі з тероризмом, незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та організованою злочинністю»). Норми такого міжнародного договору застосовуються в порядку, передбаченому для відповідного акта законодавства України, з урахуванням співвідношення законодавчого акта і підзаконного нормативно-правового акта».

Зазначена класифікація міжнародних договорів у сфері правоохоронної діяльності не є вичерпною і може бути розширена за рахунок інших чинників.

2.2. Укладення міжнародних договорів у сфері правоохоронної діяльності і набрання ними чинності

З метою належного забезпечення національних інтересів, здійснення цілей, завдань і принципів зовнішньої політики України, закріплених у Конституції та законодавстві України, а також організації роботи міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, Верховного Суду України, Національного банку України, Генеральної прокуратури України, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних державних адміністрацій з питань укладення, виконання та припинення дії міжнародних договорів України, зокрема, при підготовці проектів міжнародних договорів України, виконанні внутрішньодержавних процедур, необхідних для набуття ними чинності, законодавством України встановлено порядок укладення, виконання та припинення дії міжнародних договорів України.

Основними нормативно-правовими актами, що визначають відповідний порядок, є Закон України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 р. (далі – Закон України 2004 р.) та постанова КМУ «Про затвердження Положення про порядок укладення, виконання та денонсації міжнародних договорів України міжвідомчого характеру» від 17 червня 1994 р. (далі – постанова КМУ від 1994 р.)

Загальний для всіх суб'єктів міжнародного права порядок укладення міжнародних договорів, набрання ними чинності, додержання, застосування, тлумачення, визнання їх недійсними, припинення і зупинення їхньої дії визначено нормами міжнародного права, зокрема Віденською конвенцією про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р. (далі – Віденська конвенція 1969 р.).

Норми міжнародного права безпосередньо не визначають, на якому рівні (державному, урядовому, відомчому) держави повинні укладати міжнародні договори у сфері правоохоронної діяльності, тому це питання, як й інші питання, зокрема про найменування договору, держави вирішують під час переговорів.

За допомогою переговорів, які можуть проходити як на двосторонньому, так і на багатосторонньому рівні, в рамках спеціально скликаної міжнародної конференції, діючої на постійній основі міжнародної організації або одного з її органів, заінтересовані держави узгоджують всі питання, що виникають між ними на будь-якій із ста-

дій укладення міжнародного договору, а саме: прийняття тексту міжнародного договору та встановлення його автентичності; вираження згоди державами на обов'язковість договору.

Прийняттю узгодженого тексту міжнародного договору та встановленню його автентичності передують такі дії: ініціювання укладення договору та перевірка повноважень.

Ініціювати укладення міжнародного договору у сфері правоохоронної діяльності може як одна або декілька держав, так і міжнародна організація або один з її органів. Зазвичай сторона, що виступила з такою пропозицією, представляє і проект майбутнього договору або створює належні умови для його підготовки. Якщо пропозиція знаходить відгук, заінтересовані сторони додатково визначають спільні заходи з підготовки тексту міжнародного договору[1].

Перед тим як виступити з ініціативою укладення міжнародного договору на міжнародному рівні, відповідні пропозиції затверджують на внутрішньодержавному рівні. Так, наприклад, пропозиції щодо укладення від імені України, Уряду України міжнародних договорів України подаються Міністерством закордонних справ України, після проведення Міністерством юстиції України правової експертизи щодо відповідності проекту міжнародного договору Конституції та законам України, відповідно Президентові України або КМУ[2]. Пропозиції щодо укладення міжнародних договорів України міжвідомчого характеру подаються до КМУ міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади за погодженням з МЗС. У разі потреби вони попередньо погоджуються з іншими заінтересованими міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади[3].

Після їх затвердження уповноважені від імені України, Уряду України або конкретного міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади, державного органу одна чи кілька осіб можуть приступити до здійснення дій, віднесених до їх повноважень.

Відповідно до п. «с» ст. 2 Віденської конвенції 1969 р. *«повноваження»* означають документ, який виходить від компетентного органу держави і за допомогою якого одна чи кілька осіб призначаються

[1] Міжнародне право: навч. посіб. / Буроменський М.В., Кудас І.Б., Маєвська А.А. та ін.; за ред. М.В. Буроменського. К.: Юрінком Інтер, 2005. С. 84.

[2] Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 50. Ст. 540.

[3] Про затвердження Положення про порядок укладення, виконання та денонсації міжнародних договорів України міжвідомчого характеру: постанова КМУ від 17 червня 1994 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/422-94-%D0%BF.

репрезентувати цю державу з метою ведення переговорів, прийняття тексту договору або встановлення його автентичності, вираження згоди цієї держави на обов'язковість для неї договору або з метою вчинення будь-якого іншого акта, що стосується договору.

Особа вважається такою, що репрезентує державу, або з метою прийняття тексту договору чи встановлення його автентичності, або з метою вираження згоди держави на обов'язковість для неї договору, коли: a) вона пред'явить відповідні повноваження; або b) з практики відповідних держав чи з інших обставин випливає, що вони мали намір розглядати цю особу як таку, що репрезентує державу для цих цілей, і не вимагати пред'явлення повноважень.

У випадку, коли для вчинення пов'язаних з укладенням міжнародного договору України дій є необхідним пред'явити повноваження, відповідно до ст. 6 Закону України 2004 р., постанови КМУ від 1994 р. та Методичних рекомендацій щодо опрацювання документів, пов'язаних з укладенням та виконанням міжнародних договорів, наданих МЗС під час XI Міжвідомчої наради з питань координації діяльності органів виконавчої влади у сфері зовнішніх зносин 27 травня 2010 р., повноваження готуються МЗС на підставі актів: а) Президента України – щодо міжнародних договорів, які укладаються від імені України; б) КМУ – щодо міжнародних договорів, які укладаються від імені Уряду України; в) відповідних міністерств чи відомств – щодо міжвідомчих договорів.

Повноваження на ведення переговорів і підписання міжнародних договорів, які укладаються від імені Кабінету Міністрів, іншим членам КМУ (крім Прем'єр-міністра та Міністра закордонних справ) надаються розпорядженням КМУ або за його дорученням – актом МЗС. Так, наприклад, розпорядженням КМУ від 11 березня 2015 р. Міністр внутрішніх справ України Аваков А.Б. був уповноважений підписати Угоду між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про допомогу у галузі правоохоронної діяльності та кримінальної юстиції[1].

Крім цього, МЗС на підставі актів Президента України, КМУ (зокрема, на підставі доручень КМУ) видає уповноваженій особі, зазвичай українською мовою, відповідне посвідчення.

[1] Про підписання Угоди між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про допомогу у галузі правоохоронної діяльності та кримінальної юстиції: розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 березня 2015 р. № 179-р // Урядовий кур'єр. 2015. № 45.

Рішення про проведення переговорів і підписання міжнародних договорів України міжвідомчого характеру приймаються міністерствами і відомствами, до компетенції яких входять питання, що регулюються такими договорами, за погодженням із МЗС і з дозволу Віце-прем'єр-міністра України згідно з розподілом обов'язків.

Повноваження на укладення міжнародних договорів України міжвідомчого характеру, у разі потреби, мають посвідчуватися відповідними листами (довіреностями) керівників відповідних міністерств і відомств.

У випадку, якщо міжнародний договір підписується без надання особі відповідних повноважень, слід враховувати положення ст. 8 Віденської конвенції 1969 р., де встановлено, що акт, який стосується укладення договору, вчинений особою, яка не може на підставі ст. 7 Віденської конвенції 1969 р. вважатися уповноваженою представляти державу з цією метою, не має юридичного значення, якщо його не підтверджено цією державою.

Таким чином, після підписання представником України міжнародного договору у сфері правоохоронної діяльності за надзвичайних обставин без відповідних повноважень мають бути виконані встановлені чинним законодавством заходи, необхідні для надання такій особі повноважень.

В силу займаної посади (exofficio), тобто без пред'явлення повноважень, нашу державу можуть представляти такі особи: a) Президент України, Прем'єр-міністр України і Міністр закордонних справ України – з метою вчинення всіх актів, що стосуються укладення договору; b) глава дипломатичного представництва України в іноземній державі – з метою ведення переговорів про укладення міжнародного договору, підготовки тексту міжнародного договору та його прийняття з державою акредитації; c) глава представництва України при міжнародній організації та представники, уповноважені репрезентувати Україну на міжнародній конференції або в міжнародній організації, або в одному з її органів, – з метою прийняття тексту договору на такій конференції, в такій організації або в такому органі; d) керівники міністерств і відомств України, від імені яких підписуються міжнародні договори міжвідомчого характеру – з метою вчинення всіх актів, що стосуються укладення договору.

Отже, лише уповноважені державами особи можуть брати участь у прийнятті тексту міжнародного договору та встановленні його автентичності.

Відповідно до ст. 9 Віденської конвенції 1969 р. текст договору приймається за згодою всіх держав, які брали участь у його складенні, або, якщо текст договору приймався на міжнародній конференції, шляхом голосування за нього двох третин держав, які присутні і беруть участь у голосуванні, якщо тією самою більшістю голосів вони не вирішать застосувати інше правило.

Автентичним (остаточно узгодженим, істинним і таким, що не підлягає змінам) прийнятий текст міжнародного договору стає: у результаті застосування процедури, про яку домовилися держави, що беруть участь у переговорах; або, за відсутності такої процедури, шляхом підписання, підписання ad referendum або парафування представниками цих держав тексту договору або заключного акта конференції, що містить цей текст.

Підписання ad referendum (з лат. «відкласти для подальшого розгляду») – умовне, неостаточне підписання, що в подальшому потребує підтвердження з боку компетентного органу відповідної держави або міжнародної організації.

Парафування (з франц. paraphe – розчерк, скорочений підпис) – підтвердження автентичності тексту договору ініціалами уповноважених осіб договірних держав, що брали участь у його розробці. Ініціали проставляються під текстом договору або на кожній його сторінці та свідчать, що узгоджений текст договору є остаточним. Після парафування текст не може бути змінений навіть за згодою уповноважених осіб[1]. Парафування договору не є обов'язковим етапом його укладення та використовується для уникнення спірних моментів щодо остаточного формулювання положень договору.

У заключних статтях міжнародного договору зазвичай зазначається, що всі його тексти, укладені різними мовами, визнаються автентичними, тобто мають однакову юридичну силу [2].

Суб'єкти міжнародного права зазвичай використовують підписання ad referendum або парафування для встановлення автентичності тексту договору. Однак, якщо сторони договору домовляться між собою, підписання ad referendum або парафування тексту договору може розглядатися ними як остаточне підписання договору, тобто як спосіб вираження згоди на обов'язковість міжнародного договору.

---

[1] Міжнародне право: навч. посіб. / Бурменський М.В., Кудас І.Б., Маєвська А.А. та ін.; за ред. М.В. Буроменського. К.: Юрінком Інтер, 2005. С. 85.

[2] Міжнародне право: словник-довідник / С.М. Перепьолкін, Т.Л. Сироїд, Л.А. Філяніна; за заг. ред. Т.Л. Сироїд. Х.: Юрайт, 2014. С. 98, 109.

За умови відсутності такої домовленості вираження згоди державами на обов'язковість договору може бути виражено обміном документами, які становлять договір, підписанням договору, ратифікацією, прийняттям або затвердженням договору, приєднанням до нього або будь-яким іншим способом, про який домовилися сторони.

Вираження згоди на обов'язковість договору шляхом *обміну документами, які становлять договір*, являє собою спрощену процедуру його укладення. При цьому посадові особи (зазвичай міністри закордонних справ) надсилають одна одній листи (ноти), в яких викладаються попередньо погоджені положення щодо сутності питання. Обмін листами означає згоду на обов'язковість цих положень. Так, наприклад, шляхом обміну нотами було укладено Угоду між Урядом України, Урядом Республіки Молдова та Європейською Комісією про продовження дії мандату Місії Європейської Комісії з надання допомоги в питаннях кордону в Україні та Республіці Молдова від 18 вересня 2015 р.[1].

Згода держави на обов'язковість для неї міжнародного договору виражається шляхом *підписання* договору представником держави, коли:

a) договір передбачає, що підписання має таку силу;

b) в інший спосіб установлено домовленість держав, які беруть участь у переговорах, про те, що підписання повинно мати таку силу;

c) намір держави надати підписанню такої сили випливає з повноважень її представника або був виражений під час переговорів.

Під час підписання двостороннього міжнародного договору держави дотримуються правила альтернату (від лат. alternare – чергуватися) – чергування підписів, що підкреслює рівність договірних сторін. Його сутність полягає у тому, що уповноважені на підписання особи ставлять підписи спочатку на почесному місці у своїх екземплярах договору, яке розташовується на першому аркуші, зазвичай з лівого боку, а потім підписують екземпляр іншої сторони – з правого боку або нижче, якщо підписи розташовуються один над одним. У такий спосіб для нашої держави з 13 березня 2015 р. набрала чинності Угода між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки

[1] Угода (у формі обміну нотами) між Урядом України, Урядом Республіки Молдова та Європейською Комісією про продовження дії мандату Місії Європейської Комісії з надання допомоги в питаннях кордону в Україні та Республіці Молдова // Офіційний вісник України. 2016. № 35. Ст. 1387.

про допомогу у галузі правоохоронної діяльності та кримінальної юстиції[1].

При підписанні багатостороннього договору підписи уповноважених осіб розташовуються зазвичай зверху вниз в алфавітному або іншому порядку, за згодою сторін. При цьому представники сторін можуть підписати договір протягом спеціально визначеного для цього терміну у довільному порядку або відповідно до черговості, встановленої шляхом попередньо проведеного жеребкування. Так, наприклад, у ч. 1 ст. 36 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р. (далі – Конвенція від 15 листопада 2000 р.) йдеться: «Ця Конвенція відкрита для підписання всіма державами з 12 по 15 грудня 2000 року в Палермо, Італія, а потім у Центральних установах Організації Об'єднаних Націй у Нью-Йорку до 12 грудня 2002 року».

Згода держави на обов'язковість договору виражається *ратифікацією*, якщо:

a) договір передбачає, що така згода виражається ратифікацією;

b) в інший спосіб установлено, що держави, які беруть участь у переговорах, домовилися про необхідність ратифікації;

c) представник держави підписав договір з умовою ратифікації;

d) намір держави підписати договір з умовою ратифікації випливає з повноважень її представника або був виражений під час переговорів.

Ратифікація міжнародного договору (від лат. ratumfacere – визнавати закону силу, робити остаточним) – це затвердження договору одним із вищих органів влади держави відповідно до процедури, передбаченої національним законодавством.

В Україні ратифікацію міжнародних договорів України здійснює Верховна Рада України шляхом прийняття закону про ратифікацію, невід'ємною частиною якого є текст міжнародного договору. Так, шляхом прийняття 22 лютого 2017 р. Закону України № 1903-VIII ВРУ затвердила підписаний 4 серпня 2016 р. у м. Путраджая Договір між Україною та Урядом Малайзії про видачу правопорушників[2].

---

[1] Угода між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про допомогу у галузі правоохоронної діяльності та кримінальної юстиції // Офіційний вісник України. 2015. № 31. Ст. 916.

[2] Про ратифікацію Договору між Україною та Урядом Малайзії про видачу правопорушників: Закон України від 22 лютого 2017 р. № 1903-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2017. № 13. Ст. 148.

На підставі підписаного та офіційно оприлюдненого Президентом України закону Голова ВРУ підписує ратифікаційну грамоту, яка засвідчується підписом Міністра закордонних справ України, якщо договором передбачено обмін такими грамотами, депонування їх у депозитарія або повідомлення про них договірних сторін або депозитарія. Обмін ратифікаційними грамотами і передача грамот про ратифікацію міжнародних договорів України на зберігання депозитаріям здійснюються, якщо немає іншої домовленості між сторонами, МЗС України.

Таким чином, ратифікація міжнародних договорів України може здійснюватися у двох актах: внутрішньодержавному нормативно-правовому акті (законі України) та міжнародному (ратифікаційній грамоті).

Закон України 2004 р. в ч. 2 ст. 9 встановлює, які міжнародні договори України підлягають ратифікації[1].

Як міжнародний акт *ратифікація* означає процедуру, яку міжнародне право вважає необхідною для надання договорам обов'язкового характеру. Ратифікація дозволяє контролювати дії уповноважених, а також ще раз оцінити зміст міжнародного договору, що укладається. Відмова від ратифікації не є порушенням міжнародного права[2].

Сторони договору можуть домовитися, що його ратифікація надасть йому зворотної сили, тобто ратифікований договір вважатиметься таким, що набрав чинності з моменту його підписання.

Відповідно до ч. 2 ст. 14 Віденської конвенції 1969 р., згода держави на обов'язковість договору виражається прийняттям або затвердженням на умовах, подібних до тих, які застосовуються до ратифікації.

Водночас, відповідно до Закону України 2004 р., умови надання згоди Україною на обов'язковість міжнародних договорів шляхом затвердження або прийняття відрізняються.

В доктрині міжнародного права під *затвердженням міжнародного договору* (іноді вживається термін «конфірмація договору») частіше за все пропонується розуміти остаточне схвалення міжнародного

[1] Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 50. Ст. 540.

[2] Міжнародне право: навч. посіб. / Буроменський М.В., Кудас І.Б., Маєвська А.А. та ін.; за ред. М.В. Буроменського. К.: Юрінком Інтер, 2005. С. 87.

договору урядом або іншим компетентним органом, якщо укладання договору належить до його компетенції[1].

Щодо національного законодавства України, то відповідно до ст. 12 Закону України 2004 р., затвердженню підлягають міжнародні договори України, які не потребують ратифікації, якщо такі договори передбачають вимогу щодо їх затвердження або встановлюють інші правила, ніж ті, що містяться в актах Президента України або Кабінету Міністрів України[2].

Затвердження міжнародних договорів України може здійснюватися: Президентом України у формі указу; КМУ у формі постанови; міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, від імені яких були підписані такі договори, якщо затвердження таких міжвідомчих договорів не здійснює КМУ у формі постанови.

Так, КМУ шляхом прийняття постанови № 659 від 28 липня 2010 р. було затверджено Угоду між КМУ і Урядом Турецької Республіки про співробітництво правоохоронних органів, підписану від імені Уряду України Міністром внутрішніх справ України Ю. Луценком 4 грудня 2009 р.[3].

Затвердження, як спосіб вираження згоди на обов'язковість міжнародного договору, застосовується також до договорів, що укладаються міжнародними організаціями (див. наприклад, ст. 63 Статуту ООН, ст. 14 Віденської конвенції про право договорів між державами та міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями 1986 р.).

Щодо *прийняття міжнародного договору* як способу вираження згоди на його обов'язковість для держави, то, на відміну від вищезазначених положень ч. 2 ст. 14 Віденської конвенції 1969 р., ст. 13 Закону України 2004 р. визначає порядок його здійснення разом із таким способом вираження згоди Україною на обов'язковість міжнародного договору, як *приєднання*.

---

[1] Талалаев А.Н. Венская конвенция о праве международных договоров: комментарий / А.Н. Талалаев; отв. ред. и авт. предисл. Н.В. Захарова. М.: Юрид. лит., 1997. С. 40. Міжнародне право: словник-довідник / С.М. Перепьолкін, Т.Л. Сироїд, Л.А. Філяніна; за заг. ред. Т.Л. Сироїд. Х. : Юрайт, 2014. С. 104.

[2] Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 50. Ст. 540.

[3] Про затвердження Угоди між Кабінетом Міністрів України і Урядом Турецької Республіки про співробітництво правоохоронних органів: постанова Кабінету Міністрів України від 28 липня 2010 р. № 659 // Офіційний вісник України. 2010. № 58. Ст. 2009.

Відповідне поєднання можна пояснити тим, що одні й ті самі процедури в одних договорах називаються прийняттям договору, а в інших – приєднанням. Наприклад, у ст. 79 Статуту ВООЗ говориться, що держави можуть приєднатися до нього «шляхом приєднання», яке здійснюється шляхом вручення офіційного документа про прийняття Генеральному секретарю ООН. Аналогічні формулювання про прийняття є у Статуті ЮНЕСКО (ст. XV) тощо. Однак інші багатосторонні договори, зокрема установчі акти спеціалізованих установ ООН, у таких випадках говорять про приєднання, якому спеціально присвячена ст. 15 Віденської конвенції 1969 р. Так, приєднання передбачено у ст. 33 Конвенції Всесвітньої метеорологічної організації 1947 р., ст. 16 Міжнародної конвенції електрозв'язку 1952 р. та ін. У всіх вказаних випадках, як наголошував А. М. Талалаєв, прийняття і приєднання – синоніми[1].

Приєднання до міжнародного договору здійснюється в разі, якщо держава з самого початку не брала участі в договорі, але згодом вирішила приєднатися до нього на умовах, передбачених у тексті такого договору.

Відповідно ст. 15 Віденської конвенції 1969 р., згода держави на обов'язковість договору виражається приєднанням, якщо:

a) договір передбачає, що така згода може бути виражена цією державою шляхом приєднання;

b) в інший спосіб установлено, що держави, які беруть участь у переговорах, домовились, що така згода може бути виражена цією державою шляхом приєднання;

c) всі учасники потім домовились, що така згода може бути виражена цією державою шляхом приєднання.

У звичайних випадках приєднання здійснюється після набрання договором чинності шляхом депонування ратифікаційної грамоти або іншого документа про приєднання. Проте, як зазначав А.М. Талалаєв, новітня договірна практика показує, що право на приєднання існує незалежно від набрання договором чинності[2].

---

[1] Талалаев А.Н. Венская конвенция о праве международных договоров: комментарий / А.Н. Талалаев; отв. ред. и авт. предисл. Н.В. Захарова. М.: Юрид. лит., 1997. С. 41.

[2] Міжнародне право: навч. посіб. / Буроменський М.В., Кудас І.Б., Маєвська А.А. та ін.; за ред. М.В. Буроменського. К.: Юрінком Інтер, 2005. С. 88. Талалаев А.Н. Венская конвенция о праве международных договоров: комментарий / А.Н. Талалаев; отв. ред. и авт. предисл. Н.В. Захарова. М.: Юрид. лит., 1997. С. 41.

В Україні рішення про прийняття міжнародних договорів або про приєднання до них приймаються: ВРУ у формі закону; Президентом України у формі указу; КМУ у формі постанови. Так, наприклад, у формі закону України було прийнято рішення про приєднання нашої держави до таких міжнародних договорів у сфері правоохоронної діяльності, як Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень від 20 грудня 2006 р.[1] та Протокол проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності, прийнятий 31 травня 2001 р.[2]; у формі указу – до Міжнародної конвенції про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства від 9 червня 1977 р. та додатків I–III, V–VIII до неї[3] тощо.

При підписанні, ратифікації, прийнятті, затвердженні міжнародного договору або приєднанні до нього можуть бути зроблені заяви та сформульовані застереження до його положень відповідно до норм міжнародного права, за винятком випадків, коли застереження забороняються самим договором або не наведені в числі можливих застережень, або коли вони несумісні з об'єктом і цілями договору.

Відповідно до ст. 2 Закону України 2004 р.:

– *заява* – це односторонній акт, яким сторони міжнародного договору висловлюють своє тлумачення або розуміння його положень і з якого для них не випливають міжнародно-правові наслідки;

– *застереження* – це одностороння письмова заява, зроблена при підписанні, ратифікації, затвердженні, прийнятті міжнародного договору або приєднанні до нього, якою висловлюється бажання виключити або змінити юридичну дію певних положень договору щодо їхнього застосування до України.

---

[1] Про приєднання України до Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень: Закон України від 17 червня 2015 р. № 525-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 32. Ст. 308.

[2] Про приєднання України до Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності: Закон України від 2 квітня 2013 р. № 159-VII // Відомості Верховної Ради України. 2014. № 10. Ст. 108.

[3] Про приєднання України до Міжнародної конвенції про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства та додатків I, II, III, V, VI, VII, VIII до неї: Указ Президента України від 23 травня 2000 р. № 699/2000 // Урядовий кур'єр. 2000. № 96.

Заяви та застереження, як правило, не допускаються у двосторонніх міжнародних договорах. Будь-яка зміна, що пропонується до двостороннього договору, розглядається як нова пропозиція щодо його перегляду та не може вважатися застереженням.

Щодо багатосторонніх міжнародних договорів України, то відповідно до законів України від 17 червня 2015 р. № 525-VIII «Про приєднання України до Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень»[1] та від 4 лютого 2004 р. № 1433-IV «Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють (Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї і Протоколу проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітрю)»[2] набрали чинності для України із заявами та застереженнями Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень від 20 грудня 2006 р. та Конвенція від 15 листопада 2000 р. та протоколи, що її доповнюють (Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї і Протокол проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітрю).

Завершальним кроком вираження згоди державами на обов'язковість міжнародного договору, якщо така згода не була виражена шляхом підписання договору, є обмін між ними ратифікаційними грамотами та документами про затвердження, прийняття або приєднання чи депонування таких грамот та документів у депозитарія.

Виконання вказаних процедур має важливе значення для встановлення точного моменту, з якого згода держави на обов'язковість міжнародного договору набирає чинності стосовно інших договірних держав. Адже момент вираження згоди на обов'язковість договору державою та момент юридичного встановлення, фіксації цього вираження можуть не збігатися[3]. Так, затверджена КМУ 28 липня 2010 р.

---

[1] Про приєднання України до Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень: Закон України від 17 червня 2015 р. № 525-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 32. Ст. 308.

[2] Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють (Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї і Протоколу проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітрю): Закон України від 4 лютого 2004 р. № 1433-IV // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 19. Ст. 263.

[3] Талалаев А.Н. Венская конвенция о праве международных договоров: комментарий / А.Н. Талалаев; отв. ред. и авт. предисл. Н.В. Захарова. М.: Юрид. лит., 1997. С. 44-45.

Угода між КМУ і Урядом Турецької Республіки про співробітництво правоохоронних органів від 4 грудня 2009 р. набрала чинності для нашої держави з 11 серпня 2010 р., а ратифікована ВРУ 4 лютого 2004 р. Конвенція від 15 листопада 2000 р. – 21 травня 2004 р. тощо.

Договірна практика виділяє такі моменти набуття чинності міжнародним договором: *дата підписання договору* – для договорів, які не передбачають подальшої ратифікації або затвердження (для багатосторонніх договорів такий момент визначається датою підписання договору останнім учасником переговорів); *ратифікація договору, обмін ратифікаційними грамотами або їх передача депозитарію для зберігання визначеним у договорі числом держав або усіма державами, що його підписали* – для договорів, які передбачають ратифікацію (для багатосторонніх договорів такий момент визначається датою останньої ратифікації договору); *затвердження договору, обмін повідомленнями про таке затвердження або їх передача депозитарію для зберігання* – для договорів, які передбачають затвердження (для багатосторонніх договорів такий момент визначається датою останнього затвердження договору); *датою вираження згоди на обов'язковість договору або датою передачі депозитарію відповідних документів, якщо у договорі не передбачено інший порядок набрання чинності* – для кожного учасника, який виражає згоду на обов'язковість вже чинного багатостороннього договору.

Набрання міжнародним договором чинності може пов'язуватися також зі збігом певного терміну, перебіг якого починається з моменту ратифікації договору, обміну або здачі на зберігання ратифікаційних грамот або документів про приєднання.

Наявність такого часового інтервалу, як наголошував А.М. Талалаєв, показує, що укладення міжнародних договорів і набрання ними чинності – два самостійних, хоча і взаємопов'язаних, процеси; укладений договір може не набрати чинності[1].

Встановлення моменту набрання чинності міжнародним договором є важливим і для внутрішньодержавних органів, зокрема й правоохоронних, бо саме чинні міжнародні договори підлягають сумлінному дотриманню відповідно до норм міжнародного права.

Після набрання чинності міжнародні договори України у сфері правоохоронної діяльності публікуються українською мовою в «Зіб-

[1] Талалаев А.Н. Венская конвенция о праве международных договоров: комментарий / А.Н. Талалаев; отв. ред. и авт. предисл. Н.В. Захарова. М.: Юрид. лит., 1997. С. 60.

ранні діючих міжнародних договорів України» та інших офіційних друкованих виданнях України, а також включаються в установленому порядку до Єдиного державного реєстру нормативних актів.

2.3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 року

Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності була прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 р. (далі – Конвенція, або Конвенція від 15 листопада 2000 р.) з метою сприяння співробітництву у справі більш ефективного попередження транснаціональної організованої злочинності та боротьби з нею.

За структурою Конвенція складається з 41 статті основного тексту та трьох чинних для нашої держави протоколів, а саме: Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї від 15 листопада 2000 р.; Протоколу проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітрю від 15 листопада 2000 р.; Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї від 31 травня 2001 р.

Вираження згоди на обов'язковість Конвенції від 15 листопада 2000 р. та протоколів, що її доповнюють, для України було вчинено шляхом прийняття законів України від 4 лютого 2004 р. № 1433-IV «Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють **(**Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї і Протоколу проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітрю)»[1] та від 2 квітня 2013 р. № 159-VII «Про приєднання України до Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її скла-

[1] Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють **(**Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї і Протоколу проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітрю): Закон України від 4 лютого 2004 р. № 1433-IV // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 19. Ст. 263.

дових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності»[1].

Як частина національного законодавства України Конвенція від 15 листопада 2000 р. та протоколи, що її доповнюють, повинні застосовуватися у порядку, передбаченому для норм національного законодавства. Водночас для досягнення цілей як Конвенції, так і протоколів, що її доповнюють, відповідні договори містять тлумачення низки термінів, з урахуванням якого, зокрема, і повинно здійснюватися їх застосування правозастосовними органами України. Так, для цілей Конвенції її ст. 2 містить тлумачення таких термінів: організована злочинна група; серйозний злочин; структурно оформлена група; майно; доходи від злочину; арешт або виїмка; конфіскація; основне правопорушення; контрольована поставка тощо. Наприклад: «*організована злочинна група»* означає структурно оформлену групу в складі трьох або більше осіб, що існує протягом визначеного періоду часу і діє узгоджено з метою здійснення одного або декількох серйозних злочинів або злочинів, визнаних такими відповідно до Конвенції від 15 листопада 2000 р., для того щоб одержати прямо або опосередковано фінансову або іншу матеріальну вигоду; «*серйозний злочин»* означає злочин, який карається позбавленням волі на максимальний строк не менше чотирьох років або більш суворою мірою покарання[2]. З приводу останнього терміна нашою державою зроблено таке застереження: «В українському кримінальному законодавстві поняттю «серйозний злочин» відповідають поняття «тяжкий» і «особливо тяжкий злочин». При цьому тяжкий злочин – це злочин, за який передбачено такий вид покарання, як позбавлення волі на строк не менше п'яти і не більше десяти років, а особливо тяжкий злочин – злочин, за

[1] Про приєднання України до Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності: Закон України від 2 квітня 2013 р. № 159-VII // Відомості Верховної Ради України. 2014. № 10. Ст. 108.

[2] Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності // Офіційний вісник України. 2006. № 14. Ст. 1056.

який передбачено такий вид покарання, як позбавлення волі на строк понад десять років або довічне позбавлення волі»[1].

Щодо протоколів до Конвенції від 15 листопада 2000 р., то вони, відповідно, містять тлумачення таких термінів: торгівля людьми; дитина; незаконний ввіз мігрантів; незаконний в'їзд; підроблений документ на в'їзд/виїзд або посвідчення особи; судно; вогнепальна зброя; складові частини і компоненти; боєприпаси; незаконне виготовлення; незаконний обіг та відстеження.

За сферою застосування Конвенція від 15 листопада 2000 р. застосовується до попередження, розслідування й карного переслідування у зв'язку зі злочинами, вчиненими організованою злочинною групою; злочинами у сфері відмивання доходів; корупційними злочинами; злочинами, що перешкоджають здійсненню правосуддя; серйозними злочинами, які мають транснаціональний характер і вчинені за участю організованої злочинної групи. При цьому злочин має транснаціональний характер, якщо він:

a) вчинений у більш ніж одній державі;

b) вчинений в одній державі, але істотна частина його підготовки, планування, керівництва або контролю має місце в іншій державі;

c) вчинений в одній державі, але за участю організованої злочинної групи, яка здійснює злочинну діяльність у більш ніж одній державі;

d) вчинений в одній державі, але його істотні наслідки мають місце в іншій державі[2].

За колом суб'єктів Конвенція від 15 листопада 2000 р. застосовується як до фізичних, так і до юридичних осіб.

Відповідальність юридичних осіб може бути кримінальною, цивільно-правовою або адміністративною.

Кожна держава – учасниця Конвенції, зокрема, забезпечує застосування до юридичних осіб, які притягуються до відповідальності, відповідних ефективних кримінальних або некримінальних санкцій, які здійснюють стримуючий вплив, включаючи грошові санкції. Пок-

[1] Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють (Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї і Протоколу проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітрю): Закон України від 4 лютого 2004 р. № 1433-IV // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 19. Ст. 263.

[2] Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності // Офіційний вісник України. 2006. № 14. Ст. 1056.

ладення такої відповідальності не завдає шкоди кримінальній відповідальності фізичних осіб, які вчинили злочини.

Важливо наголосити на тому, що під час здійснення своїх зобов'язань за Конвенцією від 15 листопада 2000 р. її держави-учасниці повинні діяти відповідно до принципів суверенної рівності та територіальної цілісності держав і принципу невтручання у внутрішні справи інших держав.

Жодне положення Конвенції не наділяє будь-яку її державу-учасницю правом здійснювати на території іншої держави юрисдикцію і функції, які входять виключно до компетенції органів цієї іншої держави відповідно до її внутрішнього законодавства. Водночас кожна держава – учасниця Конвенції може вживати необхідних заходів, які можуть знадобитися для того, щоб установити свою юрисдикцію щодо злочинів, що входять до сфери застосування Конвенції[1].

Відповідно до положень Конвенції, співробітництво між її державами-учасницями може здійснюватися у таких формах: видача осіб; передача засуджених осіб; взаємна правова допомога; створення органів для проведення спільних розслідувань; контрольовані поставки та інші спеціальні методи розслідування; передача кримінального провадження з метою кримінального переслідування; обмін інформацією про характер організованої злочинності; допомога у підготовці кадрів; технічна допомога та ін.

Крім цього, в Конвенції від 15 листопада 2000 р. приділено окрему увагу заходам, спрямованим на забезпечення ефективного захисту від імовірної помсти або залякування свідків, які беруть участь у кримінальному провадженні та дають свідчення у зв'язку зі злочинами, що охоплюються Конвенцією, й у відповідних випадках – щодо їхніх родичів та інших близьких їм осіб; на надання допомоги і захисту потерпілим від злочинів, що охоплюються Конвенцією, особливо у випадках погрози помстою або залякування; на розширення співробітництва з правоохоронними органами; на розвиток співробітництва між правоохоронними органами; на попередження транснаціональної організованої злочинності; іншим заходам.

Так, у частині заходів, спрямованих на розвиток співробітництва між правоохоронними органами, держави – учасниці Конвенції зобов'язуються тісно співпрацювати одна з одною з метою підвищення

[1] Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності // Офіційний вісник України. 2006. № 14. Ст. 1056.

ефективності правозастосовних заходів для боротьби зі злочинами, що охоплюються Конвенцією.

Види правоохоронних органів, що можуть брати участь у співробітництві з питань протидії транснаціональній організованій злочинності, в Конвенції безпосередньо не визначені. Лише зі змісту окремих її статей можна дійти висновку, що у відносинах міжнародного співробітництва держав – учасниць Конвенції можуть представляти працівники прокуратури, слідчі, працівники митних та інших органів, що відповідають за попередження, виявлення і припинення злочинів, які належать до сфери застосування Конвенції.

Отже, для досягнення вищезазначеної мети кожна держава – учасниця Конвенції, зокрема, зобов'язується вживати ефективних заходів, спрямованих на таке:

a) зміцнення або, де це є необхідним, установлення каналів зв'язку між їхніми компетентними органами, установами і службами для того, щоб забезпечити надійний і швидкий обмін інформацією про всі аспекти злочинів, що охоплюються Конвенцією, включаючи, якщо заінтересовані держави-учасниці вважають це за належне, зв'язки з іншими видами злочинної діяльності;

b) співробітництво з іншими державами-учасницями у проведенні розслідувань у зв'язку зі злочинами, що охоплюються Конвенцією, з метою виявлення:

– особи, місцезнаходження і діяльності осіб, підозрюваних в участі у вчиненні таких злочинів, або місцезнаходження інших причетних осіб;

– переміщення доходів від злочинів чи майна, отриманого в результаті вчинення таких злочинів;

– переміщення майна, устаткування або інших засобів, що використовувалися чи призначалися для використання при вчиненні таких злочинів;

c) надання у відповідних випадках необхідних предметів або необхідної кількості речовин для цілей аналізу чи розслідування;

d) сприяння ефективній координації між їхніми компетентними органами, установами і службами й заохочення обміну працівниками та іншими експертами, включаючи, за умови укладання заінтересованими державами-учасницями двосторонніх угод або домовленостей, направлення спеціалістів по зв'язках;

e) обмін з іншими державами-учасницями інформацією про конкретні засоби і методи, які застосовуються організованими злочинни-

ми групами, включаючи, у відповідних випадках, маршрути і засоби транспорту, а також використання підроблених посвідчень особи, змінених чи підроблених документів або інших засобів приховування їхньої діяльності;

f) обмін інформацією і координацію адміністративних та інших заходів, що вживаються у відповідних випадках з метою завчасного виявлення злочинів, що охоплюються Конвенцією[1].

Розвиваючи співробітництво між собою, держави – учасниці Конвенції, з урахуванням власних можливостей, повинні докладати спільних зусиль для протидії транснаціональним організованим злочинам, які вчиняються з використанням сучасних технологій.

Для цілей практичного застосування Конвенції її держави-учасниці можуть укладати двосторонні або багатосторонні угоди чи домовленості про безпосереднє співробітництво між їхніми правоохоронними органами, а в тих випадках, коли такі угоди чи домовленості вже є, вносити до них зміни. За відсутності таких угод чи домовленостей між заінтересованими державами-учасницями учасниці можуть розглядати Конвенцію як основу для взаємного співробітництва між правоохоронними органами щодо злочинів, які охоплюються Конвенцією. У відповідних випадках держави-учасниці повною мірою використовують угоди чи домовленості, у тому числі механізми міжнародних чи регіональних організацій, для розширення співробітництва між своїми правоохоронними органами.

Щодо, наприклад, взаємної правової допомоги, то відповідно до ст. 18 Конвенції, її держави-учасниці зобов’язуються надавати одна одній найширшу взаємну правову допомогу в розслідуванні, кримінальному переслідуванні та судовому розгляді, пов’язаних із злочинами, що охоплюються Конвенцією.

Взаємна правова допомога може запитуватися з будь-якою з нижчеперелічених цілей:

a) одержання показань свідків або заяв від окремих осіб;

b) вручення судових документів;

c) проведення обшуку і здійснення виїмки або арешту;

d) огляд об'єктів і ділянок місцевості;

e) надання інформації, речових доказів і оцінок експертів;

f) надання оригіналів або завірених копій відповідних докумен-

[1] Конвенція Організації Об’єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності // Офіційний вісник України. 2006. № 14. Ст. 1056.

тів і матеріалів, включаючи урядові, банківські, фінансові, корпоративні чи комерційні документи;

g) виявлення або відстеження доходів від злочинів, майна, засобів вчинення злочинів або інших предметів з метою доведення;

h) сприяння добровільній явці відповідних осіб до органів запитуючої держави-учасниці;

i) надання будь-якого іншого виду допомоги, що не суперечить внутрішньому законодавству запитуваної держави-учасниці[1].

Прохання (запити) направляються в письмовій формі або, якщо це можливо, за допомогою будь-яких інших засобів, що дають можливість скласти письмовий запис мовою, прийнятною для запитуваної держави-учасниці, за умов, що дозволяють цій державі-учасниці встановити автентичність. За надзвичайних обставин і у разі погодження цього державами-учасницями прохання можуть направлятися в усній формі, однак вони негайно підтверджуються у письмовій формі.

У проханні про надання взаємної правової допомоги зазначаються:

a) найменування органу, що звертається з проханням;

b) суть питання і характер розслідування, кримінального переслідування або судового розгляду, до яких належить прохання, а також найменування і функції органу, що здійснює це розслідування, кримінальне переслідування або судовий розгляд;

c) короткий виклад відповідних фактів, за винятком того, що стосується прохань щодо вручення судових документів;

d) опис запитуваної допомоги і докладна інформація про будь-яку конкретну процедуру, дотримання якої хотіла б забезпечити запитуюча держава-учасниця;

e) по можливості, дані про особу, місцезнаходження і громадянство будь-якої відповідної особи;

f) мета запитуваних доказів, інформації або заходів[2].

Запитувана держава-учасниця може запросити додаткову інформацію, якщо ця інформація є необхідною для виконання прохання відповідно до її внутрішнього законодавства, або якщо ця інформація може полегшити виконання такого прохання.

---

[1] Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності // Офіційний вісник України. 2006. № 14. Ст. 1056.

[2] Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності // Офіційний вісник України. 2006. № 14. Ст. 1056.

Компетентні органи держав-учасниць можуть і без попереднього прохання передавати один одному інформацію, що стосується кримінально-правових питань, якщо вони вважають, що така інформація може надати допомогу у здійсненні чи успішному завершенні розслідування і кримінального переслідування або може привести до звернення до них з проханням, оформленим відповідно до Конвенції.

Прохання виконується відповідно до внутрішнього законодавства запитуваної держави-учасниці і тією мірою, якою це не суперечить внутрішньому законодавству запитуваної держави-учасниці, по можливості відповідно до зазначених у проханні процедур.

Запитуюча держава-учасниця може вимагати, щоб запитувана держава-учасниця зберігала конфіденційність наявності і суті прохання, за винятком того, що необхідно для виконання самого прохання. Якщо запитувана держава-учасниця не може виконати вимогу про конфіденційність, вона негайно повідомляє про це запитуючу державу-учасницю.

У взаємній правовій допомозі може бути відмовлено:

a) якщо прохання не було надано відповідно до вимог Конвенції;

b) якщо запитувана держава-учасниця вважає, що виконання прохання може завдати шкоди її суверенітету, безпеці, громадському порядку або іншим життєво важливим інтересам;

c) якщо внутрішнє законодавство запитуваної держави-учасниці забороняє її органам здійснювати запитувані заходи щодо будь-якого аналогічного злочину, якби такий злочин був предметом розслідування, кримінального переслідування або судового розгляду в межах її юрисдикції;

d) якщо виконання прохання суперечило би правовій системі запитуваної держави-учасниці стосовно питань взаємної правової допомоги[1].

Банківська таємниця не може розглядатися державами – учасницями Конвенції як підстава для відмови у наданні взаємної правової допомоги.

Будь-яка відмова у наданні взаємної правової допомоги мотивується.

Запитувана держава-учасниця виконує прохання про надання взаємної правової допомоги у можливо короткі строки і, наскільки це

[1] Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності // Офіційний вісник України. 2006. № 14. Ст. 1056.

можливо, повністю враховує будь-які крайні строки, що запропоновані запитуючою державою-учасницею і мотивовані бажано у самому проханні. Запитувана держава-учасниця відповідає на розумні запити запитуючої держави-учасниці щодо ходу виконання прохання. Запитуюча держава-учасниця оперативно повідомляє запитувану державу-учасницю про те, що необхідності у запитаній допомозі більше немає.

Надання взаємної правової допомоги може бути відстрочено запитуваною державою-учасницею на тій підставі, що це перешкодить здійснюваному розслідуванню, кримінальному переслідуванню або судовому розгляду.

В Україні центральними органами, на які покладаються повноваження щодо одержання прохань (запитів) про надання взаємної правової допомоги, або щодо їхнього виконання, або щодо їхнього перепровадження для виконання відповідним компетентним органам, є Міністерство юстиції України (щодо судових рішень) і Генеральна прокуратура України (щодо процесуальних дій під час розслідування кримінальних справ)[1].

Станом на травень 2017 р.: Конвенція від 15 листопада 2000 р. нараховує 187 договірних сторін; Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї – 170 договірних сторін; Протокол проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітрю – 143 договірні сторони; Протокол проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї – 114 договірних сторін.

[1] Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють (Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї і Протоколу проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітрю): Закон України від 4 лютого 2004 р. № 1433-IV // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 19. Ст. 263.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО КОНТРОЛЮ:

1. Дайте визначення міжнародного договору України у сфері правоохоронної діяльності.

2. Класифікуйте міжнародні договори у сфері правоохоронної діяльності.

3. Охарактеризуйте правову основу укладення, виконання, денонсації та застосування міжнародних договорів України у сфері правоохоронної діяльності.

4. Охарактеризуйте стадії укладення міжнародних договорів України у сфері правоохоронної діяльності.

5. Назвіть відомі вам способи встановлення автентичності прийнятого тексту міжнародного договору.

6. Назвіть відомі вам способи вираження згоди державами на обов'язковість міжнародного договору.

7. Охарактеризуйте правові наслідки заяв та застережень, зроблених під час вираження згоди державою на обов'язковість міжнародного договору.

8. Назвіть передбачені Конвенцією Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р. форми співробітництва між її державами-учасницями.

9. Назвіть центральні органи України, на які покладаються повноваження щодо одержання прохань (запитів) про надання взаємної правової допомоги, або щодо їхнього виконання, або щодо їхнього перепровадження для виконання відповідним компетентним органам, на основі положень Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 року.

Ключові поняття: *міжнародний договір; конвенція; договір; угода; протокол; статут; меморандум; стадії укладення міжнародного договору; повноваження; автентичність; підписання; підписання ad referendum; парафування; обмін документами, які становлять договір; правило альтернату; ратифікація; ратифікаційна грамота; затвердження договору; прийняття договору; приєднання до договору; заяви та застереження; депозитарій; депонування; набрання чинності; реєстрація та опублікування договору.*

.

Розділ 3
МІЖНАРОДНІ ІНСТИТУЦІЇ У СФЕРІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Міжнародні інституції у сфері правоохоронної діяльності: поняття та види

Вагому роль для розвитку міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності та координації внутрішньодержавних дій, спрямованих на відвернення, розслідування та припинення порушень національного законодавства, відіграють спеціально утворені міжнародні інституції (органи), а саме: міжнародні організації; міжнародні конференції; міжнародні комісії та комітети.

Поміж них найбільший обсяг роботи виконується міжнародними організаціями, загальноприйнятого визначення яких ні в міжнародно-правових актах, ні в доктрині міжнародного права дотепер не сформульовано.

Так, наприклад, В.І. Муравйов розглядає міжнародну організацію як об'єднання держав, яке створене на основі міжнародної угоди, має колективні органи, самостійну волю і відповідає вимогам міжнародного права [58].

У свою чергу, Ю.В. Щокін доходить висновку, що міжнародна міжурядова організація – це об'єднання держав (інших міжнародних міжурядових організацій), створене на погоджувальній основі, що має певні цілі, які відповідають загальновизнаним принципам міжнародного права, має постійну внутрішньоорганізаційну структуру та володіє міжнародною правосуб'єктністю [59].

Також Т.Л. Сироїд визначає міжнародну організацію як «постійно діючий орган, створений на підставі договору як міждержавне,

[58] Міжнародне право: основні галузі: підручник / Буткевич В.Г., Войтович С.А., Григоров О.М. та ін.; за ред. В.Г. Буткевича. К.: Либідь, 2004. С. 114.

[59] Міжнародне право : навч. посіб. / БуроменськийМ.В., Кудас І.Б., Маєвська А.А. та ін.; за ред. М.В. Буроменського. К.: Юрінком Інтер, 2005. С. 172.

міжурядове об'єднання з метою сприяння вирішенню міжнародних проблем, що передбачені відповідним установчим документом» [60].

На відміну від інших міжнародних інституцій, міжнародним організаціям властиві такі ознаки: наявність постійної правової основи у вигляді багатостороннього договору, зазвичай статуту; відносно постійний склад членів; стабільна структура внутрішніх органів, що діють на постійній основі; правосуб'єктність, види та обсяг якої визначено в установчих актах організації.

На сучасному етапі розвитку міжнародних відносин здійснення міжнародного співробітництва з метою вирішення різних проблем правоохоронної діяльності відбувається в рамках багатьох універсальних та регіональних міжнародних організацій та/або їх окремих внутрішніх органів, підрозділів або робочих груп.

До найбільш відомих з них можна віднести такі: Організація Об'єднаних Націй (Комісія із запобігання злочинності та карного правосуддя ООН; Управління ООН з наркотиків і злочинності); Всесвітня митна організація; Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол); Організація з безпеки та співробітництва в Європі (Антитерористичний підрозділ ОБСЄ; Форум ОБСЄ із співробітництва у галузі безпеки); Рада Європи (Комітет експертів з оцінювання заходів у боротьбі з відмиванням брудних коштів РЄ; Європейський комітет з кримінально-правових проблем РЄ; Група держав РЄ проти корупції; Комітет експертів РЄ з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансування тероризму (MONEYVAL); Комітет експертів РЄ по боротьбі з тероризмом); Європейський Союз (Європейський поліцейський офіс (ЄВРОПОЛ); Організація за демократію та економічний розвиток – ГУАМ (Робоча група ГУАМ з питань боротьби з тероризмом, організованою злочинністю та розповсюдженням наркотиків; Віртуальний правоохоронний центр) тощо.

Поряд із міжнародними міжурядовими організаціями до вирішення проблем правоохоронної діяльності долучаються також і різні міжнародні неурядові організації, серед яких доречно згадати про Міжнародну амністію, Міжнародну асоціацію кримінального права, Міжнародне кримінологічне товариство, Міжнародний кримінальний та пенітенціарний фонд, Міжнародну поліцейську асоціацію, Європейську організацію жінок-поліцейських.

---

[60] Сироїд Т.Л. Міжнародне публічне право: навч. посіб. Х.: Прометей-Прес, 2005. С. 119.

Наступним видом міжнародних інституцій у сфері правоохоронної діяльності є міжнародні конференції.

Міжнародна конференція – це тимчасовий міжнародний орган, що скликається суб'єктами міжнародного права для досягнення заздалегідь визначених цілей.

Найчастіше міжнародні конференції скликаються з метою підготовки та прийняття міжнародних договорів, сприяння виконанню міжнародних договорів та проведення спостереження за ходом їх виконання, обговорення певних міжнародних проблем, обміну думками, інформацією, а також вироблення рекомендацій стосовно вдосконалення міжнародних договорів та їх виконання, вирішення проблем, які обговорювалися під час конференції.

На відміну від міжнародних організацій, міжнародні конференції не володіють міжнародною правосуб'єктністю, скликаються на визначений термін або періодично і по закінченні роботи припиняють свою діяльність.

Різниця в найменуванні міжнародних конференцій (нарада, конгрес, зустріч, конференція та ін.) юридичного значення не має. Наприклад, Конгреси ООН із запобігання злочинності та карного правосуддя, Конференція держав – учасниць Конвенції про заборону розробки, виробництва та накопичення запасів бактеріологічної (біологічної) і токсичної зброї та про їх знищення, Міжнародна конференція протидії наркотикам.

Міжнародні конференції можуть бути: універсальними; регіональними; субрегіональними; двосторонніми.

Міжнародні конференції можуть скликатися:

✓ ad hok (для вирішення конкретного питання) державами чи міжнародними організаціями. Так, 12–15 грудня 2000 р. у м. Палермо (Італія) проходила міжнародна конференція, метою скликання якої було підписання Конвенції проти транснаціональної організованої злочинності;

✓ періодично в рамках діяльності певної організації або відповідно до положень певного міжнародного договору. Так, Конгреси ООН із запобігання злочинності та карного правосуддя проводяться кожні п'ять років та являють собою форум, зокрема, для обміну думками між державами, міжурядовими та неурядовими організаціями та окремими експертами, що представляють різні спеціальності та галузі знань, обміну досвідом у галузі досліджень, права і розробки програм та виявлення нових тенденцій і проблем у галузі попередження зло-

чинності та кримінального правосуддя. Періодично скликається конференція учасників Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р.

Рішення міжнародних конференцій приймаються одностайно або, частіше за все, простою більшістю чи кваліфікованою більшістю голосів. Кожна держава має один голос. Поширеною є також практика прийняття рішень міжнародних конференцій методом консенсусу, тобто на підставі спільної згоди учасників без проведення голосування.

Результати роботи конференції оформлюються в актах, які вони приймають. Юридична сила актів конференції залежить від наміру її учасників та змісту прийнятих документів. Це можуть бути резолюції, які мають рекомендаційний характер. Якщо на конференції приймається договір, то він повинен пройти всі стадії оформлення міжнародної угоди [61].

До третього виду міжнародних інституцій у сфері правоохоронної діяльності належать *міжнародні комісії та комітети (підкомітети)*, які не є самостійними міжнародними організаціями та не входять до структури внутрішніх органів міжнародних організацій.

Діяти такі органи багатостороннього та двостороннього міжнародного співробітництва можуть як на тимчасовій (міжнародні слідчі комісії), так і на постійній основі (Підкомітет з питань митного співробітництва та Підкомітет з питань свободи, безпеки та юстиції Комітету асоціації між Україною та Європейським Союзом).

Таким чином, до міжнародних інституцій у сфері правоохоронної діяльності можна віднести міжнародні організації, конференції, комісії, комітети та інші об’єднання (органи) суб’єктів міжнародного права, що створюються з метою вирішення проблем у сфері правоохоронної діяльності або долучаються до їх вирішення у разі необхідності.

[61] Сироїд Т.Л. Міжнародне публічне право: навч. посіб. Х.: Прометей-Прес, 2005. С. 117–118.

3.2. Міжнародна організація кримінальної поліції – Інтерпол

Найбільший обсяг роботи у справі протидії міжнародній злочинності виконує Міжнародна організація кримінальної поліції – Інтерпол, яка розпочала свою діяльність після набрання чинності (13 червня 1956 р.) прийнятого за результатами роботи 25-ї сесії Генеральної асамблеї Міжнародної комісії кримінальної поліції Статуту Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерполу (далі – Статут Інтерполу).

Відповідно до ст. 1 Статуту, Міжнародна організація кримінальної поліції – Інтерпол (далі – Інтерпол, або Організація) з'явилася шляхом зміни назви заснованої 7 вересня 1923 р. з метою налагодження здійснення на постійній основі міжнародного співробітництва та координації діяльності поліцейських органів різних країн у протидії злочинності Міжнародної комісії кримінальної поліції.

Членами Організації є 190 держав (2017 р.), місцем перебування її центральних органів є м. Ліон (Франція). Офіційними мовами Інтерполу є англійська, арабська, іспанська та французька.

З 2015 р. в Сінгапурі, з метою посилення протидії держав з усього світу кіберзлочинності, діє філіал штаб-квартири Організації – Глобальний центр Інтерполу (INTERPOL Global Complex).

Цілями Інтерполу є такі: забезпечення й розвиток якомога ширшої взаємної допомоги між усіма органами кримінальної поліції в рамках існуючого законодавства в різних країнах і в дусі Загальної декларації прав людини; створення й розвиток установ, які здатні успішно сприяти запобіганню та припиненню кримінальних злочинів (ст. 2 Статуту Інтерполу) [62].

Структуру внутрішніх органів Інтерполу утворюють: Генеральна асамблея; Виконавчий комітет; Генеральний секретаріат; Національні центральні бюро; радники; Комісія з контролю за файлами [63].

Вищими керівними органами Організації є Генеральна асамблея і Виконавчий комітет.

Генеральна асамблея складається з делегатів, які призначаються кожною державою-членом. Вона проводить свої сесії щорічно, зазви-

[62] INTERPOL. URL: https://www.interpol.int/en/About-INTERPOL/Legal-materials. Constitutionofthe ICPO-INTERPOL.

[63] INTERPOL. URL: https://www.interpol.int/en/About-INTERPOL/Structure-and-governance.

чай восени, але на вимогу Виконавчого комітету або більшості членів Організації можуть скликатися й позачергові сесії Генеральної асамблеї. До її компетенції входить прийняття всіх важливих рішень, пов'язаних з політикою, ресурсами, методами роботи, фінансами, діяльністю та програмами Організації.

Виконавчий комітет складається з Президента організації, трьох віце-президентів (за певних умов їх може бути чотири) і 9 делегатів, які обираються Генеральною асамблеєю відповідно до принципу справедливого географічного представництва. Президент і віце-президенти представляють різні континенти. Виконавчий комітет збирається на засідання не менше одного разу на рік на вимогу Президента Організації. Він здійснює контроль за виконанням рішень Генеральної асамблеї, готує порядок денний сесій Генеральної асамблеї, вносить на розгляд Генеральної асамблеї робочі плани або пропозиції, контролює діяльність Генерального секретаря, виконує інші завдання, встановлені для нього Генеральною асамблеєю.

Щоденне виконання стратегічних рішень Інтерполу здійснюється Генеральним секретаріатом і Національними центральними бюро.

Генеральний секретаріат складається з Генерального секретаря, технічного та адміністративного персоналу і виконує такі функції: впроваджує в життя рішення Генеральної асамблеї та Виконавчого комітету; виступає міжнародним центром боротьби зі злочинністю; діє як спеціалізований та інформаційний центр; здійснює ефективне керівництво діяльністю Організації; підтримує контакти з національними та міжнародними органами з питань, що не пов'язані з розшуком злочинців та віднесені до компетенції Національних центральних бюро; здійснює видавничу діяльність; виконує обов'язки робочого секретаріату на сесіях Генеральної асамблеї, Виконавчого комітету та будь-якого іншого органу Інтерполу; розробляє проект плану роботи на наступний рік, який виноситься на розгляд та затвердження Генеральною асамблеєю та Виконавчим комітетом; за можливості підтримує постійний безпосередній зв'язок з Президентом Організації.

Генеральний секретаріат працює 24 години на добу, 365 днів на рік. Він має сім регіональних бюро (Аргентина, Буенос-Айрес), Камерун, Яунде), Кот-д'Івуар, Абіджан), Сальвадор, Сан-Сальвадор), Кенія, Найробі), Таїланд, Бангкок), Зімбабве, Хараре), а також спеціальних представників при Африканському союзі (Аддис-Абеба), Європейському Союзі (Брюссель) та Організації Об'єднаних Націй (Нью-

Йорк) [64].

З метою забезпечення здійснення на постійній основі співробітництва, спрямованого на виконання встановлених перед Інтерполом цілей, кожна її держава-член, якщо її законодавство дозволяє, уповноважує один із своїх органів діяти як Національне центральне бюро.

Відповідно до ст. 32 Статуту Інтерполу, *Національне центральне бюро*(далі – НЦБ) забезпечує взаємодію: між різними установами в межах своєї держави; з тими органами інших держав – членів Інтерполу, які діють від їх імені як НЦБ; з Генеральним секретаріатом Інтерполу.

В доповненні до Статуту Інтерполу, прийнятому в 1965 р., НЦБ називаються «Національними центрами країн з питань міжнародного співробітництва органів поліції в рамках Інтерполу». Фактично ж НЦБ є опорними пунктами Інтерполу на місцях. З погляду міжнародного й внутрішньодержавного права НЦБ мають унікальний статус, оскільки, з одного боку, є постійно діючими органами Інтерполу в державах-членах, а з іншого – установами поліцейських відомств цих держав. Іншими словами, НЦБ одночасно входять у структуру двох систем – Інтерполу і національної поліцейської служби держав-членів [65].

Функції нагляду в структурі Інтерполу виконують радники та Комісія з контролю за файлами.

Радниками є спеціалісти, які виконують виключно консультативні функції, до послуг яких Інтерпол може звертатися з різних наукових питань. Вони призначаються Виконавчим комітетом терміном на три роки та приступають до виконання своїх обов'язків після повідомлення про їх призначення Генеральної асамблеї. Радники обираються з числа осіб, які отримали міжнародне визнання і авторитет завдяки своїх роботі в певній галузі, що представляє інтерес для Організації. Особа може бути відсторонена від виконання функцій радника на основі рішення Генеральної асамблеї Інтерполу.

Комісія з контролю за файлами є незалежним органом, основним завданням якого є гарантування того, що обробка персональних даних (наприклад, ім'я, відбитки пальців та ДНК) здійснюється відповідно до правил Інтерполу, з метою захисту як основних прав осіб, так і співробітництва між поліцією на міжнародному рівні.

---

[64] INTERPOL. URL: https://www.interpol.int/en/About-INTERPOL/Structure-and-governance/General-Secretariat.

[65] Сироїд Т.Л. Міжнародне публічне право: навч. посіб. Х.: Прометей-Прес, 2005. С. 216.

Першу сесію Комісії з контролю за файлами було проведено в 1986 р., а в 2008 р. положення про її діяльність були включені до Статуту Інтерполу [66]. Правову основу діяльності Комісії з контролю за файлами з 11 березня 2017 р. складає її Статут, прийнятий Генеральною асамблеєю у листопаді 2016 р. [67]

Комісія з контролю за файлами виконує такі функції: гарантує, що обробка персональних даних Організацією здійснюється з дотриманням правил Інтерполу; надає консультації Організації щодо будь-якого проекту, будь-якої операції, будь-якого нормативного акта або будь-якого іншого питання, пов'язаного з обробкою персональних даних в Інформаційній системі Інтерполу; розглядає індивідуальні запити щодо доступу до даних та/або виправлення чи видалення даних, які обробляються в Інформаційній системі Інтерполу, та приймає рішення у таких запитах.

Щоденна робота Інтерполу полягає у прийомі, обробці, збереженні й поширенні інформації про злочини та злочинців. Тому результати науково-технічного прогресу використовуються у штабквартирі Організації, оснащеної могутніми комп'ютерами й усіма видами зв'язку, включаючи космічний. Це дозволяє в найкоротший строк зв'язатися з НЦБ (і навпаки) у будь-якій точці земної кулі й передати (одержати) необхідну інформацію[68].

Обмін інформацією між правоохоронними органами різних держав, доступ у реальному часі до інформаційних ресурсів та баз даних Генерального секретаріату Інтерполу, а також до аналітичних, статистичних та довідкових матеріалів здійснюється з використанням *глобальної телекомунікаційної системи I–24/7* (Інтерпол 24 години на добу – 7 днів на тиждень), впровадження у дію якої відбулося у 2002 р.

Вона являє собою захищену від стороннього доступу мережу з обмеженим колом користувачів, що за своєю глобальністю не має аналогів у світі та є ефективним інструментом міжнародного співробітництва правоохоронних органів.

Обмін повідомленнями в системі I-24/7 є виключною компетенцією НЦБ Інтерполу та Генерального секретаріату. Водночас доступ

---

[66] INTERPOL. URL: https://www.interpol.int/en/News-and-media/News/2017/N2017-043. TheCommissionfortheControlofINTERPOL'sFilesadoptsnewoperatingrules.

[67] INTERPOL. URL: https://www.interpol.int/en/About-INTERPOL/Legal-materials. Statute of the Commission for the Control of INTERPOL's Files.

[68] Сироїд Т.Л. Міжнародне публічне право: навч. посіб. Х.: Прометей-Прес, 2005. С. 216-217.

до банків даних Інтерполу Генеральний секретаріат Організації намагається надати якомога більшому колу користувачів у правоохоронних органах її держав-членів. З огляду на це у багатьох країнах світу вже є повсякденним явищем наявність доступу до банків даних Інтерполу у поліцейських патрульних автомобілях та пунктах пропуску через державний кордон, в аеропортах тощо. У деяких країнах система I-24/7 інтегрована з національними правоохоронними телекомунікаційними системами і є доступною для використання всім правоохоронцям, які безпосередньо здійснюють розкриття та розслідування злочинів [69].

За допомогою системи I-24/7 авторизовані представники правоохоронних органів держав – членів Організації мають право доступу до таких банків даних її Генерального секретаріату: «особи та повідомлення» (Individuals and notices); «судові дані» (Forensic data); «проїзні та офіційні документи» (Travel and official documents); «викрадене майно» (Stolen property); «вогнепальна зброя та небезпечні матеріали» (Firearms and dangerous materials); «організовані злочинні угруповання» (Organized crimenet works) [70].

Банк даних «особи та повідомлення» містить міжнародні попередження щодо осіб, які переховуються від правосуддя, підозрюються у скоєнні кримінальних злочинів, осіб, пов'язаних з триваючим кримінальним розслідуванням, фізичних та юридичних осіб, до яких застосовуються санкції Ради Безпеки ООН, потенційно небезпечних осіб, безвісно зниклих осіб та невпізнаних трупів. Детальна інформація про таких осіб, зокрема персональні дані (фото, відбитки пальців та ін.), кримінальне минуле осіб, щодо яких є запит про здійснення міжнародного поліцейського співробітництва, зберігається в базі даних «Кримінальна інформаційна система Інтерполу». Крім цього, банк даних «особи та повідомлення» містить міжнародну базу даних сексуальних злочинів, вчинених проти неповнолітніх, яка, за допомогою складного програмного забезпечення, використовується для порівняння існуючих зображень та встановлення зв'язків між жертвами, злочинцями та місцями скоєння злочинів. Її головною метою є ідентифікація, виявлення і затримання злочинців та забезпечення безпеки для їх жертв.

[69] Департамент Інтерполу та Європолу. URL: http://interpol.np.gov.ua/?page_id=37. I-24/7.

[70] INTERPOL. URL: https://www.interpol.int/en/Internet/INTERPOL-expertise/Databases.

Банк даних «судові дані» містить інформацію про відбитки пальців та ДНК, яка може відіграти ключову роль у розслідуванні злочину шляхом встановлення зв'язку між особами та/або місцем злочину, а також довести невинуватість підозрюваних осіб. База даних «відбитки пальців» дозволяє авторизованим особам держав-членів продивлятися, відправляти та перевіряти інформацію про відбитки за допомогою зручної автоматизованої системи ідентифікації відбитків (AFIS). База даних «зразки ДНК» містить інформацію про ДНК злочинців, зразки, зібрані з місць вчинення злочинів, безвісно зниклих осіб та невпізнаних трупів. Інтерпол не зберігає зразки ДНК осіб, які не пов'язані із вчиненням злочинів.

Банк даних «проїзні та офіційні документи» містить інформацію про викрадені та загублені проїзні документи, викрадені адміністративні документи, підроблені документи та інформацію для порівняння справжніх і підроблених документів. Його впровадження було обумовлено необхідністю надання допомоги міграційним та прикордонним службам у виявленні та попередженні шахрайського використання проїзних та адміністративних документів, з метою обмеження пересування злочинців та переміщення ними заборонених предметів. База даних «викрадені та загублені проїзні документи (SLTD)» включає записи про паспорти, посвідчення особи, перепустки або візові документи ООН, а також викрадені бланки таких проїзних документів. У базі даних «викрадені адміністративні документи (SAD)» розміщується інформація про викрадені офіційні документи, які використовуються для ідентифікації різних об'єктів, наприклад документ про реєстрацію транспортного засобу та сертифікати для оформлення імпорту або експорту. База даних «підроблені документи» або «цифрова бібліотека повідомлень Інтерполу – Документ (Dial-Doc)» є спільною ініціативою G8-Інтерпол, яка дозволяє країнам обмінюватися попередженнями щодо глобальних масштабів вироблення підробок та виявлення нових підробок документів на національному рівні. База даних «порівняння справжніх і підроблених документів» або система електронної документації та інформації по слідчих мережах (Edison – Electronic Documentation and Information Systemon Investigation Networks) містить приклади справжніх проїзних документів для того, щоб допомогти ідентифікувати підробки. Вона містить зображення, описи та інформацію про елементи захисту справжніх проїзних доку-

ментів та посвідчень особи, виданих державами та міжнародними організаціями [71].

Банк даних «викрадене майно» містить інформацію про викрадені автотранспортні засоби, судна та твори мистецтва. База даних «автотранспортні засоби» включає ідентифікаційні дані всіх видів автотранспортних засобів (легкових, вантажних автомобілів, причепів, важкої техніки, мотоциклів) та ідентифікованих запчастин (агрегатів), про які повідомлено як про викрадені або загублені. База даних «судна» – інформацію про викрадені судна та двигуни. База даних «твори мистецтва» містить опис і фотографії творів мистецтва, про викрадення яких було повідомлено державами – членами Інтерполу та його міжнародними партнерами, зокрема Міжнародною радою музеїв та ЮНЕСКО. Вона включає в себе також інформацію про предмети, викрадені під час кризових періодів в Афганістані, Іраку та Сирії.

Банк даних «вогнепальна зброя та небезпечні матеріали» пропонує державам-членам доступ до інформації про вогнепальну зброю, радіологічні та ядерні матеріали. База даних «ідентифікація вогнепальної зброї» за допомогою «Довідкової таблиці вогнепальної зброї Інтерполу» забезпечує стандартну методику для виявлення та опису одиниць вогнепальної зброї, а також дозволяє отримати або перевірити інформацію про частини вогнепальної зброї. Вона містить інформацію про більш ніж 250 тисяч видів вогнепальної зброї, а саме: детальний опис вогнепальної зброї; її технічні характеристики, калібр; інформацію про частини цієї зброї та аксесуари; основні функції зброї; її зображення; відомості про виробника зброї, її маркування та коди виробника; серійні номери та скорочені назви зброї. База даних «порівняння балістичних даних» за допомогою «Інформаційної балістичної мережі Інтерполу» забезпечує глобальну платформу для централізованого збору, зберігання і перехресного порівняння балістичних даних. База даних «обмін даними про вогнепальну зброю» за допомогою «Системи Інтерполу з відстеження незаконної зброї (iARMS)» полегшує обмін інформацією та здійснення співробітництва між правоохоронними органами щодо вогнепальної зброї, пов'язаної із злочинністю, та надає їм можливість відслідковувати рух вогнепальної зброї від моменту її виробництва або легального ввезення в країну конкретними постачальниками до останнього відо-

[71] INTERPOL. URL: https://www.interpol.int/en/Internet/INTERPOL-expertise/Databases.

мого її власника. База даних «радіологічні та ядерні матеріали» або база даних «Проект Гейгера» накопичує у собі дані зі звітів Міжнародного агентства з атомної енергії та використовується для обробки і аналізу інформації про незаконний обіг та інші несанкціоновані дії, пов'язані з радіологічними та ядерними матеріалами.

Банк даних «організовані злочинні угруповання» використовується з метою збору і обміну оперативними даними та проведення досліджень для кращого аналізу злочинних мереж, що призводить до виявлення та арешту їхніх лідерів і спонсорів. У його структурі окреме місце надається базі даних «морське піратство», в якій зберігається інформація про випадки піратства та озброєного розбою на морі, зокрема дані про фізичних осіб, номери телефонів, адреси електронної пошти, інциденти піратства, місця здійснення та фінансова інформація [72].

Інформація вноситься до банків даних Генерального секретаріату Інтерполу:

1) за зверненнями національних центральних бюро Інтерполу про внесення певних даних до відповідного банку даних;

2) автоматично, тобто на постійній основі, відповідними підрозділами Генерального секретаріату Інтерполу, які опрацьовують увесь масив інформації, що надходить від НЦБ про злочини, осіб, які їх вчинили, тощо, а також матеріали з обміну інформацією між НЦБ з відповідних питань у системі I-24/7.

Отримання інформації або перевірка тих чи інших відомостей за банками даних Інтерполу здійснюється:

1) безпосередньо, в режимі on-line – через телекомунікаційну систему Інтерполу I-24/7 (банки даних щодо осіб, транспортних засобів, документів, творів мистецтва);

2) шляхом надсилання запиту до Генерального секретаріату Інтерполу (банки даних ДНК, порнографічних зображень, відбитків пальців).

Для забезпечення цільового використання правоохоронними органами держав-членів банків даних Інтерполу їх функціонування організовано таким чином, що країна – власник інформації про об'єкт, розміщений у банку даних Інтерполу, автоматично отримує повідомлення про факт перевірки цього об'єкта іншою державою (відповідно НЦБ Інтерполу, певним правоохоронним органом тощо). Отримання

[72] INTERPOL. URL: https://www.interpol.int/en/Internet/INTERPOL-expertise/Databases.

такого повідомлення для країни-власника інформації є підставою звернутися до країни, що перевіряла об'єкт в банку даних, для з'ясування підстав проведення відповідної перевірки, запитування відомостей про місцезнаходження об'єкта тощо [73].

Одним із способів поширення інформації серед держав – членів Організації є використання системи міжнародних повідомлень, відомих також як циркулярні повідомлення, або картки Інтерполу.

Повідомлення Інтерполу – це розшуковий бюлетень, опублікований Генеральним секретаріатом Інтерполу офіційними мовами Організації на підставі запитів:

- НЦБ держав – членів Інтерполу;
- Міжнародних кримінальних трибуналів;
- Міжнародного кримінального суду;
- Ради Безпеки ООН.

В Інтерполі використовуються такі види циркулярних повідомлень.

Червоні повідомлення, або «циркуляр з червоним кутом» («розшукується»), використовуються для організації арешту злочинців, що розшукуються на міжнародному рівні, з подальшою екстрадицією. Правовою підставою червоного повідомлення є ордер на арешт або рішення суду запитуючої держави. Влада кожної держави – члена Інтерполу самостійно приймає рішення про виконання приписів червоного повідомлення на власній території. Більшість держав – членів Інтерполу розглядають червоне повідомлення як запит про тимчасовий арешт. Крім цього, Інтерпол визнано офіційним каналом для передачі запитів про тимчасовий арешт на основі низки двосторонніх і багатосторонніх договорів про екстрадицію, зокрема Європейської конвенції про екстрадицію, Конвенції про екстрадицію економічного співтовариства західноафриканських держав (ECOWAS) та Типового договору ООН про екстрадицію. Повідомлення складається з 3-х основних елементів – детальні відомості про особу, юридична інформація та заходи, що необхідно вжити в разі встановлення особи.

[73] Департамент Інтерполу та Європолу. URL: http://interpol.np.gov.ua/?page_id=37. Банки даних Генерального секретаріату Інтерполу.

Сині повідомлення, або «циркуляр із синім кутом», використовуються для збору додаткової інформації про особу (осіб), її місцезнаходження або незаконну діяльність, пов'язану із вчиненням злочину, якщо рішення про екстрадицію щодо такої особи ще не прийнято. Його використання можливе також з метою встановлення місцезнаходження свідків злочинів.

Зелені повідомлення, або «циркуляр із зеленим кутом», використовуються для попередження й надання оперативних відомостей про осіб та вчинені ними кримінальні злочини, повторне вчинення яких можливе в інших країнах. Публікація «циркуляру із зеленим кутом» може бути ініційована Генеральним секретаріатом Інтерполу. Найчастіше вони використовуються у випадках педофілії, організованої злочинності та хуліганства.

Жовті повідомлення, або «циркуляр із жовтим кутом», використовуються з метою надання допомоги у встановленні місцезнаходження безвісти зниклих осіб, часто неповнолітніх, або допомоги в ідентифікації осіб, які не можуть ідентифікувати себе самостійно. Повідомлення містить фото особи та короткий опис відомих про неї індивідуальних відомостей, зокрема прізвище, ім'я, по-батькові особи та її батьків, стать, дату та місце народження, національність, індивідуальні особливості (зріст, колір волосся, колір очей), мову спілкування, дату, вік та місце зникнення. Жовті повідомлення можуть публікуватися як для виключного використання правоохоронними органами, з обмеженим доступом, так і на загальному (публічному або незахищеному) веб-сайті Інтерполу.

Чорні повідомлення, або «циркуляр з чорним кутом», використовуються з метою отримання інформації про виявлені невпізнані трупи. Вони містять максимально можливий детальний опис інформації, зібраної щодо знайденого трупа, зокрема його фото, країна та обставини виявлення, опис наявного одягу і речей, відбитки пальців, картка зубного апарату, ДНК та ін.

Помаранчеві повідомлення, або «циркуляр з помаранчевим кутом», використовуються для попередження про події, осіб, об'єкти або процеси, які представляють серйозну та безпосередню загрозу публічній безпеці, зокрема про потенційні загрози від замаскованої зброї, поштових відправлень з вибухівкою та інших небезпечних матеріалів, про осіб, методи та способи терористичних актів.

Фіолетове повідомлення, або «циркуляр з фіолетовим кутом», використовується для запитування або надання інформації про методи роботи, об'єкти, пристрої та методи маскування, які використовуються злочинцями.

Спеціальне повідомлення Інтерпол – Рада Безпеки ООН, або «спеціальне біле повідомлення», видається стосовно особи або групи осіб, що підлягають санкціям ООН через:

– заморожування активів;
– заборону пересування;
– ембарго на поставку зброї.

Цей вид повідомлень почали використовувати з 2005 р. після прийняття Резолюції 1267 Ради Безпеки ООН, у якій міститься звернення до Генерального Секретаря ООН про необхідність налагодження роботи з Інтерполом для підтримки діяльності ООН у протидії терористичним акціям з боку Аль-Каїди, Талібана, ІДІЛ та інших.

Прийняття України до Інтерполу відбулося 4 листопада 1992 р. на 61-й сесії його Генеральної асамблеї (м. Дакар, Сенегал), а 25 березня 1993 р. постановою Кабінету Міністрів України № 220 було встановлено, що Міністерство внутрішніх справ виступатиме як Національне центральне бюро Інтерполу в Україні. У зв'язку з цим у структурі центрального апарату Міністерства внутрішніх справ України утворювався робочий апарат Бюро, загальні засади діяльності якого, станом на червень 2017 р., визначено Положенням про Робочий апарат Укрбюро Інтерполу, затвердженим наказом Національної поліції України від 21 грудня 2015 р. № 193. Крім цього наказу, Робо-

чий апарат Укрбюро Інтерполу (далі – РА Укрбюро Інтерполу) у своїй діяльності керується Конституцією України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, законами України, актами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, а також виданими відповідно до них актами МВС України, іншими нормативно-правовими актами, нормативно-правовими актами міжнародних організацій поліції, членом яких є Україна.

Безпосередню нормативно-правову основу діяльності РА Укрбюро Інтерполу визначають такі нормативно-правові акти законодавства України: Закони України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 р. № 580-VIII; «Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про стратегічне співробітництво» від 5 жовтня 2010 р. № 2576-VI; Указ Президента України «Про представника Національного центрального бюро Інтерполу України у Міжнародній організації кримінальної поліції – Інтерпол» від 6 серпня 2004 р. № 872/2004; постанови КМУ «Про вступ України до Інтерполу» від 30 вересня 1992 р. № 555; «Про Національне центральне бюро Інтерполу» від 25 березня 1993 р. № 220; «Про представника Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у Міжнародній організації кримінальної поліції – Інтерпол» від 11.08.2004 № 1043; наказ МВС України «Про створення підрозділів Укрбюро Інтерполу» від 15 лютого 1995 р. № 104; наказ МВС України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Держкомкордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України «Про затвердження Інструкції про порядок використання правоохоронними органами можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів» від 9 січня 1997 р. № 3/1/2/5/2/2; накази МВС України «Про затвердження Інструкції з організації розшуку обвинувачених, підсудних осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно зниклих осіб та встановлення особи невпізнаних трупів» від 5 січня 2005 р. № 3 дск; «Про затвердження Інструкції про порядок виїзду конвойних груп МВС у службові відрядження за кордон для приймання за межами України осіб, які перебувають під вартою» від 14 травня 2009 № 217; «Про затвердження Інструкції про порядок направлення представника Національного центрального бюро Інтерполу до Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол» від 25 квітня 2016 р.

№ 319; наказ Національної поліції України «Про затвердження Положення про Робочий апарат Укрбюро Інтерполу» від 21 грудня 2015 р. № 193 тощо.

РА Укрбюро Інтерполу є структурним підрозділом апарату центрального органу управління поліції на правах департаменту, який забезпечує реалізацію повноважень Національної поліції України (далі – НПУ) щодо представництва України в Міжнародній організації кримінальної поліції Інтерпол та Європейському поліцейському офісі (далі – Європол), а також повноважень НПУ як НЦБ Інтерполу та Національного контактного пункту Європолу в Україні (далі – НКП Європол).

Структуру РА Укрбюро Інтерполу складають: Управління організаційного та технічного забезпечення (відділ організаційного та юридичного забезпечення; відділ з питань безпеки міжнародних масових заходів; відділ інформаційних технологій; відділ взаємодії з Європолом; відділ оброблення інформації) та Управління міжнародного розшуку та супроводження розслідувань (відділ супроводження розслідувань; відділ міжнародного розшуку та екстрадицій).

Завданнями РА Укрбюро Інтерполу є такі:

1) реалізація в межах компетенції державної політики щодо боротьби зі злочинністю, яка має транснаціональний характер;

2) забезпечення представництва України в Інтерполі та Європолі;

3) координація, організація та забезпечення співробітництва органів правопорядку та інших органів державної влади України з компетентними органами іноземних держав у сфері боротьби зі злочинністю з використанням можливостей Інтерполу, Європолу, інших міжнародних організацій та структур, з якими співпрацює НПУ [74].

Відповідно до вищезазначених завдань РА Укрбюро Інтерполу бере участь у формуванні основних напрямів державної політики у сфері здійснення співробітництва НПУ з компетентними органами іноземних держав, Інтерполом, Європолом, у розробці проектів законодавчих актів, міжнародних договорів та інших нормативно-правових актів з питань, що належать до НПУ, а також в опрацюванні зазначених актів законодавства, що розробляються з ініціативи інших органів правопорядку та органів державної влади України. Організовує при-

[74] Робочий апарат Укрбюро Інтерполу // Офіційний сайт Національної поліції України. URL: http://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1816553.

йом-передачу осіб, стосовно яких Генеральною прокуратурою України або Міністерством юстиції України прийнято рішення про задоволення клопотань компетентних органів іноземних держав щодо видачі (екстрадиції), тимчасової видачі, транзитного переміщення або передачі для подальшого відбування призначеного покарання, прийом-передачу та конвоювання осіб, стосовно яких компетентними органами іноземних держав прийнято рішення про задоволення клопотань Генеральної прокуратури України або Міністерства юстиції України щодо видачі (екстрадиції), тимчасової видачі, транзитного переміщення або передачі для подальшого відбування призначеного покарання, а також участь офіційних делегацій, представників органів правопорядку та інших органів державної влади України в навчальних програмах та заходах, які проводяться компетентними органами іноземних держав, Інтерполом та Європолом, у сесіях Генеральної Асамблеї Інтерполу, Європейської регіональної конференції Інтерполу, інших заходах Інтерполу та Європолу.

За запитами органів правопорядку України організовує та координує міжнародний розшук підозрюваних, обвинувачених (підсудних) та засуджених осіб, які переховуються від органів досудового слідства, суду, ухиляються від відбування кримінального покарання, а також осіб, зниклих безвісти, а за запитами компетентних органів іноземних держав – розшук на території України осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, суду, ухиляються від відбування кримінального покарання, а також осіб, що пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом. Організовує та координує в межах компетенції роботу представників НПУ у складі закордонних дипломатичних установ України та міжнародних організацій. Організовує та здійснює міжнародне співробітництво з питань підтримання публічної безпеки і порядку під час підготовки та проведення міжнародних масових заходів, здійснює обмін інформацією з Генеральним секретаріатом Інтерполу, Європолу, органами правопорядку та іншими органами державної влади України, а також з компетентними органами іноземних держав з питань боротьби зі злочинністю, обмін інформацією з розвідувальними органами України з питань, що стосуються протидії злочинності, та інформаційно-аналітичне забезпечення органів правопорядку та інших органів державної влади

України з питань боротьби зі злочинністю на підставі матеріалів компетентних органів іноземних держав, Інтерполу та Європолу [75].

Крім цього, РА Укрбюро Інтерполу забезпечує розвиток та поглиблення зв'язків з представниками компетентних органів іноземних держав, які працюють у складі дипломатичних представництв іноземних держав та міжнародних організацій в Україні, обмін інформацією між органами правопорядку та іншими органами державної влади України й компетентними органами іноземних держав, а також з Генеральним секретаріатом Інтерполу щодо ідентифікації невідомих осіб та невпізнаних трупів, наповнення в установленому порядку банків даних Інтерполу та Європолу інформацією, наданою органами правопорядку та іншими органами державної влади України. Співпрацює з дипломатичними установами України за кордоном та дипломатичними установами іноземних держав в Україні з питань боротьби зі злочинністю, координує діяльність підрозділів Укрбюро Інтерполу територіальних органів поліції. Отримує від компетентних органів іноземних держав запити про проведення перевірок, оперативно-розшукових та інших заходів на території України і організовує їх виконання органами правопорядку та іншими органами державної влади України, а також запити від Європолу з питань, визначених Угодою між Україною та Європейським поліцейським офісом про стратегічне співробітництво, організовує їх виконання органами правопорядку та іншими органами державної влади України та інформує Європол про результати їх виконання. Отримує в установленому порядку доступ до інформаційних систем та банків даних органів правопорядку та інших органів державної влади України, використовує їх у своїй діяльності.

Надсилає до компетентних органів іноземних держав запити органів правопорядку та інших органів державної влади України про проведення перевірок, оперативно-розшукових та інших заходів на їх території, а до Європолу – запити органів правопорядку та інших органів державної влади України з питань, визначених Угодою між Україною та Європейським поліцейським офісом про стратегічне співробітництво, інформує їх про результати виконання.

Вносить до Генерального секретаріату Інтерполу клопотання про публікацію циркулярних повідомлень Інтерполу, використовує

[75] Робочий апарат Укрбюро Інтерполу // Офіційний сайт Національної поліції України. URL: http://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1816553.

інформаційні системи та банки даних Генерального секретаріату Інтерполу, Європолу, організовує та забезпечує надання в установленому порядку доступу до них органам правопорядку та іншим органам державної влади України, виконує в межах повноважень інші функції, що належать до його компетенції [76].

3.3. Європейський поліцейський офіс (Європол)

Історію діяльності Європолу умовно можна розділити на два періоди:

1) Європол як міжнародна міжурядова організація держав – членів Конвенції про заснування Європейського поліцейського офісу (використовуються також терміни «відомство», «управління») від 26 липня 1995 р.;

2. Європол як агентство Європейського Союзу.

Як міжнародна міжурядова організація, заснована Австрією, Бельгією, Великобританією, Грецією, Данією, Ірландією, Іспанією, Італією, Люксембургом, Нідерландами, Німеччиною, Португалією, Фінляндією, Францією та Швецією, Європол фактично розпочав свою діяльність з 1 липня 1999 р., хоча Конвенція про його заснування набрала чинності з 1 жовтня 1998 р., та проіснував до 31 грудня 2009 р.

З 1 січня 2010 р. Європол, після набрання чинності Рішення Ради ЄС № 2009/371/ПВС [77]«Про створення Європейського поліцейського офісу (Європол)» від 6 квітня 2009 р. та одночасної втрати чинності Конвенції про заснування Європейського поліцейського офісу від 26 липня 1995 р., було інтегровано до інституційної структури ЄС у статусі агентства.

11 травня 2016 р. Європейським парламентом та Радою ЄС було прийнято Регламент № 2016/794 «Про Агентство Європейського Союзу зі співробітництва правоохоронних органів (Європол)», який замінив та скасував Рішення Ради ЄС № 2009/371/ПВС та пов’язані з ним

[76] Робочий апарат Укрбюро Інтерполу. URL: http://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1816553.

[77] Правосуддя та внутрішні справи (франц.: JAI, англ.: JHA, нім.: JI).

рішення, а саме: Рішення Ради ЄС № 2009/934/ПВС, № 2009/935/ПВС, № 2009/936/ПВС і № 2009/968/ПВС [78] (далі – Регламент № 2016/794).

Як агентство ЄС Європол діє з *метою* підтримки співробітництва між правоохоронними органами [79] держав-членів у запобіганні та боротьбі з тяжкими формами злочинності, які зачіпають дві або більше держав-членів таким чином, що з огляду на масштаби тяжкості та наслідки відповідних злочинів виникає нагальна потреба у спільних діях цих держав.

Діяльність Європолу, відповідно до мети його створення, спрямовується також проти таких пов'язаних з тяжкими формами злочинності злочинів:

а) злочини, вчинені з метою отримання коштів для здійснення актів, щодо яких Європол є компетентним;

б) злочини, вчинені з метою підтримки або вчинення актів, щодо яких Європол є компетентним;

с) злочини, вчинені з метою забезпечення безкарності осіб, які вчинили акти, щодо яких Європол є компетентним.

У зв'язку з цим компетенція Європолу охоплює 42 тяжкі форми прояву злочинності, серед яких: організована злочинність; тероризм; незаконна торгівля наркотиками; незаконна діяльність, пов'язана з відмиванням грошей; злочини, пов'язані з ядерними і радіоактивними матеріалами; нелегальна імміграція; торгівля людьми; торгівля викраденими транспортними засобами; умисні вбивства, тяжкі тілесні ушкодження; незаконна торгівля людськими органами та тканинами людини; викрадення людини, незаконне позбавлення волі і захоплення заручника; расизм і ксенофобія; незаконна торгівля культурними цінностями, в тому числі предметами антикваріату і творами мистецтва; шахрайство; рекет і вимагання грошових коштів; виготовлення контрафактної та піратської продукції; підробка адміністративних документів і збут підроблених документів; фальшивомонетництво, підробка платіжних засобів; кіберзлочинність; корупція; незаконна торгівля зброєю, боєприпасами і вибуховими речовинами; незаконна торгівля видами тварин, що знаходяться під загрозою зникнення; неза-

[78] Regulation (EU) 2016/794 of the European Parliament and of the Councilof 11 May 2016 on the European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (Europol) and replacing and repealing Council Decisions 2009/371/JHA, 2009/934/JHA, 2009/935/JHA, 2009/936/JHA and 2009/968/JHA // Official Journal of the European Union. 2016, L 135/53. P. 1-62.

[79] «Компетентними органами» є всі існуючі в державах-членах публічні установи, які відповідно до національного законодавства мають компетенцію в галузі запобігання та боротьби з кримінальними злочинами.

конна торгівля видами та сортами рослин, що перебувають під загрозою зникнення; злочини у сфері екології; незаконна торгівля гормональними речовинами та іншими стимуляторами росту; злочини проти інтелектуальної власності; морське піратство тощо [80].

Для досягнення встановленої мети Європол виконує такі завдання:

a) збирає, зберігає, обробляє, аналізує та обмінюється інформацією, зокрема оперативними даними про злочинність;

b) повідомляє державам-членам через національні підрозділи без затримки будь-яку інформацію про зв'язки між злочинами, що їх стосуються;

c) координує, організовує і проводить слідчі та оперативні дії для підтримки і посилення дій з боку компетентних органів держав-членів, які здійснюються:

(i) спільно з компетентними органами держав-членів; або

(ii) в контексті спільних слідчих груп та, за необхідності, у взаємодії з Євроюстом;

d) бере участь у роботі спільних слідчих груп, а також виступає з ініціативою їх створення;

e) надає інформацію й аналітичну підтримку державам-членам у зв'язку з проведенням великих міжнародних заходів;

f) готує оцінку загроз, стратегічні та оперативні аналізи і загальні доповіді про стан справ;

g) розробляє, спільно використовує і просуває спеціальні знання про методи запобігання злочинності, слідчі процедури і технічні та криміналістичні методи, а також надає рекомендації державам-членам;

h) надає допомогу державам-членам у транскордонному обміні інформацією про операції і дослідження, а також спільні слідчі групи, в тому числі шляхом надання оперативної, технічної та фінансової підтримки;

i) забезпечує спеціалізовану підготовку та надає допомогу державам-членам в організації навчання, в тому числі шляхом надання фінансової підтримки в рамках своїх завдань і відповідно до існуючих людських і бюджетних ресурсів у співпраці з Агентством Європейського Союзу з підготовки кадрів для правоохоронних органів

[80] EUROPOL. URL: https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/. CRIME AREAST.

(CEPOL).

j) співпрацює з органами ЄС, встановленими відповідно до розділу V Договору про функціонування ЄС і з Європейським бюро по боротьбі з шахрайством (OLAF), зокрема шляхом обміну інформацією та надання аналітичної підтримки у сферах, що належать до їх компетенції;

k) в рамках визначеної мети (цілей) надає інформацію та підтримку структурам та місіям ЄС з врегулювання кризових ситуацій, створених відповідно до положень Договору про Європейський Союз;

l) розвиває експертні центри Союзу, що спеціалізуються на боротьбі з певними формами злочинності, що підпадають під дію цілей Європолу, зокрема Європейський центр по боротьбі з кіберзлочинністю;

m) підтримує дії держав-членів із запобігання та боротьби з формами злочинності, наведеними в Додатку I Регламенту № 2016/794, вчинення яких полегшується або здійснюється із використанням Інтернету, в тому числі у співпраці з державами-членами, надаючи інформацію про інтернет-провайдерів веб-контенту в мережі Інтернет, за допомогою або за сприяння яких полегшується вчинення або вчиняються такі форми злочинності, для того щоб вони добровільно розглянули питання про сумісність інтернет-контенту з їх власними умовами [81].

Крім цього, Європол забезпечує стратегічний аналіз й оцінку загроз, з метою надання допомоги Раді та Комісії у визначенні стратегічних і оперативних пріоритетів Союзу в боротьбі зі злочинністю. Він також допомагає в оперативній реалізації цих пріоритетів; забезпечує стратегічний аналіз і оцінку загроз для надання допомоги в дієвому та ефективному використанні наявних ресурсів на національному та Союзу рівні, оперативну діяльність та підтримку такої діяльності; виступає як центральний офіс по боротьбі з підробкою євро відповідно до рішення Ради ЄС № 2005/511/ПВС. Він також підтримує координацію дій, що вживаються компетентними органами держав-членів з метою боротьби з підробкою євро, або в контексті спільних слідчих груп, за необхідності – у співпраці з інституціями ЄС та органами третіх країн.

[81] Regulation (EU) 2016/794 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on the European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (Europol) and replacing and repealing Council Decisions 2009/371/JHA, 2009/934/JHA, 2009/935/JHA, 2009/936/JHA and 2009/968/JHA // Official Journal of the European Union. 2016, L 135/53. P. 1-62.

Під час виконання своїх завдань Європол не має права застосовувати примусові заходи.

Відповідно до ст. 9 Регламенту № 2016/794, структуру внутрішніх органів Європолу утворюють: Правління; Виконавчий директор; будь-які інші консультативні органи, створені Правлінням відповідно до п. «s» ч. 1 ст. 11 цього Регламенту.

До складу Правління з правом голосу входять по одному представнику від кожної держави-члена та один представник Європейської комісії. Члени Правління можуть мати заступників та призначаються з урахуванням їх компетенції у сфері співробітництва з питань правоохоронної діяльності. Представники та їх заступники виконують свої обов'язки у складі Правління протягом чотирьох років, з правом продовження терміну перебування на посаді. Перелік функцій Правління визначено у ст. 11 Регламенту № 2016/794.

Безпосереднє керівництво Європолом здійснює Виконавчий директор, який відповідає за свою діяльність перед Правлінням. Детальний перелік завдань Європолу, за виконання яких несе відповідальність Виконавчий директор, визначено у ст. 16 Регламенту № 2016/794, серед них: поточне управління Європолом; внесення пропозицій Правлінню щодо створення внутрішніх органів Європолу; реалізація рішень, прийнятих Правлінням, та ін. [82].

Виконавчому директору допомагають три заступники, які керують Департаментом операцій, Департаментом управління і Департаментом забезпечення. Виконавчий директор та його заступники призначаються на посади Радою ЄС терміном на чотири роки, з правом продовження перебування на посаді ще на один термін. Рада ЄС разом з Європейським парламентом затверджує бюджет Європолу (який є частиною загального бюджету ЄС) та щороку звітує перед Європейським парламентом про результати його роботи.

При потребі Європол може звертатися по допомогу до національних експертів, які відряджаються до його штаб-квартири.

З метою підтримання зв'язку з Європолом кожна держава – член ЄС або третя держава створює або призначає національний орган, який виступає єдиним органом зв'язку між Європолом та компетентними органами такої держави. Кожен національний орган з метою

[82] Regulation (EU) 2016/794 of the European Parliament and of the Councilof 11 May 2016 on the European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (Europol) and replacing and repealing Council Decisions 2009/371/JHA, 2009/934/JHA, 2009/935/JHA, 2009/936/JHA and 2009/968/JHA // Official Journal of the European Union. 2016, L 135/53. P. 1–62.

надання допомоги в обміні інформацією між ЄВРОПОЛ та його державою відряджає до штаб-квартири Європолу, як мінімум, одного офіцера зв'язку.

Станом на червень 2017 р. штат Європолу, разом з працівниками, що працюють за трудовим договором, офіцерами зв'язку держав-членів, третіх держав та міжнародних організацій, відряджених експертів та стажерів, складав близько 1100 осіб.

Штаб-квартира Європолу знаходиться у м. Гаага (Нідерланди).

В основі правової бази взаємодії Європолу з державами, що не входять до складу ЄС, лежать два види міжнародних договорів: угоди про стратегічне співробітництво та угоди про оперативне співробітництво. Положення останніх можуть отримувати подальший розвиток у змісті інших міжнародних договорів. Так, угоди про стратегічне співробітництво Європол уклав з Росією, Туреччиною та Україною. Угоди про оперативне співробітництво діють з Албанією, Австрією, Боснією та Герцеговиною, Ісландією, Канадою, Колумбією, Македонією, Ліхтенштейном, Молдовою, Монако, Норвегією, Сербією, США, Швейцарією та Чорногорією. Міжнародні угоди регулюють співробітництво Європолу з такими міжнародними організаціями, як Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол), Управління ООН з наркотиків і злочинності (UNODC), Всесвітня митна організація (WCO), з органами ЄС: Європейське бюро судової співпраці (Євроюст); Європейське агентство з управління оперативним співробітництвом на зовнішніх кордонах держав – членів ЄС (FRONTEX); Європейський центр з контролю та профілактики захворювань (ECDC); Європейське бюро по боротьбі з шахрайством (OLAF); Європейський центр моніторингу наркотиків та наркоманії (EMCDDA); Коледж європейської поліції (CEPOL); Бюро ЄС з інтелектуальної власності (EUIPO); Агентство ЄС з мережевої та інформаційної безпеки (ENISA); Європейська комісія (ЕК); Європейський центральний банк (ЕСВ) [83].

Правову основу взаємовідносин між Європолом та Україною складає Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про стратегічне співробітництво від 4 грудня 2009 р. [84], що набрала чинності для України 16 листопада 2010 р., а також укладений на її основі Меморандум про взаєморозуміння між Україною та Європей-

[83] EUROPOL . URL: https://www.europol.europa.eu/partners-agreements. PARTNERS & AGREEMENTS.

[84] Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про стратегічне співробітництво // Офіційний вісник України. 2010. № 96, № 84. Ст. 2934. Ст. 3432.

ським поліцейським офісом щодо встановлення захищеної лінії зв'язку від 19 березня 2015 р.

Відповідно до ч. 1 ст. 4 Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про стратегічне співробітництво від 4 грудня 2009 р., Міністерство внутрішніх справ України було уповноважене нашою державою діяти як національний контактний пункт між Європолом та іншими компетентними органами України. У зв'язку з цим 28 січня 2011 р. наказом Міністра внутрішніх справ України у структурі робочого апарату Укрбюро Інтерполу було створено відділ взаємодії з Європолом, на який покладено функції національного контактного пункту по взаємодії з Європейським поліцейським офісом.

У свою чергу, 14 грудня 2016 р. відбулося підписання Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про стратегічне та оперативне співробітництво, відповідно до положень якої Національну поліцію України визначено національним контактним пунктом у взаємодії компетентних органів України з Європолом. Набрання чинності цією Угодою для України дасть можливість для українських компетентних органів не тільки здійснювати обмін стратегічною та технічною інформацією з Європолом, як це передбачено чинною угодою між Україною та Європейським поліцейським офісом про стратегічне співробітництво, а й безпосередньо брати участь у спільних заходах з розслідування злочинів, обмінюватися оперативними та персональними даними тощо.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО КОНТРОЛЮ:

1. Дайте визначення міжнародної організації у сфері правоохоронної діяльності.

2. Назвіть відомі вам міжнародні організації у сфері правоохоронної діяльності.

3. Здійсніть порівняльну характеристику міжнародних організацій, міжнародних конференцій, міжнародних комісій та міжнародних комітетів (підкомітетів) у міжнародному співробітництві у сфері правоохоронної діяльності.

4. Охарактеризуйте історію заснування та діяльності Міжнародної організації кримінальної поліції (Інтерпол).

5. Назвіть відомі вам розшукові циркуляри Інтерполу.

6. Охарактеризуйте діяльність Робочого апарату Укрбюро Інтерполу.

7. Охарактеризуйте історію заснування та діяльності Європейського поліцейського офісу (Європол).

8. Назвіть нормативно-правові підстави діяльності Європолу.

9. Охарактеризуйте взаємовідносини між Європолом та Україною.

Ключові поняття: *міжнародна організація; міжнародна конференція, міжнародна комісія; міжнародний комітет (підкомітет); Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол); мета, завдання та компетенція Інтерполу; внутрішня структура Інтерполу; Національне центральне бюро Інтерполу; офіцерський корпус; технічний і обслуговуючий персонал; циркуляри Інтерполу; Робочий апарат Укрбюро Інтерполу; Європейський поліцейський офіс (Європол); мета, завдання та компетенція Європолу; офіцер зв'язку; Правління Європолу; Виконавчий директор Європолу; Національний контактний пункт Європолу; угода про стратегічне співробітництво; угода про оперативне співробітництво.*

Розділ 4
МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

4.1. Поняття міжнародного стандарту правоохоронної діяльності

Наближення стандартів професійної підготовки та службової діяльності правоохоронних органів України до загальновизнаних у міжнародних відносинах норм і стандартів, а також до відповідних стандартів європейських та інших країн є одним з основних напрямів реформування системи правоохоронних органів України.

Водночас ні у внутрішньодержавному, ні в міжнародному праві немає однозначної відповіді на питання про сутність, зміст і форми існування міжнародних стандартів, що у цілому негативно впливає на практику правозастосування. Тому, розглядаючи вказану проблематику, перш за все необхідно сформулювати дефініцію поняття «міжнародний стандарт правоохоронної діяльності».

У словнику сучасних понять і термінів термін «стандарт» тлумачиться як [типовий] зразок, еталон, [нормативна] модель, що беруться за вихідне для зіставлення з іншими предметами [85]. У словнику іншомовних слів за редакцією Л.О. Пустовіт стандарт визначається як зразок, еталон, модель, які стають мірилом для інших об'єктів [86]. У словнику російської мови за редакцією А.П. Євгеньєвої [87] під «стандартом» розуміється одноманітна типова форма організації, здійснення чого-небудь.

Аналіз наукових праць та навчальної літератури свідчить про відсутність єдиного підходу вчених до розуміння поняття «міжнародний стандарт».

---

[85] Словарь современных понятий и терминов / Бунимович Н.Т., Жаркова Г.Г., Корнилова Т.М. и др.; авт.-сост. общ. ред. В.А. Макаренко. 4-е изд., дораб. и доп. М.: Республика, 2002. С. 411.

[86] Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень / уклад. Л.О. Пустовіт та ін. К.: Довіра, 2000. С. 856.

[87] Словарь русского языка: в 4-х т. / Бархударов С.Г., Блок Г.П., Евгеньева А.П. и др.; под ред. А.П. Евгеньевой. 4-е изд., стер. М.: Рус. яз., 1999. Т. 4: С–Я, 1999. С. 247.

На думку проф. О.М. Баймуратова, міжнародні стандарти – це норми міжнародного права, які містяться в міжнародних договорах, які розробляються державами в рамках міжнародних міжурядових організацій [88].

У свою чергу, Р.А. Мюллерсон зазначає, що термін «міжнародні стандарти» охоплює досить різнорідні норми, такі як правила міжнародних договорів, резолюції міжнародних організацій, політичні домовленості типу Гельсінського заключного акта, документи Віденської і Копенгагенської зустрічей, міжнародні звичаї [89].

На думку М.М. Садовнікової, стандарти мають бути не лише закріпленими в міжнародних документах, але й бути загальноприйнятими світовим співтовариством [90].

Стандарти в міжнародному праві, як стверджує А. Д. Магденко, є універсально визнаними нормами, які, з одного боку, визначають мінімально допустимий консенсус, а з іншого – є зразками для наслідування [91].

Особливість міжнародних стандартів полягає в тому, що вони регламентують не тільки міжнародне співробітництво держав та інших зазначених ними суб'єктів, а й спільно вироблені державами принципові підходи та міжнародно-правові принципи становлення, формування й функціонування визначених публічних і приватних інститутів на території конкретних держав, зокрема й поліцейських (міліцейських) структур, як вказує О.М. Солоненко [92].

Досліджуючи поняття «міжнародні стандарти діяльності органів охорони правопорядку», В. О. Боняк пропонує таку його інтерпретацію – це уніфіковані для правоохоронної діяльності принципи та правила поведінки посадових і службових осіб цих органів публічної влади, що мають імперативний характер, об'єктивовані в міжнародно-правових

[88] Муніципальне право України: підруч. / кол. авт.; за ред. В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького. К.: Юрінком Інтер, 2006. С. 132.

[89] Мюллерсон Р.А. Права человека: идеи, нормы, реальность. М.: Юрид. лит., 1991. С. 31.

[90] Садовникова М.Н. Международные стандарты обращения с несовершеннолетними правонарушителями: некоторые терминологические проблемы, обзор основных нормативно-правовых актов // Сибирский юридический вестник. 2005. № 4. С. 56.

[91] Магденко А.Д. Международно-правовые стандарты в деятельности судебных и правоохранительных органов // Правопорядок: история, теория, практика. 2015. № 3 (6). С. 136–137.

[92] Солоненко О.М. Сучасні міжнародні стандарти забезпечення прав і свобод людини в діяльності органів внутрішніх справ // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2011. № 6. С. 98.

актах та рішеннях міжнародних правозахисних інституцій і забезпечені, на випадок їх порушення, міжнародно-правовими санкціями [93].

Плюралізм доктринальних підходів до розуміння поняття «міжнародні стандарти» можна пояснити спираючись на різні чинники, одним з яких є відсутність офіційного тлумачення терміна «міжнародні стандарти» в законодавстві України та правозастосовчій діяльності її органів, зокрема і правоохоронних.

З урахуванням вищевикладеного можна сформулювати дефініцію поняття «***міжнародний стандарт правоохоронної діяльності»*** – це заздалегідь юридично не обов'язкова єдина нормативна модель (зразок), типова форма, створена за угодою держав, розроблена міжнародною організацією або прийнята за результатами роботи міжнародної конференції, одноманітне застосування якої визнається необхідним на міждержавному і/або внутрішньодержавному рівнях з метою вирішення завдань правоохоронної діяльності.

Переважну більшість визнаних у міжнародних відносинах стандартів правоохоронної діяльності розроблено під егідою міжнародних організацій та закріплено у багатосторонніх міжнародних конвенціях, резолюціях та інших актах міжнародних організацій.

Так, наприклад, з-поміж розроблених Всесвітньою митною організацією стандартів професійної підготовки митників та діяльності митних органів найбільшого визнання отримали стандарти, закріплені у Міжнародній конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур від 18 травня 1973 р., Конвенції про гармонізовану систему опису та кодування товарів від 14 червня 1983 р., Арушській декларації щодо належного управління та боротьби з корупцією на митниці 2003 р., Резолюції щодо Рамкових стандартів з безпеки та сприяння світовій торгівлі від 23 червня 2005 р.

Добре знаними прикладами багатосторонніх міжнародних конвенцій та актів міжнародних організацій, які містять міжнародні стандарти правоохоронної діяльності, також є Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 20 грудня 1988 р., Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р., Конвенція ООН проти корупції від 31 жовтня 2003 р., Конвенція РЄ про нагляд за умовно засудженими або умовно звільненими правопорушниками від 30 листо-

[93] Боняк В.О. Органи охорони правопорядку України в сучасному вимірі: конституційно-правовий аспект : монографія Д.: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2015. С. 268.

пада 1964 р., Конвенція РЄ про кіберзлочинність від 23 листопада 2001 р., Рекомендація Комітету міністрів РЄ державам-членам щодо ролі прокуратури в системі кримінального правосуддя від 6 жовтня 2000 р., Рекомендація Комітету міністрів РЄ державам-членам «Про «особливі методи розслідування» тяжких злочинів, а також у разі терористичних актів» від 20 квітня 2005 р., Міжамериканська конвенція про екстрадицію від 25 лютого 1981 р., Рамкове рішення Європейської ради ЄС про європейський ордер на арешт і процедуру передачі осіб між державами-членами від 13 червня 2002 р. та ін.

4.2. Міжнародні стандарти діяльності поліції

Проблематика запровадження міжнародних стандартів у діяльність українських правоохоронних органів, як ніколи раніше, стала актуальною для нашої держави, адже саме з урахуванням їх вимог і відбувається реформування системи правоохоронних органів України, зокрема Національної поліції.

Виокремлюючи міжнародні професійні стандарти поліції з-поміж інших стандартів у сфері правоохоронної діяльності, а також враховуючи європейський вектор зовнішньої політики України, окрему увагу пропонується приділити європейським стандартам підготовки та діяльності поліцейських, об'єктивованим у Декларації про поліцію від 8 травня 1979 р. та Європейському кодексі поліцейської етики від 19 вересня 2001 р.

Прийнята 8 травня 1979 р. Парламентською асамблеєю РЄ як невід'ємна складова Резолюції № 690 (1979), Декларація про поліцію визначила загальні вимоги до кандидатів на посаду поліцейського, етичні принципи роботи поліцейських та їх правовий статус як у мирний час, так і під час війни або настання інших надзвичайних ситуацій, зокрема окупації іноземною державою.

Положення Декларації про поліцію, будучи юридично необов'язковими, отримали широке визнання з боку багатьох європейських країн, які використали їх для розробки або удосконалення власних професійних стандартів підготовки та діяльності поліцейських.

Відповідно до Декларації, поліція повинна бути державною службою, утвореною на підставі закону та зобов'язаною підтримувати й охороняти правопорядок.

На роботу в поліцію може влаштуватися будь-який громадянин, який відповідає визначеним державою вимогам та пройшов у повному обсязі загальну, професійну та службову підготовку.

З урахуванням особливих умов несення служби, враховуючи підвищений ризик та ненормований робочий графік, поліцейські мають право на належні професійні, психологічні та матеріальні умови праці, зокрема підвищену заробітну плату. У випадку порушення проти працівника поліції дисциплінарного або кримінального переслідування він повинен мати право висловлюватися на свій захист, звертатися за послугами до адвокатів, користуватися допомогою професійної організації, членом якої він є. Якщо до поліцейського були застосовані дисциплінарні заходи або призначено покарання, він повинен мати право оскаржити їх у незалежному та неупередженому суді. Під час розгляду справи за участю поліцейського судом або трибуналом поліцейському повинні надаватися права у тому самому обсязі, як і для будь-якого іншого громадянина.

Під час несення служби поліцейський повинен виконувати покладені на нього законом обов'язки щодо захисту інших громадян та суспільства від різних проявів насилля, грабежу та інших суспільно небезпечних дій. Для досягнення мети, визначеної законом, поліцейський повинен діяти рішуче, застосовуючи силу та зброю в межах, передбачених чинним законодавством. Він зобов'язаний виконувати накази керівництва, якщо вони не є незаконними, протидіяти фактам порушення закону, а у разі можливого спричинення правопорушенням непоправної або серйозної шкоди – негайно вжити необхідних заходів для запобігання такого правопорушення. При відсутності загрози заподіяння непоправної шкоди поліцейський повинен вжити заходів щодо запобігання наслідків цього правопорушення або його рецидиву шляхом доведення інформації про ситуацію, що склалася, безпосередньому керівництву. Якщо це не призведе до бажаних результатів, він може звернутися до вищого керівництва.

Поліцейський, що охороняє особу, яка потребує медичного догляду, повинен забезпечити такий догляд з боку медперсоналу, а в разі необхідності вжити заходів щодо врятування життя і здоров'я цієї особи. Він повинен виконувати розпорядження лікарів та інших компетентних медичних працівників при передачі затриманого під медичний нагляд.

Поліцейський повинен нести індивідуальну відповідальність за власні дії та за незаконні дії або бездіяльність, вчинені за його вказів-

кою. Дисциплінарні стягнення, тортури та інші форми нелюдського або принизливого поводження чи покарання забороняються за будь-яких обставин. Працівник поліції не повинен підкорятися або виконувати будь-який наказ чи інструкцію, що передбачають подібні заходи. За невиконання поліцейським незаконного наказу проти нього не можуть бути застосовані жодні кримінальні та дисциплінарні заходи покарання.

Отже, прийнята в 1979 р. Парламентською асамблеєю РЄ Декларація про поліцію ознаменувала першу спробу встановлення етичних норм для поліції. Вона стала першоджерелом у пошуку відповідей на питання про вибір тієї чи іншої політики з питань поліції в багатьох європейських державах. Однак, поділяючи погляди Асамблеї на необхідність застосування в демократичних суспільствах особливо високих етичних стандартів для поліції, Комітет міністрів не надав Декларації активної підтримки, і Декларація не стала правовим інструментом РЄ. Проте її положення знайшли свій подальший розвиток у рамках багатьох інших правових інструментів РЄ, що стосуються поліції, – конвенціях та рекомендаціях, зокрема й Рекомендації Rec (2001) 10 Комітету міністрів державам – учасницям РЄ «Про Європейський кодекс поліцейської етики» від 19 вересня 2001 р. (далі – Європейський кодекс поліцейської етики, або Кодекс).

Прийняття Європейського кодексу поліцейської етики обумовлювалось необхідністю розробити сукупність принципів і напрямів для визначення цілей поліції, діяльності поліції і контролю над нею в демократичних суспільствах, керованих верховенством права. У Кодексі сформульовано конкретні рекомендації і визначено вимоги та заходи, які допомагають поліції успішно справлятися з її важкою і делікатною задачею – запобіганням та виявленням злочинності, підтримкою закону та порядку в громадянському, демократичному суспільстві. Зупинимося детальніше на характеристиці найбільш важливих з них.

Відповідно до положень Кодексу, поліція повинна бути публічним органом, створеним згідно із законом, службовці якої в уніформі повинні бути легко впізнаваними. Її діяльність завжди повинна проводитися відповідно до національного права і міжнародних стандартів, визнаних країною.

Основними цілями поліції в демократичному суспільстві, заснованому на верховенстві права, є такі: підтримка публічного спокою, забезпечення права і порядку в суспільстві; захист і дотримання основоположних прав і свобод особи, закріплених, зокрема, в Європейсь-

кій конвенції про захист прав людини та основоположних свобод; запобігання та подолання злочинності; виявлення злочинів; надання допомоги і послуг суспільству.

Поліція повинна бути організована у такий спосіб, що сприяє хорошим зв'язкам поліції з громадськістю і, за необхідності, ефективній співпраці з іншими органами, місцевими громадами, неурядовими організаціями та іншими представниками громадськості, в тому числі етнічними меншинами.

Персонал поліції на будь-якому рівні початку кар'єри повинен відбиратися на основі його особистої кваліфікації та досвіду, які повинні відповідати цілям поліції. Персонал поліції повинен виявляти ясність судження, відкрите ставлення, зрілість, справедливість, комунікабельність і, де це необхідно, лідерські та управлінські вміння. Крім того, він має добре розуміти соціальні, культурні та суспільні проблеми.

У своїй діяльності поліцейські повинні: поважати право на життя кожного; за жодних обставин не вчиняти, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування або нелюдського, або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання; виконувати свої завдання справедливо, керуючись, зокрема, принципами неупередженості та недискримінації; завжди пам'ятати про основоположні права кожного, такі як свобода думки, совісті, релігії, висловлення поглядів, мирні зібрання, пересування і безперешкодне користування своїм майном; діяти чесно і з повагою до суспільства і з особливою увагою до становища осіб, які належать до найбільш уразливих груп; виконувати накази, правомірно прийняті їх керівництвом, та утримуватися від виконання наказів, які є явно протиправними, і доповідати про такі накази без страху покарання; застосовувати силу тільки у разі суворої необхідності і тільки в обсязі, необхідному для досягнення легітимної мети; протистояти всім формам корупції всередині поліції; дотримуватися тих принципів, що кожен обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим, доки його вина не буде визнана судом, і що кожен обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має певні права, зокрема право бути невідкладно повідомленим про обвинувачення проти нього / неї, і підготувати свій захист або особисто або за сприяння правової допомоги за своїм власним вибором тощо.

У Кодексі також наголошено, що діяльність поліції повинна підлягати ефективному зовнішньому контролю з боку не лише держави, а і з боку громадян та їх представників. Державний контроль над по-

ліцією повинен бути поділений між законодавчою, виконавчою та судовою владою. Органи публічної влади повинні забезпечити ефективні та неупереджені процедури для подання скарг на дії поліції.

Отже, прийняття Європейського кодексу поліцейської етики ознаменувало ще один етап у підтриманні принципів РЄ щодо поліції в державах-учасницях. Його положення були використані державами-учасницями РЄ для розробки національних етичних кодексів та залишаються актуальними і сьогодні.

4.3. Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 року

Ідею заснування діючої на постійній основі міжнародної установи для притягнення до відповідальності винних у скоєнні тяжких міжнародних злочинів, що загрожують миру, безпеці та добробуту у відносинах як між народами, так і в середині кожного з них, представники міжнародного співтовариства неодноразово намагалися реалізувати протягом другої половини XX ст. Тому заснування Міжнародного кримінального суду – органу, уповноваженого здійснювати юрисдикцію щодо осіб, відповідальних за найсерйозніші злочини, що викликають занепокоєння міжнародного співтовариства, стало закономірним наслідком тривалої спільної діяльності багатьох суб'єктів міжнародного права, спрямованої на реалізацію принципу невідворотності покарання за скоєні злочини.

Створення Міжнародного кримінального суду (далі – МКС, або Суд) стало можливим після набрання чинності 1 липня 2002 р. Римським статутом Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 р.

До його складу, відповідно до ст. 34 Римського статуту, входять такі органи: Президія; Відділення попереднього провадження; Судове відділення; Апеляційне відділення; Канцелярія Прокурора та Секретаріат. Голова, перший та другий віце-голови обираються абсолютною більшістю голосів судів терміном на три роки або до завершення терміну повноважень на посаді судді. Судді (18 осіб) обираються Асамблеєю держав-учасниць по одному від однієї держави терміном на 9 років, без права повторного обрання.

Критеріями для обрання суддів є такі: високі моральні якості, неупередженість та незалежність; володіння кваліфікацією, визначеною їх державою для призначення на вищі судові посади; визнана компете-

нтність у галузі кримінального і процесуального права та необхідний досвід роботи на посаді судді, прокурора, адвоката або в іншій аналогічній якості у сфері кримінального судочинства, або визнана компетентність у відповідних галузях міжнародного права, зокрема міжнародному гуманітарному праві та праві прав людини, а також досвід професійної юридичної діяльності, яка стосується предмета судової діяльності Суду; досконале знання однієї з робочих мов Суду, тобто англійської або французької, та вільне володіння ними [94].

Держави з різних регіонів світу вже визнали юрисдикцію МКС. Серед них 34 африканські держави, 19 – з Азійсько-Тихоокеанського регіону, 18 – зі Східної Європи, 28 – з Латинської Америки і країн Карибського басейну, 25 – із Західної Європи.

Відповідно до ст. 5 Римського статуту, юрисдикція Суду обмежується такими міжнародними злочинами: злочин геноциду (ст. 6); злочини проти людяності (ст. 7); військові злочини (ст. 8); злочин агресії [95].

Важливо зазначити, що з-поміж вказаних злочинів Суд не має юрисдикції здійснювати розслідування стосовно злочину агресії, бо заплановане на 2017 р. набуття чинності поправок до Римського статуту із встановлення визначення даного злочину та умов здійснення Судом юрисдикції щодо нього, станом на червень 2017 р., ще не відбулося.

Крім цього, Суд володіє юрисдикцією тільки щодо злочинів, вчинених після набуття чинності його статуту, тобто після 1 липня 2002 р., а також тільки стосовно осіб, яким на момент скоєння злочину вже виповнилося 18 років.

Щодо кожної окремої держави, яка стає учасником вже чинного Римського статуту, Суд може здійснювати надану йому юрисдикцію лише стосовно злочинів, скоєння яких мало місце після набуття чинності Римським статутом для такої держави. Зокрема, МКС має юрисдикцію щодо злочинів, скоєних в межах території держави – учасниці Римського статуту або на борту морського чи повітряного судна, зареєстрованих у таких державах, а також щодо злочинів, у скоєнні яких звинувачують громадян держав – учасниць Римського статуту.

---

[94] Сыроед Т.Л. Международное уголовно-процессуальное право: документы и комментарии. Х.: ООО "ПРОМЕТЕЙ-ПРЕС", 2007. С. 42.

[95] Римский статут Международного уголовного суда от 17 июля 1998 г. URL: http://www.un.org/ru/law/icc/rome_statute(r).pdf.

Як виняток із загального правила, положення ч. 3 ст. 12 Римського статуту передбачають можливість визнання юрисдикції Суду також державами, які не висловлювали остаточної згоди на обов'язковість Римського статуту для себе. З цією метою такі держави повинні визнати можливість здійснення Судом юрисдикції щодо певного виду (видів) злочину, вказаного у ст. 5 Римського статуту, шляхом звернення із заявою до Секретаря МКС, а у подальшому забезпечити здійснення співробітництва із Судом без будь-яких затримок або винятків. Ще однією особливістю юрисдикції Суду, на яку вказує О.В. Трояновський, є можливість її здійснення незалежно від місця скоєння злочину або громадянства суб'єкта злочину, якщо Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) передасть йому ситуацію відповідно до його повноважень на підставі глави VII Статуту ООН [96].

Поміж багатьох інших важливих положень Римського статуту, розроблених з метою визначення юрисдикції Суду, необхідно згадати про те, що МКС доповнює національні органи кримінальної юстиції. З положень Статуту Суду, на нашу думку, також витікає, що визнання його юрисдикції не створює для держав зобов'язання щодо включення МКС до національних систем судоустрою та надання йому статусу найвищого суду порівняно із судовими органами таких держав. На комплементарний характер МКС прямо вказано у різних статтях Римського статуту. Так, відповідно до п. а) ч. 1 ст. 17 Римського статуту, Суд не прийматиме справу до свого розгляду, якщо така справа вже розслідується або щодо неї порушено кримінальне переслідування у державі, яка володіє стосовно такої справи національною юрисдикцією. Втім, вказані положення не поширюються на випадки, коли така держава не бажає або не здатна проводити розслідування чи порушити кримінальне переслідування належним чином. Тобто йдеться про можливість існування різних ситуацій, наприклад відсутності політичної волі у представників діючої влади, за яких національні правоохоронні та судові органи не готові або не здатні здійснювати судове переслідування своїх громадян, зокрема колишніх або діючих високопосадовців. Як ще один приклад підтвердження комплементарного характеру МКС можна навести положення ч. 3 ст. 20 Римського статуту, відповідно до змісту якої Суд не приймає справи до свого розгляду, якщо відповідна

[96] Трояновський О.В. Міжнародна кримінальна юстиція в механізмі захисту прав людини // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць. Вип. 61. 2011. С. 421–422.

особа вже була засуджена з дотриманням належної законної процедури іншим судом (у тому числі національним) за діяння, заборонені Статутом [97].

Отже, МКС отримує право здійснювати свою юрисдикцію лише у тих випадках, коли правосуддя не може бути здійснене на внутрішньодержавному рівні, створюючи додаткові гарантії для відвернення, розслідування та припинення міжнародних злочинів, що загрожують миру, безпеці та добробуту. Тому визнання його юрисдикції є актуальним для всіх народів, органи державної влади яких не здатні або не бажають здійснювати кримінальну юрисдикцію над особами, винними у вчиненні міжнародних злочинів, передбаченими ст. 5 Статуту МКС.

Актуальним визнання юрисдикції МКС є і для українського народу, від імені якого Статут Міжнародного кримінального суду (далі – Римський статут, або Статут) було підписано 20 січня 2000 р. Однак станом на червень 2017 р. Статут так і не ратифіковано, а ч. 6 ст. 124 Конституції України, в якій закріплено, що Україна може визнати юрисдикцію Міжнародного кримінального суду на умовах, визначених Римським статутом МКС, набере чинності лише з 30 червня 2019 р.

Основною перепоною на шляху отримання Україною статусу держави – учасниці Римського статуту, є чинний, станом на червень 2017 р., висновок Конституційного Суду України (далі – КСУ) щодо відповідності Конституції України Римського статуту Міжнародного кримінального суду від 11 липня 2001 р. № 3-в/2001 (справа про Римський статут), згідно з яким Римський статут МКС визнається таким, що не відповідає Конституції України в частині, що стосується положень абзацу десятого преамбули та ст. 1 Статуту, за якими «Міжнародний кримінальний суд… доповнює національні органи кримінальної юстиції» [98].

Не вирішують, на нашу думку, проблему невідповідності Конституції України Римського статуту і положення доданої шостої частини до ст. 124 Конституції України. По-перше, можливість визнання юрисдикції МКС у нашої країни існувала і до дня дачі КСУ висновку у

[97] Римский статут Международного уголовного суда от 17 июля 1998 г. URL: http://www.un.org/ru/law/icc/rome_statute(r).pdf.

[98] Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського статуту Міжнародного кримінального суду (справа про Римський статут) № 3-в/2001 від 11 липня 2001 р. // Офіційний вісник України. 2001. № 28. Ст. 1267.

справі про Римський статут. Не зникла така можливість і після його появи, адже у зв'язку з відсутністю конституційного подання щодо дачі ще одного висновку КСУ у справі про Римський статут, іншим способом її реалізації було внесення відповідних змін до Конституції України, передбачене ч. 2 ст. 9 Конституції України. Проте, скориставшись запропонованою Венеціанською комісією та вже використаною окремими державами, зокрема Ірландією, Францією та Португалією, моделлю конституційних змін, Верховна Рада України не усунула вказаної у висновку КСУ у справі про Римський статут проблеми, тобто не вказала прямо, що «Міжнародний кримінальний суд… доповнює національні органи кримінальної юстиції». Таким чином, на нашу думку, закріплені у ч. 6 ст. 124 Конституції України положення не вирішують проблему невідповідності Конституції України Римського статуту та прямо не вказують на визнання нашою державою юрисдикції ні МКС, ні юрисдикції у цілому відповідних органів міжнародної кримінальної юстиції або відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна, як це передбачено ч. 5 ст. 55 Конституції України щодо Європейського суду з прав людини. У свою чергу, якщо використане у змісті ч. 6 ст. 124 Конституції України словосполучення «може визнати» не буде сприйнято ВРУ як обов'язок ратифікувати Римський статут, то його декларативний спосіб викладення жодним чином не зможе вплинути на прийняття народними депутатами України іншого рішення, бо на основі його змісту Україна може як визнати, так і не визнати юрисдикцію МКС. За такої ситуації істотним важелем на користь ратифікації парламентом України Римського статуту може стати закріплене у ст. 8 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії й їхніми державами-членами, з іншої сторони, зобов'язання нашої держави щодо ратифікації та імплементації Римського статуту МКС 1998 р. та пов'язаних з ним документів. По-друге, якщо Україна дійсно прагне якнайшвидше визнати юрисдикцію МКС та притягнути до відповідальності осіб, винних у скоєнні в межах її території міжнародних злочинів, передбачених ст. 5 Римського статуту, то з якою метою набрання чинності ч. 6 ст. 124 Конституції України було відкладено на три роки після прийняття відповідних змін до Конституції України та повинно відбутися з 30 червня 2019 р.? По-третє, прийняті до ч. 6 ст. 124 Конституції України зміни можна розглядати як обґрунтування обраного нашою державою способу визнання юрисдикції МКС щодо конкретного виду (видів) мі-

жнародного злочину на умовах, визначених ч. 3 ст. 12 Римського статуту, використання якого може здійснюватися взагалі без ратифікації Римського статуту. З урахуванням такої можливості ВРУ вже двічі зверталася із заявами до МКС про визнання його юрисдикції, а саме: 25 лютого 2014 р. – щодо скоєння злочинів проти людяності вищими посадовими особами держави, які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян під час мирних акцій протестів у період з 21 листопада 2013 р. по 22 лютого 2014 р.; та 4 лютого 2015 р. – щодо скоєння злочинів проти людяності та військових злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації, які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян починаючи з 20 лютого 2014 р. і по теперішній час. З урахуванням обраного Україною способу визнання юрисдикції МКС виникають такі питання. Яким чином наша держава планує забезпечити здійснення співробітництва із Судом, без будь-яких затримок та винятків, у справах, вказаних у вищезазначених заявах, якщо в українському законодавстві, зокрема Кримінальному та Кримінальному процесуальному кодексах України, відсутні необхідні для цього процесуальні норми? Та на якій підставі відповідні норми можуть з'явитися в законодавстві України, якщо Римський статут, відповідно до висновку КСУ від 11 липня 2001 р. № 3-в/2001, визнано таким, що не відповідає Конституції України, а вирішення питання про його ратифікацію відкладено, як мінімум, до 30 червня 2019 р.?

Водночас ми не відхиляємо можливості, що відтермінування вирішення питання щодо визнання нашою державою юрисдикції МКС до 30 червня 2019 р. було здійснено з метою проведення всіх необхідних заходів, пов'язаних з ратифікацією та імплементацією Римського статуту, зокрема повторного звернення до КСУ з питанням щодо встановлення відповідності Конституції України Римського статуту, розробки проектів для внесення відповідних змін до Конституції України, законодавчих та підзаконних актів у галузі кримінального права, процесу і судочинства, підготовки та підписання двосторонньої міжнародної угоди з МКС про співробітництво тощо.

Отже, усунення існуючих перешкод для здійснення ратифікації ВРУ Римського статуту та імплементація його положень нашою державою повинні стати дійсно одними з пріоритетних завдань для діючих органів державної влади. Досягнення даної мети, як зазначав О.В. Задорожній, дозволить поширити юрисдикцію МКС на всю територію України, тобто і на Автономну Республіку Крим, і на частини

Донецької і Луганської області – на території, де Україна з об'єктивних причин не здатна притягти до відповідальності осіб, винних у злочинах проти людяності чи у воєнних злочинах. Йдеться зокрема, і про вищих посадових осіб Російської Федерації як організаторів цих злочинів [99].

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО КОНТРОЛЮ:

1. Розкрийте поняття міжнародного стандарту правоохоронної діяльності.

2. Класифікуйте міжнародні стандарти діяльності поліції.

3. Охарактеризуйте основні положення Декларації про поліцію від 8 травня 1979 р.

4. Охарактеризуйте основні положення Європейського кодексу поліцейської етики від 19 вересня 2001 р.

5. Охарактеризуйте структуру та основні положення Римського статуту Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 р.

6. Розкрийте поняття юрисдикції Міжнародного кримінального суду.

7. Охарактеризуйте історію визнання юрисдикції Міжнародного кримінального суду Україною.

Ключові поняття: *міжнародні стандарти; міжнародні стандарти правоохоронної діяльності; Декларація про поліцію; Європейський кодекс поліцейської етики; Римський статут 1998 р.; Юрисдикція Міжнародного кримінального суду; Висновок Конституційного Суду України щодо відповідності Конституції України Римського статуту Міжнародного кримінального суду від 11 липня 2001 р. № 3-в/2001 (справа про Римський статут).*

[99] Задорожній О.В. Внесення змін до Конституції України. Визнання юрисдикції Міжнародного кримінального суду та інших міжнародних судових органів. URL: http://espreso.tv/blogs/2015/06/13/vnesennya_zmin_do_konstytuciyi_ukrayiny_vyznannya_yurysdykciyi_mizhnarodnogo_kryminalnogo_sudu_ta_inshykh_mizhnarodnykh_sudovykh_organiv.

Т Е С Т О В І З А В Д А Н Н Я

Розділ 1
УКРАЇНА – УЧАСНИК МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Один із видів спільної діяльності держав, спрямованої на узгодження їх інтересів та досягнення спільних цілей у вирішенні питань правоохоронної діяльності, на основі загальновизнаних принципів і норм міжнародного права – це

а) міжнародний конфлікт у сфері правоохоронної діяльності;

б) міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності;

в) допомога у кримінальних справах, що не суперечить внутрішньому законодавству держави;

г) міжнародна правова допомога у сфері правоохоронної діяльності.

2. Визначте форми міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності:

а) договірна та інституційна;

б) здійснення обшуків і виїмок;

в) здійснення оглядів, у тому числі судових, та здійснення судових експертиз;

г) правильна відповідь відсутня.

3. Проведення компетентними органами однієї держави процесуальних дій, виконання яких необхідне для досудового розслідування, судового розгляду або для виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою, – це

а) міжнародна правова допомога;

б) міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності;

в) координація міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності;

г) здійснення міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності.

4. Визначте відповідь, в якій вказано неіснуючу форму міжнародної правової допомоги у кримінальних справах:

а) одержання свідчень і заяв від окремих осіб;

б) надання інформації і речових доказів;

в) надання оригіналів або завірених копій відповідних документів і матеріалів, у тому числі банківських, фінансових, юридичних і ділових документів;

г) укладання міжнародних договорів про взаємну правову допомогу у кримінальних справах.

5. Який із вказаних органів України не може брати участі у наданні/отриманні міжнародної правової допомоги у кримінальному провадженні?

а) Національне антикорупційне бюро України;

б) Державна фіскальна служба України;

в) Генеральна прокуратура України;

г) Міністерство юстиції України.

6. Відповідно до ст. 545 Кримінального процесуального кодексу України, до переліку центральних органів України щодо міжнародної правової допомоги у кримінальному провадженні не належить:

а) Міністерство внутрішніх справ України;

б) Генеральна прокуратура України;

в) Національне антикорупційне бюро України;

г) Міністерство юстиції України.

7. У взаємній правовій допомозі може бути відмовлено:

а) якщо запитувана держава-учасниця вважає, що виконання прохання може завдати шкоди її суверенітету, безпеці, громадському порядку або іншим життєво важливим інтересам;

б) якщо внутрішнє законодавство запитуваної держави-учасниці забороняє її органам здійснювати запитувані заходи щодо будь-якого аналогічного злочину, якби такий злочин був предметом розслідування, кримінального переслідування або судового розгляду в межах її юрисдикції;

в) якщо виконання прохання суперечило би правовій системі запитуваної держави-учасниці стосовно питань взаємної правової допомоги;

г) правильна відповідь – пункти «а», «б» та «в».

8. Взаємовідносини у сферах діяльності поліції з відповідними органами інших держав та міжнародними організаціями базуються на:

а) міжнародних договорах;

б) установчих актах міжнародних організацій, членом яких є Україна;

в) правилах міжнародних організацій, членом яких є Україна;

г) правильна відповідь – пункти «а», «б» та «в».

9. За відсутності міжнародного договору з відповідною державою уповноважений (центральний) орган України надсилає запит про надання міжнародної правової допомоги для подальшого передання його компетентному органу запитуваної сторони дипломатичним шляхом до:

а) Міністерства закордонних справ України;

б) Міністерства внутрішніх справ України;

в) Міжнародної організації кримінальної поліції (Інтерпол);

г) Національного центрального бюро Інтерполу в Україні.

10. За відсутності міжнародного договору України уповноважений (центральний) орган України розглядає запит іноземної держави лише за наявності:

а) достатнього часу для підготовки відповіді;

б) згоди Міністерства закордонних справ України;

в) письмової гарантії запитуючої сторони прийняти і розглянути у майбутньому запит України на засадах взаємності;

г) письмової гарантії запитуючої сторони прийняти і розглянути в майбутньому запит України на засадах взаємності та згоди Міністерства закордонних справ України.

Розділ 2
МІЖНАРОДНІ ДОГОВОРИ У СФЕРІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Знайдіть правильну відповідь. Міжнародна угода з іноземною державою або іншим суб'єктом міжнародного права, укладена в письмовій формі й регульована міжнародним правом, незалежно від того, викладена така угода в одному документі, двох або декількох пов'язаних між собою документах, а також незалежно від її конкретного найменування (договір, угода, конвенція, пакт, протокол тощо) – це…

а) міжнародний договір України;

б) контракт зовнішньоекономічної діяльності України;

в) міжнародний приватний договір України;

г) письмова інтернаціональна угода України.

2. Порядок укладення, виконання та припинення дії міжнародних договорів України встановлюється:

а) Законом України «Про дію міжнародних договорів на території України» від 10 грудня 1991 р.;

б) Законом України «Про міжнародні договори України» від 22 грудня 1993 р.;

в) правильні відповіді «а» і «б»;

г) Законом України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 р.

3. Закони України про кримінальну відповідальність повинні відповідати положенням, що містяться в:

а) узгоджених з іншими державами міжнародних договорах;

б) міжнародних договорах, підписаних уповноваженою від імені України особою;

в) міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України;

г) чинних міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

4. Під час кримінального провадження суд, слідчий суддя, прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий, інші службові особи органів державної влади зобов'язані неухильно додержуватися вимог:

а) Конституції України та Кримінального процесуального кодексу України;

б) міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

в) інших актів законодавства України;

г) правильна відповідь – пункти «а», «б» та «в».

5. Депозитарієм міжнародного договору є:

а) держава або міжнародна організація, яка зберігає текст договору;

б) президент або монарх кожної держави-учасниці міжнародного договору;

в) держава, яка не бере участь у міжнародному договорі;

г) держава або міжнародна організація – ініціатор розробки міжнародного договору.

6. Оберіть правильну відповідь. Остаточне затвердження договору одним із вищих органів влади держави відповідно до процедури, передбаченої національним законодавством, має назву:

а) прийняття договору;

б) затвердження договору;

в) ратифікація договору;

г) приєднання до договору.

7. Денонсація договору – це:

а) припинення дії договору на умовах, установлених самим договором;

б) автоматичне продовження терміну дії договору;

в) одностороннє припинення дії договору;

г) припинення дії строкового договору.

8. Одностороння письмова заява, зроблена при підписанні, ратифікації, затвердженні, прийнятті міжнародного договору або приєднанні до нього, якою висловлюється бажання виключити або змінити юридичну дію певних положень договору щодо їхнього застосування до України, має назву:

а) заява;

б) застереження;

в) денонсація;

г) пролонгація.

9. Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р. набрала чинності для України:

а) 15 листопада 2000 р.;

б) 4 лютого 2004 р.;

в) 21 травня 2004 р.;

г) 26 червня 2005 р.

10. Визначте центральні органи України, на які відповідно до положень Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р. покладаються повноваження щодо одержання прохань (запитів) про надання взаємної правової допомоги та (або) про їхнє виконання, або про їхнє перепровадження для виконання відповідним компетентним органам:

а) Міністерство внутрішніх справ України і Генеральна прокуратура України;

б) Міністерство юстиції України і Міністерство внутрішніх справ України;

в) Міністерство юстиції України і Генеральна прокуратура України;

г) правильна відповідь – пункти «а», «б» та «в».

Розділ 3
МІЖНАРОДНІ ІНСТИТУЦІЇ У СФЕРІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Об'єднання держав, створене на погоджувальній основі, що має певні цілі, які відповідають загальновизнаним принципам міжнародного права, має постійну внутрішню структуру органів та володіє міжнародною правосуб'єктністю, – це:

а) міжнародна міжурядова організація;

б) міжнародна конференція;

в) міжнародний конгрес;

г) міжнародна неурядова організація.

2. Тимчасовий міжнародний орган, що скликається суб'єктами міжнародного права для досягнення заздалегідь визначених цілей, – це:

а) міжнародна міжурядова організація;

б) міжнародна конференція;

в) міжнародна корпорація;

г) міжнародна неурядова організація.

3. Яка з нижчезазначених міжнародних організацій у сфері правоохоронної діяльності є міжнародною неурядовою організацією?

а) Всесвітня митна організація;

б) Міжнародна організація кримінальної поліції;

в) Європейський поліцейський офіс;

г) Міжнародна асоціація кримінального права.

4. Визначте періодичність проведення Конгресів ООН із запобігання злочинності та карного правосуддя:

а) один раз на три роки;

б) один раз на п'ять років;

в) один раз на сім років;

г) один раз на десять років.

5. Міжнародну організацію кримінальної поліції Інтерпол було створено у:

а) 1914 р.; б) 1923 р.; в) 1956 р.; г) 1989 р.

6. До складу якого із вказаних нижче органів Інтерполу входять його Президент та віце-президенти?

а) Генеральна асамблея;

б) Виконавчий комітет;

в) Генеральний секретаріат;

г) Комісія з контролю за файлами.

7. Прийняття України до Інтерполу відбулося:

а) 24 жовтня 1945 р.; б) 13 червня 1956 р.; в) 4 листопада 1992 р.;

г) 25 березня 1993 р.

8. Спеціальний циркуляр Інтерпол – Рада Безпеки ООН застосовується з метою:

а) попередження стосовно особи, яка раніше вже скоювала, або особи, що може вчинити злочини в інших державах;

б) підтримки ООН у боротьбі проти терористичних акцій Аль-Каїди, Талібана, ІДІЛ та ін.;

в) екстрадиції в ряді двосторонніх і багатосторонніх договорів про видачу злочинців;

г) збору додаткової інформації про особу або про її протиправну діяльність.

9. Європейський поліцейський офіс (Європол) функціонує:

а) в рамках Організації Об'єднаних Націй;

б) в рамках Ради Європи;

в) в рамках Європейського Союзу;

г) є самостійною міжнародною міжвідомчою організацією.

10. Правові засади функціонування Європейського поліцейського офісу (Європол) закріплено:

а) Регламентом Європейського парламенту та Ради ЄС № 2016/794 «Про Агентство Європейського Союзу зі співробітництва правоохоронних органів (Європол)» від 11 травня 2016 р.;

б) Рішенням Ради Європейського Союзу № 2009/371/ПВС «Про створення Європейського поліцейського офісу (Європол)» від 6 квітня 2009 р.;

в) Конвенцією про створення Європейського поліцейського офісу

(Європол) від 26 липня 1995 р.;

г) Договором про утворення Європейського Союзу від 7 лютого 1992 р.

Розділ 4
МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

1. Міжнародні стандарти правоохоронної діяльності можуть закріплюватися у:

а) багатосторонніх міжнародних конвенціях;

б) резолюціях та інших актах міжнародних організацій;

в) підсумкових (заключних) актах роботи міжнародних конференцій;

г) правильна відповідь – пункти «а», «б» та «в».

2. Визначте дату прийняття Парламентською асамблеєю Ради Європи Декларації про поліцію:

а) 10 грудня 1948 р.;

б) 8 травня 1979 р.;

в) 16 липня 1990 р.;

г) 28 червня 1996 р.

3. Поліцейський при передачі затриманого під медичний нагляд:

а) повинен виконувати розпорядження лікарів та інших компетентних медичних працівників;

б) повинен виконувати розпорядження тільки лікарів;

в) повинен виконувати розпорядження тільки компетентних медичних працівників;

г) не повинен виконувати розпорядження ні лікарів, ні інших компетентних медичних працівників.

4. Під час війни і ворожої окупації поліцейський:

а) бере участь в операціях проти сил опору;

б) бере участь у заходах для використання населення у військових цілях і для охорони військових об’єктів;

в) продовжує виконувати свої завдання охорони громадян і майна;

г) зобов’язаний у найкоротший термін залишити окуповану територію.

5. Визначте дату прийняття Комітетом міністрів Ради Європи Європейського кодексу поліцейської етики:

а) 10 грудня 1948 р.; б) 8 травня 1979 р.; в) 16 липня 1990 р.;

г) 19 вересня 2001 р.

6. Європейський кодекс поліцейської етики застосовується до:

а) військової поліції, при виконанні нею своїх військових функцій та таємних служб безпеки;

б) традиційних публічних сил поліції або поліцейських служб, або інших владно уповноважених та/або контрольованих органів з основними завданнями забезпечення права і порядку в громадянському суспільстві й уповноважених державою застосовувати силу та/або спеціальні повноваження для цих цілей;

в) пенітенціарної поліції, яка здійснює свої функції тільки в пенітенціарних інституціях;

г) правильна відповідь – пункти «а», «б» та «в».

7. Установчим актом Міжнародного кримінального суду є:

а) Статут ООН;

б) Європейська конвенція про видачу правопорушників;

в) Статут Міжнародної організації кримінальної поліції;

г) Римський статут Міжнародного кримінального суду.

8. Юрисдикція Міжнародного кримінального суду не поширюється:

а) на злочин геноциду;

б) на злочини проти людяності;

в) військові злочини;

г) злочини міжнародного характеру: фальшивомонетництво та незаконний обіг наркотичних засобів.

9. Право передачі справи на розгляд Міжнародного кримінального суду мають:

а) потерпілі особи;

б) держава, на території якої мало місце вчинення злочину;

в) міжнародна міжурядова організація;

г) фізичні особи.

10. Україна підписала Статут Міжнародного кримінального суду:

а) 20 січня 2000 р.; б) 22 листопада 2004 р.; в) 20 лютого 2014 р.;

г) 30 вересня 2016 р.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боняк В. О. Органи охорони правопорядку України в сучасному вимірі: конституційно-правовий аспект: монографія Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, Ліра, 2015. 372 с.

2. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського статуту Міжнародного кримінального суду (справа про Римський статут) № 3-в/2001 від 11 липня 2001 р. // Офіційний вісник України. 2001. № 28. Ст. 1267.

3. Департамент Інтерполу та Європолу. URL: http://interpol.np.gov.ua.

4. Задорожній О.В. Внесення змін до Конституції України. Визнання юрисдикції Міжнародного кримінального суду та інших міжнародних судових органів. URL: http://espreso.tv/blogs/2015/06/13/vnesennya_zmin_do_konstytuciyi_ukrayiny_vyznannya_yurysdykciyi_mizhnarodnogo_kryminalnogo_sudu_ta_inshykh_mizhnarodnykh_sudovykh_organiv.

5. Когутич І.І. Міжнародно-правова допомога та співробітництво у кримінальному судочинстві України: посібник. Львів: Тріада Плюс, 2005. 548 с.

6. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності // Офіційний вісник України. 2006. № 14. Ст. 1056.

7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. // Офіційний вісник України. 2012. № 37. Ст. 1370.

8. Магденко А.Д. Международно-правовые стандарты в деятельности судебных и правоохранительных органов // Правопорядок: история, теория, практика. 2015. № 3 (6). С. 136–139.

9. Міжнародне право: основні галузі: підручник / Буткевич В.Г., Войтович С.А., Григоров О.М. та ін.; за ред. В.Г. Буткевича. К.: Либідь, 2004. 816 с.

10. Міжнародне право: словник-довідник / С.М. Перепьолкін, Т.Л. Сироїд, Л.А. Філяніна; за заг. ред. Т.Л. Сироїд. Х.: Юрайт, 2014. 408 с.

11. Міжнародне право: навч. посіб. / Буроменський М.В., Кудас І.Б., Маєвська А. А. та ін.; за ред. М.В. Буроменського. К.: Юрінком Інтер, 2005. 336 с.

12. Міжнародне співробітництво // Офіційний сайт Національної гвардії України. URL: http://ngu.gov.ua/ua/mizhnarodne-spivrobitnyctvo.

13. Моравецкий В. Функции международной организации: пер. с пол. Г.Б. Борина, Н.Г. Прудковой; под ред. и с вступ. ст. Г.И. Морозова / В. Моравецкий. М. : Прогресс, 1976. 384 с.

14. Муніципальне право України: підруч. / кол. авт.; за ред. В.Ф. Погорілка, О.Ф. Фрицького. К.: Юрінком Інтер, 2006. 592 с.

15. Мюллерсон Р.А. Права человека: идеи, нормы, реальность. М.: Юрид. лит., 1991. 160 с.

16. Политологическая энциклопедия: в 2-х т. / под ред. Г.Ю. Семигина. М.: Мысль, 2000. Т. 2: Н-Я. 704 с.

17. Про затвердження Положення про порядок укладення, виконання та денонсації міжнародних договорів України міжвідомчого характеру: постанова КМУ від 17 червня 1994 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/422-94-%D0%BF.

18. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 25. Ст. 180.

19. Про затвердження Угоди між Кабінетом Міністрів України і Урядом Турецької Республіки про співробітництво правоохоронних органів: постанова Кабінету Міністрів України від 28 липня 2010 р. № 659 // Офіційний вісник України. 2010. № 58. Ст. 2009.

20. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. 2005. № 32. Ст. 422.

21. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 50. Ст. 540.

22. Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990 р. № 565-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. № 4. Ст. 20.

23. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Ст. 379.

24. Про підписання Угоди між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про допомогу у галузі правоохоронної діяльності та кримінальної юстиції: розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 березня 2015 р. № 179-р // Урядовий кур'єр. 2015. № 45.

25. Про порядок участі центральних органів виконавчої влади у діяльності міжнародних організацій, членом яких є Україна: постанова Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2002 р. № 1371 // Офіційний вісник України. 2002. № 38. Ст. 1776.

26. Про правонаступництво України: Закон України від 12 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. 1991. № 46. Ст. 617.

27. Про приєднання України до Міжнародної конвенції про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства та додатків I, II, III, V, VI, VII, VIII до неї: Указ Президента України від 23 травня 2000 року. № 699/2000 // Урядовий кур'єр. 2000. № 96.

28. Про приєднання України до Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень: Закон України від 17 червня 2015 р.

№ 525-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 32. Ст. 308.

29. Про приєднання України до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур: Закон України від 5 жовтня 2006 р. № 227-V // Офіційний вісник України. 2006. № 43. Ст. 2865.

30. Про приєднання України до Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності: Закон України від 2 квітня 2013 р. № 159-VII // Відомості Верховної Ради України. 2014. № 10. Ст. 108.

31. Про ратифікацію Договору між Україною та Урядом Малайзії про видачу правопорушників: Закон України від 22 лютого 2017 р. № 1903-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2017. № 13. Ст. 148.

32. Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють (Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї і Протоколу проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітрю): Закон України від 4 лютого 2004 р. № 1433-IV // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 19. Ст. 263.

33. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 27. Ст. 382.

34. Римский статут Международного уголовного суда от 17 июля 1998 г. URL: http://www.un.org/ru/law/icc/rome_statute(r).pdf.

35. Российская юридическая энциклопедия / гл. ред. А.Я. Сухарев. М.: Инфра-М, 1999. 1100 с.

36. Садовникова М.Н. Международные стандарты обращения с несовершеннолетними правонарушителями: некоторые терминологические проблемы, обзор основних нормативно-правовых актов // Сибирский юридический вестник. 2005. № 4. С. 55–61.

37. Сборник стандартов и норм Организации Объединенных Наций в области предупреждения преступности и уголовного правосудия. Вена: Управление по наркотикам и преступности Организации Объединенных Наций, 2007. 396 с.

38. Сироїд Т.Л. Міжнародне публічне право: навч. посіб. Х.: Прометей-Прес, 2005. 244 с.

39. Словарь руського языка: в 4-х т. / Бархударов С.Г., Блок Г.П., Евгеньева А.П. и др.; под ред. А.П. Евгеньевой. 4-е изд., стер. М.: Рус. яз., Полиграфресурсы, 1999. Т. 4: С–Я, 1999. 800 с.

40. Словарь современных понятий и терминов / Бунимович Н.Т., Жар-

кова Г.Г., Корнилова Т.М. и др.; авт.-сост. общ. ред. В.А. Макаренко. 4-е изд., дораб. и доп. М.: Республика, 2002. 527 с.

41. Словник іншомовних слів : 23000 слів та термінологічних словосполучень / уклад. Л.О. Пустовіт та ін. К.: Довіра, 2000. 1018 с.

42. Солоненко О.М. Сучасні міжнародні стандарти забезпечення прав і свобод людини в діяльності органів внутрішніх справ // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2011. № 6. С. 95–103.

43. Сыроед Т.Л. Международное уголовно-процессуальное право: документы и комментарии. Х.: ООО "ПРОМЕТЕЙ-ПРЕС", 2007. 588 с.

44. Талалаев А.Н. Венская конвенция о праве международных договоров: комментарий / А.Н. Талалаев; отв. ред. и авт. предисл. Н.В. Захарова. М.: Юрид. лит., 1997. 336 с.

45. Типовий договір про взаємну допомогу у галузі кримінального правосуддя. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_833.

46. Трояновський О.В. Міжнародна кримінальна юстиція в механізмі захисту прав людини // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць. Вип. 61. Одеса: Юрид. літ., 2011. С. 417–424.

47. Угода (у формі обміну нотами) між Урядом України, Урядом Республіки Молдова та Європейською Комісією про продовження дії мандату Місії Європейської Комісії з надання допомоги в питаннях кордону в Україні та Республіці Молдова // Офіційний вісник України. 2016. № 35. Ст. 1387.

48. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про стратегічне співробітництво // Офіційний вісник України. 2010. № 96, № 84. Ст. 2934. Ст. 3432.

49. Угода між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про допомогу у галузі правоохоронної діяльності та кримінальної юстиції // Офіційний вісник України. 2015. № 31. Ст. 916.

50. EUROPOL. URL: https://www.europol.europa.eu.

51. INTERPOL. URL: https://www.interpol.int/en.

52. Regulation (EU) 2016/794 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on the European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (Europol) and replacing and repealing Council Decisions 2009/371/JHA, 2009/934/JHA, 2009/935/JHA, 2009/936/JHA and 2009/968/JHA // Official Journal of the European Union. 2016, L 135/53. P. 162.

Навчальне видання

Перепьолкін Сергій Михайлович,
Паршутін Євген Григорович

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Навчальний посібник

Редактор *Л.В. Омельченко*

Редактор, оригінал-макет – *А.В. Самотуга*

Підп. до друку 14.03.2018 р. Формат 60х84/16. Друк RISO. Гарнітура Times.
Умов.-друк. арк. 6,75. Обл.-вид. арк. 7,00. Тираж 50 прим.

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпропетровськ, просп. Гагаріна, 26, тел. (056) 370-96-59
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 6054 від 28.02.2018 р.